

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

ГОСПОДСТВО-ПРАПИСУЮЩИЙ
І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ
МІСЯЧНИК

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видас

Українська Інформаційна
Служба

LIBERATION PATH

Ukrainian Political
Social, Scientific & Literary
Magazine

*Published monthly by
The Ukrainian Information
Service Ltd.*

ISSN: 0042-9422

Реєстраційне свідоцтво — серія KB № 1693

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів
Техн. Ред. і Адміністратор в Україні — Микола Кузів

Члени Редакційної Колегії:

*г-р А. Бедрій, проф. г-р Г. Васькович, проф. г-р С. Галамай,
Григорій Дем'ян, ред. С. Караванський, ред. С. Квіт, мгр. О. Коваль,
проф. г-р В. Косик, проф. г-р О. Кушета, Л. Наконечний, інж. В. Олеськів,
мгр. Слава Стецько, проф. г-р П. Цимбалістий, ред. М. Шатилов.*

Редакція і Адміністрація

254053 м. Київ, вул. Смирнова-Ласточкина 18, пом. 3
200, Liverpool Road, London, N1 1LF, Great Britain

Телефони: в Києві (044) 212-17-60. В Лондоні: 0171 607 6266

Факс: в Києві (044) 212-17-60. В Лондоні: 0171 607 6737

Матеріали, підписані прізвищем чи псевдонімом авторів, не завжди
відповідають поглядам Редакційної Колегії. Редакція застерігає собі право
скорочувати статті і виправляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1996 РІК

Країна	Річна передплата	Піврічна передплата	Окреме число
Україна		1 080 000 крб.	180 000 крб.
Австралія	90 дол.	50 дол.	8 дол.
Австрія	780 шіл.	400 шіл.	80 шіл.
Аргентина	(Амер. дол.) 45 дол.	25 дол.	4.50 дол.
Бельгія	2300 б. фр.	1250 б. фр.	250 б. фр.
Вел. Британія	ф. 35.00	ф. 20.00	ф. 3.50
Канада	90 дол.	50 дол.	8 дол.
США	80 дол.	45 дол.	7.50 дол.
Німеччина	140 н. м.	75 н. м.	12 н. м.
Франція	400 фр.	200 фр.	35 фр.
Швеція	500 кор.	250 кор.	45 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.

Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адресу
Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам вигідніше — на
адреси наших Заступників, на стор. 3-ій обкладинки.

Чеки виставляти на: *The Ukrainian Information Service, Ltd.*

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛАХ

ГУМАНІТАРНО-ПОЛІТИЧНИЙ І МАЦЕР-
ІСОВА ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 8 (581)

СЕРПЕНЬ, 1996

Річник XLIX

Зміст VIII-ої книжки

Україна має свою Конституцію

Едіт Богацька: ВЕРХОВНА РАДА УХВАЛИЛА КОНСТИТУЦІЮ УКРАЇНИ	899
— ПРЕСОВА КОНФЕРЕНЦІЯ В АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА	902
Тарас Процев'ят: КОНСТИТУЦІЮ СХВАЛЕНО! ЩО Ж ДАЛІ?	905
М. Ратушний: КУН У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРШІ СПРОБИ АНАЛІЗИ (інтерв'ю)	908
— ЗАЯВА КУН ЩОДО ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ	910
— «БАТЬКИ І МАЧУХИ УКРАЇНСЬКОЇ КОНСТИТУЦІЇ»	910
— УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ	912

IX Великий Збір ОУН

— МАНІФЕСТ IX ВЕЛИКОГО ЗБОРУ ОУН (Бандерівців)	914
— ВІДБУВСЯ IX ВЕЛИКИЙ ЗБІР ОУН (пресове повідомлення)	923
— ВІД РЕДАКЦІЇ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ»	924

В Десятиліття з дня смерті сл. п. Ярослава Стецька

Василь Олесків: ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО — ЛЮДИНА ВЕЛИКИХ ІДЕЙ І ЧИНУ	925
Омельян Коваль: В ПАМ'ЯТЬ ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА	930
Едіт Богацька: В УКРАЇНІ ВІДЗНАЧЕНО СВ. П. ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА	934
РІС-ІРД: СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА	937
— ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ І ВВЕДЕННЯ ЇЇ В ДІЮ	939

До питань державного будівництва

Едіт Богацька: ДЕРЖАВНО-ПОЛІТИЧНІ, ЦЕРКОВНІ ТА ВИХОВНО-ВИШКІЛЬНІ ПИТАННЯ	940
Анатолій Михайленко: ПОСТРІЛ У НЕЗАЛЕЖНІСТЬ	949
Наталка Прудка: ДО ПИТАНЬ І ПРОБЛЕМ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРЧИХ	952
Віра Ющевич: ДЕЛЕГАЦІЯ ЧЕЧЕНСЬКОГО УРЯДУ В УКРАЇНІ	960
Тетяна Єрофеева: БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ З КОШТАМИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	963
— ІНШІ ВАЖЛИВІ ПИТАННЯ І ПОДІЇ В УКРАЇНІ	965

Література, мистецтво

МАР-КА: У ПАМ'ЯТЬ КАТЕРИНИ ЗАРИЦЬКОЇ	976
Р. Петрів: ЖУРАВЛИНА ЖУРБА	979
Петро Василенко: СПОВІДЬ	980
Володимир Северин: МОЄ СЕЛО	980
Володимир Луців: МИСТЕЦЬКА ВИСТАВКА БОГДАНА СОРОКИ В ЛОНДОНІ	981

Наука, досліди

Людмила Конотоп: ПРОБЛЕМА ЖИТТЯ ТА СМЕРТІ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ	984
Святослав Караванський: «ВЗАЄМОЗБАГАЧЕННЯ» МОВ У ДРУКОВАНИХ ТЕКСТАХ	998
Федір Погребенник: ПОЕМА ОЛЕСЯ БАБІЯ «ГУЦУЛЬСЬКИЙ КУРІНЬ»	1004
Володимир Сергійчук: ІЗ СПАДЩИНИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ	1011

Огляди, рецензії

Володимир Жила: ДОСЛІДЖЕННЯ, ДОСКОНАЛЕ ФОРМОЮ І ЗМІСТОМ	1016
Роман Кухар: ПІДСУМКИ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОВІДНОГО ПЕСЕЗНАВЦЯ	1019
Степан Семенюк: ДОЗВОЛЬТЕ НА СЛОВО В ДИСКУСІЇ	1021
Дарія Сухецька: НЕ ДАЙМО СЕБЕ ОШУКАТИ (зі стор. «Народного Слова»)	1024

ВИДАЄ «УКРАЇНСЬКА ІНФОРМАЦІЙНА СЛУЖБА», ЛОНДОН-КИЇВ

Дитячий танцювальний ансамбль «Квіти України з Миколаївщини в підготовці до П'ятиліття Державної Незалежності України.

Фото Олександра Кремка.

Едіт БОГАЦЬКА

ВЕРХОВНА РАДА УХВАЛИЛА КОНСТИТУЦІЮ УКРАЇНИ

(УЦІС) Початок липня 1996 року запам'ятається зливою пресових конференцій, «брифінгів» та інтерв'ю найвищих посадових осіб і відомих політичних діячів. Ще б пак, 28 червня, пройшовши фактично за одну добу всі статті нової Конституції, депутати затвердили Основний закон України. Першою з цієї «зливи» була пресова конференція О. Мороза, яка зібрала величезну кількість журналістів, представників дипломатичного корпусу і народніх депутатів. Витримана в узагальнюючому тоні — про всіх разом і ні про кого конкретно — вона запам'яталася двома постулатами О. Мороза. Перший: роллю комуністів упродовж «вирішальної» ночі з 27 на 28 червня Мороз назвав «конструктивною» (дарма, що наступного дня після пресової конференції П. Симоненко «підтвердив» цю конструктивність, заявивши, що українська Конституція — нелегітимна!). Другий: збереження советської символіки, якою ще й досі щедро розцяцьковані головні (і неголовні) державні будівлі, є обов'язковим — це, мовляв, наша історична спадщина і тільки варвари руйнують те, що створено минулими поколіннями!

Тоді виходить, що найбільш нецивілізованим народом в Європі є німці — адже в Німеччині не залишилося жодної фашистської свастики на жодному адміністративному чи приватному будинку. Відразу після повалення Райху, виконуючи закон про денацифікацію, було ліквідовано всю державну символіку, зображення Гітлера і його оточення, «мистецькі» твори, що прославляли або були пов'язані з фашистським режимом. Нова влада таким чином відмежувалася і засудила злочини фашизму. Залишаючи сталінські «серпи та молоти» на урядових будинках, нинішня влада і суспільство стають начебто причетними до всіх огидних проявів советської минушини.

Про перебіг подій пов'язаних із затвердженням нової Конституції розповів у ексклюзивному інтерв'ю Українській Інформаційній Службі та газеті «Шлях Перемоги» голова Тимчасової спеціальної комісії народній депутат Михайло Сирота.

Кор. Для переважної більшості громадян України ухвалення Конституції стало, без сумніву, радісною, хоча й дещо несподіваною подією. Як ви ставитеся до цієї «несподіванки»?

М. Сирота. Коли 27 червня почалося ранкове засідання, я зрозумів, що єдиний вихід для парламенту й України є термінове затвердження Конституції. Безумовно, на це вплинуло рішення команди Президента винести на референдум проєкт, опрацьований Конституційною комісією. На думку більшості народніх депутатів, цей проєкт не мав жодних шансів на успіх. Більше того, він міг загострити сепаратистські настрої в кількох регіонах. Була глибока впевненість у тому, що за цей проєкт ні

Крим, ані Донецьк з Луганськом не проголосують. Крім того, референдум узагалі міг не відбутися, і це призвело б до кризи влади. Мирним шляхом виходу з цієї можливої кризи було затвердження Конституції Верховною Радою. Добре, що існував проєкт, з яким Рада могла погодитися — проєкт, опрацьований Тимчасовою спеціальною комісією і затверджений у першому читанні. У цьому проєкті досягнуто максимального зближення позицій і компромісів між усіма політичними силами.

Парлямент його затвердив, і ми переконали себе і весь світ, що Україна здатна в найкритичніших ситуаціях обирати шлях політичного компромісу, злагоди, стабільності і спокою.

Кор. У засобах масової інформації багато писали про те, що ліві й О. Мороз використовували будь-яку можливість, а особливо «ефективно» — Регламент ВРУ, щоб загальмувати конституційний процес. І досягли в цьому помітних «успіхів». І раптом — такий «бурхливий» кінець! Чи це означає, що 27 червня Мороз змінив тактику? А можливо, так само, як і ви, він бажав затвердження Конституції?

М. С. Якщо говорити про мене, то мотивація була одна: Україна повинна бути сильною, розвинутою, впливовою державою, і люди в ній повинні жити щасливо. Для цього я зробив усе можливе і голосував «за» Конституцію у першому читанні. Без сумніву, Мороз не хотів такої Конституції. Це засвідчує хоча б його «проти» при голосуванні проєкту Конституції у першому читанні. Тобто 27 червня після відомого Указу Президента Мороз дійсно змінив свою тактику. Чи почав він бажати затвердження цієї Конституції? Так. Але все залежить від мотивацій.

Якби пішли на референдум з проєктом від Конституційної комісії і референдум був би програний, тоді б Верховна Рада припинила свої повноваження, а О. Мороз повністю втратив би своє провідне становище. Тобто, підтримавши останній проєкт Конституції, він насамперед закріплював своє політичне майбутнє, яке пов'язане з кріслом голови ВР: з нього він, очевидно, збирається стартувати на президентські вибори. Ціну за це він заплатив велику, адже перед тим Мороз заявляв, що ніколи не проголосує за ці державні символи і за приватну власність на землю. Але, мабуть, вирішив наступити на горло власній пісні, щоб виграти у майбутньому.

Кор. Під час обговорення проєкту Конституції однією з найбільш «непрохідних» була стаття про приватну власність узагалі, а на землю — й поготів! Цей бар'єр також подолано?

М. С. Віднині право приватної власності гарантується Конституцією. І на землю також. Більше того, є дуже цікава норма, на яку мало хто звернув увагу: «Право приватної власності на сільськогосподарські угіддя мають лише громадяни України». І більше ніхто — ані особи без громадянства, ані чужинці. У більшості країн такої норми немає. Українська Конституція увела її. Чи це демократично? Так. Демократія — це влада народу, а не народів. У статті 14 підкреслено: основним багатством є земля, а відтак — цим багатством має володіти український народ.

Кор. Відразу після затвердження Конституції почалися розмови про необхідність її удосконалення. Яким чином можна вносити зміни і доповнення до Основного Закону держави?

*Президент України Леонід Кучма, голова і частина членів Верховної Ради України
зараз по прийняттю Конституції України*

М. С. Найперше хочу зазначити, що розділи і статті Конституції мають неоднаковий захист. Деякі розділи мають складний механізм внесення змін і доповнень. Дуже великі застереження створені стосовно прав і свобод людини — тут майже неможливо ввести зміни. Крім цього, подвійний і потрійний захист мають Загальні засади. Інші статті можна міняти двома третинами голосів.

Кор. Лунає багато жалів з приводу відхилення двопалатної моделі Народньої Ради. Як ви ставитися до цієї проблеми?

М. С. На мою думку, двопалатний парламент абсолютно неприйнятний для України. Небезпека полягає в тому, що рано чи пізно виникнуть спроби федералізації нашої держави (а я прихильник унітарного устрою), і двопалатна структура може сприяти цим спробам. Крім того, це була б велика спокуса для виконавчої влади впливати і навіть паралізувати роботу законодавчого органу. Двопалатний парламент створює цілком реальну можливість поповнювати Сенат високопоставленими регіональними і київськими чиновниками. ■

ПРЕСОВА КОНФЕРЕНЦІЯ В АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА

3 липня 1996 р. в Адміністрації Президента відбулася пресова конференція, присвячена новій Конституції України. На запитання журналістів відповідали голова АП Дмитро Табачник і радник Президента з питань національної безпеки Володимир Горбулін.

Відкриваючи пресову конференцію, кожен з високих президентських функціонерів сказав вступне слово. Дмитро Табачник підкреслив, що Конституційний процес був розпочатий Президентом і насичений його щоденною багатогодинною роботою; крім того, Конституція розпочала нову еру: вперше приватна власність досягла рівня конституційного захисту — це найголовніше досягнення Конституції.

Володимир Горбулін назвав затвердження Конституції великою перемогою всіх, хто працював над її створенням, незалежно від того, хто з якого боку стояв.

Після вступного слова представники Президентської адміністрації відповіли на запитання журналістів.

Питання: Чи була б затверджена Конституція, якби не було Президентського Указу про референдум?

Д. Табачник. Указ дуже допоміг Верховній Раді і тим, хто хотів мати Конституцію. А таку працездатність парламенту (після шестимісячного тупцювання) будемо уважати співпадінням. Прийняття Конституції в такий рекордно короткий термін підтверджує, що при бажанні у ВРУ виникає не просто державницька більшість, але конституційна державницька більшість. Тільки для цього треба створити умови.

В. Горбулін. Не треба з'ясовувати, хто кого налякав. Усі ходи в конституційному процесі були вивірені, і тому ми сьогодні з Конституцією.

А хто краще «грав», покаже майбутнє, бо до цієї Конституції треба приймати дуже багато законів, щоб створити механізм її функціонування.

П. Правоцентристські сили зібрали понад 2 млн. підписів щодо заборони КПУ. Чи підтримає цю акцію Президент?

Д. Т. Уперше конституційно затверджені норми, які забороняють політичним організаціям вести антидержавну діяльність. Позиція глави держави і всіх державних установ — чітко дотримуватися духу й букви Основного закону. Всі дії стосовно КПУ будуть відповідні до норм, встановлених Конституцією.

Заяви комуністів про нелегітимність Конституції — це незграбний вияв політичної боротьби і спроба виправдати свою моральну і політичну поразку в очах своїх виборців та активістів.

П. Мороз заявив, що державні символи колишнього СРСР відмінати не треба. Як буде тепер реагувати виконавча влада на численні символи неіснуючої держави?

Д. Т. Позиція всіх громадян України повинна бути відповідною до Конституції, а вона чітко визначила українські державні символи. Двох або кількох символів в одній державі бути не може.

П. Якщо з ВРУ вийдуть усі депутати, що поєднують дві або й більше посад, чи не виникне небезпека «полівіння» законодавчого органу?

Д. Т. Не може бути вибіркowości щодо депутатів, які поєднують посади — визначатися мають усі. Якщо всі відмовляться, тоді в парламенті виникне певна політична конфігурація. Якщо ж свідомо вичавлювати з парламенту лише тих, хто має центристські або правоцентристські переконання, тоді політична конфігурація у ВРУ буде дуже змінена.

Позиція Президента абсолютно чітка: всі депутати, які мають іншу роботу, повинні обрати одне місце роботи, починаючи від керівника підприємства і закінчуючи найвищими посадовими особами. У тому числі й 33 депутатів-комуністів, які керують заводами, радгоспами, колгоспами, комбінатами, станціями тощо. Закон написаний також і для них.

Президент вважає, що треба скористатися початком парламентських канікул і дати кожному можливість визначитися, враховуючи процес формування Кабінету міністрів. Ставлення до тих, хто поєднує посади, має бути політично виваженим, об'єктивним до всіх, а з іншого боку — по-людськи обережним і уважним.

П. Які терміни і механізм формування Кабінету міністрів?

Д. Т. Термін формування точно визначений у Конституції — 3 місяці. Але мова не йде лише про перелік конкретних прізвищ. Цей час необхідно використати на те, щоб ще раз переглянути й оптимізувати структуру КМУ. Докорінне оновлення очікує всі інституції: державні адміністрації, Верховний і Арбітражний суди, Антимонопольний комітет, Фонд державного майна. Порядок призначення і погодження посадових осіб буде зробленим за Конституцією.

В. Г. Є твердий намір не повторити помилку, допущену при формуванні попереднього уряду. Тоді мова йшла про те, щоб спочатку змінити структуру, а потім призначати людей. На практиці сталося навпаки. Я думаю, що цього разу все буде як треба — така тверда воля є і в Президенті, і в Прем'єр-міністрі.

П. Яке найслабше місце в Конституції?

Д. Т. Однопалатна структура парламенту. Опитування в червні 1996 року показали, що кількість прихильників одно- і двопалатного парламенту практично однакова. Але депутати чомусь проголосували за звичну модель.

В. Г. Рішення про винесення на референдум Конституції від Конституційної комісії зумовлене саме тим, що вона передбачала двопалатний парламент. Це і моя принципова позиція, я її відстоював, але не відстоював. Проте жити і працювати буду за новою Конституцією.

П. Як ви розцінюєте масштаби і реальну загрозу для національної безпеки шахтарських страйків і заборгованості з платні?

Д. Т. У Первомайську і Красноармійську відбулися страйки і мітинги, на яких не було жодного політичного гасла — тільки економічні. Президент дуже активно шукає способу вирішення цієї проблеми. Але треба вирізняти загальну суму боргу і те, що заборгував бюджет. Значно більша частина заборгованості виникла між господарюючими суб'єктами, у тому числі з приватними. Це є наслідок господарювання конкретних керівників, до яких держава не має жодного стосунку.

П. Чи правда, що Росія має намір на 20 років орендувати військові чорноморські бази Севастополя для своєї ЧФ?

В. Г. Найвищі російські чиновники вважають, що термін 20 років прийнятний для російської сторони, бо може створити необхідні умови для побудови на Чорному морі власної бази.

П. Як вплинуть на політичну ситуацію України вибори Президента в Росії?

В. Г. Є кілька російських документів — «Програма реалізації стратегічного курсу щодо країн СНД», проєкт «Концепція національної безпеки Росії на 1996-2000 роки», «Послання Президента Державній Думі», з яких можна легко зрозуміти дві головні для Росії позиції — це національна ідея і можливість економічної експансії. Незалежно від того, хто став Президентом, ми повинні будувати свої стосунки з Росією, маючи на увазі ці два їхні постулати. На мій погляд, вони ледве чи зможуть змінитися або залежати від особи Президента.

П. Як ви розцінюєте російську програму «Допомога співвітчизникам»?

В. Г. Створення цієї інституції пов'язано з намірами певних політичних діячів Росії використовувати російськомовне населення в інших країнах, найперше в країнах СНД, у своїх політичних цілях, тримаючи їх під певним психологічним тиском. ■

Тарас ПРОЦЕВ'ЯТ,
Народний депутат України

КОНСТИТУЦІЮ СХВАЛЕНО! ЩО Ж ДАЛІ?

28 травня 1996 року Українським парламентом уперше в історії нашої держави була схвалена **Конституція України**. Завершився ж конституційний процес урочистим прийняттям **Присяги** народними депутатами України 12 липня 1996 року та підписанням Президентом України і Головою Верховної Ради України в Маріїнському палаці, в присутності депутатів Парляменту та чужоземних послів і інших гостей Конституції України — **Основного Закону Української Держави**.

І сьогодні, без сумніву, можна було б заспокоїтися спогадами про усі труднощі та перипетії конституційного процесу, а особливо тієї без перебільшення легендарної ночі, яка стала вирішальною для прийняття

Основного Закону, вважаючи, що наш депутатський обов'язок виконано. Дійсно, вдалося парламентським шляхом застовбити Українську державність, ствердивши, що ми продовжуємо вікову традицію українського державотворення та релізуємо право української нації на самовизначення; утвердити українську національну символіку та державність української мови, уникнувши автономізації Криму, передбачити статус перебування чужоземних військових баз на нашій території лише на **умовах оренди** та на підставі **виключно міжнародніх угод**, ратифікованих Парляментом. Та врешті в Конституції вдалося закласти основи цивілізованої системи організації державної влади та самоврядування в Україні. Таким чином, на сакраментальне запитання, яке неодноразово звучало з уст найвищих посадових осіб в Україні, «Що ж ми будуємо?» — ми відповіли: «**Українську національну державу**».

Тому наше найважливіше завдання сьогодні — не засліплюватися перемогою, не заспокоюватися, як після Референдуму 1 грудня 1991 року. Ми мали тоді прекрасні стартові позиції, можливість швидко розпочати політичні та національні реформи, увести національну валюту. А нато-мість, завдяки невеликій групці на чолі з Президентом Л. Кравчуком, поспішили вступити в СНД. Тому сьогодні необхідно спокійно проаналізувати всі уроки конституційного процесу та й загалом політичних процесів останніх років у нашій країні задля випрацювання стратегії і

тактики подальшої реалізації Конституції в конкретних життєвих формах задля розвою державности, задля добра та процвітання української нації.

Зрозумілим є те, що соціалістично-комуністичні сили остаточно дискредитували себе в час конституційного процесу відвертою антидержавною діяльністю. Прикриваючись популістськими гаслами соціального захисту населення, вони за будь-яку ціну намагалися зупинити політичні та економічні реформи, а насамперед через блокування конституційного процесу. Реалізація принципів соціального захисту за їхньою схемою могла вести лише до подальшого поглиблення економічної кризи, розвалу державности і як наслідок — до одвічного зубожіння усіх громадян. А відмова багатьох із них прийняти Присягу на вірність народові та державі остаточно переконала всіх, що прийшли вони в Парлямент нищити державність задля поновлення України в статусі колонії Росії.

Думаю, помилилися і ті, хто сподівався, що Голова Верховної Ради О. Мороз після прийняття Конституції остаточно порве зі своїми ортодоксальними комуністичними товаришами та перейде в табір націонал-державників, які працюють у виконавчих структурах. Він раптом заявив про необов'язковість прийняття Присяги для депутатів нинішнього скликання Верховної Ради, розуміючи, що певна частина комуністів відмовиться її приймати. Зважаючи на те, що відмова приймати Присягу згідно з Конституцією автоматично спричинює втрату депутатського мандату, він таким чином намагається зберегти в Парляменті найбільш проросійськи, українофобськи, антидержавно налаштованих комуністів.

Конституційний процес також яскраво засвідчив, що політична структурованість суспільства в Україні має покищо не ідеологічно-партійний, а кляново-груповий характер. На жаль, в Україні покищо відсутні партії чи партійні об'єднання, які б володіли потужним аналітичним та дієвим людським потенціалом, були здатні брати на себе ініціативу законотворчої діяльності, висувати та приводити до влади Президента, Прем'єр-Міністра та Уряд однодумців з чіткою програмою дій. Натомість ми маємо постійну боротьбу кляново-групових структур як у Парляменті, так і в Уряді, які керуються не ідеологічними та програмовими засадами загальнонаціонального характеру, а своїми конкретними вузькогруповими, передусім економічними інтересами. Саму тому й у Верховній Раді, і в Уряді вони захищають і захищатимуть не загальнонаціональні інтереси на основі тієї чи іншої конкретної ідеологічно-політичної орієнтації, не вирішують та й не вирішуватимуть проблеми розбудови держави, яка послідовно та збалансовано захищала б інтереси кожного громадянина, різних верств населення та нації загалом. Їхня діяльність здебільшого спрямована на переділ сфер впливу у фінансово-національній сфері, боротьбу за забезпечення тих економічних висот, які дають швидкі та легкі надприбутки. Саме тому в Україні активно процвітають службові зловживання та корупція у найвищих ешелюнах влади, злов-

живання у фінансово-економічній сфері щодо розподілу пільгових кредитів під державні гарантії, надання податкових та інших пільг різним комерційним структурам тощо. Саме ці кляни були зацікавлені в блокуванні прийняття варіанту проєкту Конституції, доопрацьованого Тимчасовою спеціальною комісією ВР України, який утверджував збалансованість між повноваженнями різних гілок влади, а підтримання підконтрольної виконавчій судової влади та цілковитої безконтрольності виконавчої влади. А коли нависла загроза того, що Конституція може бути прийнята Парламентом, саме ці сили спровокували Президента на винесення недоопрацьованого проєкту на референдум та за будь-яку ціну намагалися заблокувати прийняття Основного Закону Верховною Радою. На жаль, під вплив клянової політики блокування Конституції потрапила й низка депутатів т. зв. правочентристського спрямування. Тому серед основних наших завдань після прийняття Конституції — якомого швидше структурування українського суспільства за принципом ідеологічно-партійним — як одного з найголовніших факторів захисту загальнонаціональних інтересів як у внутрішній, так і в зовнішній політиці.

І що найважливіше, усі ми повинні зрозуміти, що Конституція України — це своєрідний протокол про наміри, підписаний українським суспільством, це лише фундамент, на якому необхідно усім нам будувати міцний та багатий український дім. Наше завдання сьогодні — сконцентрувати всі здорові сили суспільства для його розбудови. Попереду величезна законотворча робота, яка передбачає не лише створення в найкоротший термін понад 60 базових кодексів та законів на основі нової Конституції, в тому числі і для створення ефективної системи влади в Україні, а й забезпечення необхідної законодавчої бази для форсування економічної реформи, а насамперед структурної перебудови економіки, реформування податкової та фінансової системи, створення ефективної системи соціального захисту найбільш малозабезпечених верств громадян тощо.

Але я переконаний, що ми не можемо цього реалізувати, якщо не зуміємо знайти механізми для духового перевороту в суспільстві, ураженого комуністичною гвинтиковою психологією, який повинен спровокувати політичну активізацію всього суспільства. А це можливе лише за умови, коли національна ідея стане основою офіційної державної політики. ■

КОНГРЕС УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРШІ СПРОБИ АНАЛІЗИ

Інтерв'ю народного депутата України,
члена Конгресу Українських Націоналістів Михайла Ратушного
підготувала до публікації Едіт БОГАЦЬКА.

Кор. Враховуючи те, що в другому читанні над Конституцією готувалися працювати принаймні три місяці, чи не було для вас несподіванкою 28 червня, коли Конституцію було затверджено?

М. Ратушний. 28 квітня це дійсно було б несподіванкою. А того дня настрої у парламентській залі був такий, що я відчув — Конституцію буде ухвалено незабаром. Указ Президента про референдум якоюсь мірою виступив подразником, але, повторюся, в сесійній залі вже було усвідомлення потреби якнайшвидшого ухвалення. Питання полягало тільки в тому, якими повинні бути деякі вихідні положення — державна символіка, мова, приватна власність, розподіл влади між різними гілками, питання Криму, Генеральної прокуратури.

Кор. А якою була ваша перша реакція на цей Указ Президента?

М. Р. Я б міг це рішення сприйняти досить об'єктивно, якби напередодні було оголошено про можливість такого указу. Несподіваність надала йому вигляд некоректного вчинку, якщо не сказати більш різко. Він дещо підштовхнув Конституційний процес, але назвати його роллю визначальною я не можу — далі гальмувати Конституцію було просто неможливо.

Кор. Чи конструктивною була, на вашу думку, позиція тих депутатів, які відмовлялися реєструватися?

М. Р. Кожний момент нерестрації мав свою логіку — не реєструвалися в різних ситуаціях і з різних мотивів. Зокрема вдавалися до бойкоту, коли відчували небезпеку, що з Конституції будуть викинуті положення, які закріплюють український дух Конституції.

Було кілька моментів, коли цей бойкот був нескоординований, і тому не досягав очікуваного результату. Але щоразу він підкреслював, що є положення, за які значна частина депутатів буде стояти до кінця, бо

без закріплення цих положень в українському трактуванні Конституція перестає бути Основним законом Української держави.

Кор. Які розділи Конституції вам найбільш «рідні», бо ви над ними найбільше працювали?

М. Р. Це Преамбула і Перший розділ. Положення Преамбули про те, що держава постала в результаті самовизначення української нації, було фактично переписане з проєкту Конституції Конгресу Українських Націоналістів. Ще працюючи в Конституційній комісії, мені вдалося переконати її членів у тому, що це дуже важливий момент і його треба обов'язково залишити в проєкті.

Не менш важливим, на мою думку, є і Перший розділ, який визначає суть держави та основи її соціально-економічного устрою. Над цими обома частинами Конституції працювали всі члени парламентської фракції Конгресу Українських Націоналістів. Це є свідченням того, що ми маємо високий потенціал і можемо долати своїх опонентів.

Усі ми дуже прагнули, і нам це майже вдалося, щоб Конституцію було затверджено 30 червня — в день Акту відновлення Української Держави 1941 р. Сталося це на два дні раніше. Але ж ми не формалісти, і радість перемоги від того не менша!

Кор. Коли голосували за найбільш «важкі», конфліктні статті, яким чином переконали лівих підтримати їх?

М. Р. Депутатів-комуністів, які виступали проти офіційного проєкту Конституції, можна умовно поділити на три категорії. Перші до останньої миті стояли на тому, щоб Конституцію не було затверджено. Їх цілком влаштовує дальша дестабілізація в Україні. Вони навіть прагнули, щоб відбувся референдум, сподіваючись його завалити.

Другі назовні відстоювали свій, комуністичний варіант, але внутрішньо були готові підтримати офіційний, якнайбільше наповнивши його своїм ідеологічним змістом.

І нарешті треті — яким було байдуже, і вони лише придивлялися, коли й куди піде більшість у парламентській залі та в суспільстві.

Я думаю, що згодом певна частина комуністів перейде до соціалістів. Тобто розкол комуністичної фракції — неминучий.

Кор. Конституцію ухвалено. Напруга останніх днів зникла. У вас не виникає бажання трохи «спочити на лаврах»?

М. Р. Ми зробили свою справу. І я зараз бачу, що в парламентській залі і в суспільстві запанувала якась розслабленість. Але ж Конституція тільки-но створила можливість для масштабної конструктивної роботи у справі утвердження держави. Тут розслаблятися і зменшувати обороти абсолютно недоречно і нерозумно. Я думаю, що саме під таким кутом зору треба сприймати Конституцію. ■

ЗАЯВА

Конгресу Українських Націоналістів щодо прийняття Конституції України

28 червня 1996 року, після досить тривалої напруженої роботи, Верховна Рада прийняла **Конституцію України**.

Конгрес Українських Націоналістів був одним з ініціаторів і активних учасників конституційного процесу. Наприкінці 1994 року Конгрес підготував і надав до обговорення громадськістю свій проєкт Конституції України, брав активну участь у доопрацюванні проєкту Конституційної комісії та організації його широкого обговорення. Неформальна депутатська група «30 червня» доклала значних зусиль для консолідації всіх державницьких сил у Верховній Раді і прийняття проєкту Конституції в першому і другому читанні.

Конгрес Українських Націоналістів **сприймає прийняття Конституції** як політичну подію **великого значення**, черговий важливий етап державотворення в Україні. **Віднині українська державність є конституційно закріпленою**. Україна стала повноправним членом європейської спільноти.

Проте Конгрес Українських Націоналістів уважає, що прийнята Конституція є Конституцією перехідного періоду. Цілий ряд її положень є недостатнім для забезпечення корінних прав української нації, потреб держави та інтересів громадян. У той же час Конгрес Українських Націоналістів усвідомлює, що розраховувати на прийняття іншої, більш досконалої Конституції за реальних умов сьогодення є неможливим: прийнята Конституція є результатом політичного компромісу, об'єктивно відображає сучасний стан українського суспільства і співвідношення політичних сил.

Конгрес Українських Націоналістів вітає український народ з прийняттям Конституції нашої держави.

Сергій Жижко

Заступник Голови Конгресу Українських Націоналістів

«БАТЬКИ І МАЧУХИ УКРАЇНСЬКОЇ КОНСТИТУЦІЇ»

Під повище зацитованим наголовком появилась довша стаття в «Українській Газеті» за 18 липня 1996 року, в якій голова Комісії Верховної Ради з питань Регляменту, депутатської етики та забезпечення діяльності депутатів Петро Шумейко скоментував вислід голосування за Конституцію. Ми вибираємо з тієї статті найсуттєвіші уступи для читачів нашого журналу, а головно для тих, що живуть поза межами України і ледви чи матимуть доступ до тієї газети.

* * *

«Я скажу одне: наша Конституція, прийнята 28 червня 1996 року, має найвищий ступінь легітимности. Наголосив на цьому і соціаліст-спікер,

і я ще раз наголошую, що вся процедура від першого і до останнього дня розгляду, обговорення і прийняття Конституції відбувалася в суворій відповідності з чинним Регламентом Верховної Ради України. І нарікання комуніста Симоненка та його соратників на те, що вона нелегітимна, що вона ухвалювалася вночі, що якийсь там когось „чорт поплутав“, — це все є судорогами комуністичної партії, яка остаточно духово себе скомпромітувала. Вони вже самі не знають, що кажуть і роблять. Ось перед мною список поіменного голосування про проєкт Закону України і про прийняття Конституції України та введення її в дію. Так ось, тут з 387 депутатів 338 проголосувало „за“, 18 „проти“, 5 — „утрималося“ і 26 — не голосувало. А найцікавіше те, що «за» введення нової Конституції в дію голосував і той же лідер комуністів Петро Симоненко. Отже, якщо голосував „за“, то, виходить, що вважав Конституцію легітимною. Це вже його «проблеми», що через день чи добу він „отямився“ і почав заявляти протилежне.

Петре Володимировичу, будь ласка, трохи ширше розкрийте для наших читачів результати поіменного голосування за текст Конституції в остаточному читанні. Особливо цікаво, хто був „проти“.

У голосуванні за остаточний текст Конституції 28 червня о 9 год. 20 хв. брали участь 393 депутати. Голоси розподілилися так: 315 — „за“, 36 — „проти“, 12 — „утрималися“, 30 — не захотіли голосувати і 26 — були відсутні.

А оті 30 „нейтралів“, чия хата скраю, мали право не голосувати?

Ні, це грубе порушення Регляменту.

І як їх закликати до відповідальності?

Як? Треба, щоб спікер суворо до цього ставився, щоб тягнув воза спільно з нашою Комісією. А то ми кажемо одне, а він діє по-іншому, не зважає.

Петре Володимировичу, то хто був проти того, щоб незалежна Україна мала більш-менш нормальну, демократичну Конституцію? „Підемо“ по фракціях.

Гаразд. Ось група тих, хто не визначився. Тут тільки один проти — А. В. Юрковський. А четверо зігнорували засідання, були зовсім відсутні. Це — „видатні активісти“ Н. М. Вітренко, В. Р. Марченко та В. І. Степенко. Не з'явився заступник Голови Верховної Ради, в. о. глави Харківської обласної адміністрації О. О. Дьомін. У комуністичній фракції сталася деяка „переоцінка цінностей“: „за“ проголосували 20 чоловік. Гадаю, що їх теж треба назвати: В. І. Бельський, А. П. Жумикін, В. А. Куз'єв, С. Ф. Майборода, М. І. Дондик, 67-річний Василь Михайлович Кавун (відомий колись голова колгоспу, а потім перший секретар Житомирського обкому партії; зрозумів, що коріння має народне), О. М. Кожушко, В. Г. Кочерга, С. Л. Кузьменко, К. О. Охрименко, І. Я. Сахань, Ю. П. Сизенко, О. М. Стешенко (теж знаменно), М. І. Чумаченко, В. І. Понеділко, П. С. Степанов, М. В. Таран, Ю. Г. Целих, М. І. Чурута та В. М. Яценко.

Фракційних комуністів, які були проти, виявилось 29: Ю. Т. Бублик, Г. В. Вишневецький, С. П. Гмиря, Г. П. Долженко, Б. М. Кожевников,

В. С. Кочерга, Ю. О. Кризський, Л. І. Гармаш, Є. В. Красняков, Є. В. Мармазов, В. М. Мойсєєнко, Л. Я. Пасечна, Д. Д. Петренко, В. Г. Роєнко, В. І. Сікалов, В. В. Терещук, В. М. Уланов, А. І. Хунов, П. С. Цибенко, В. П. Шестаков, О. М. Масенко, Е. І. Павленко, О. Н. Парубок (не вистачило, на жаль, мужності в 56-річного колишнього ушавленого ланкового-буряківника Черкащини), А. В. Пейгалайнен, В. І. Радько, П. М. Симоненко (він голосував „проти“ остаточного ухвалення Конституції, але „за“ введення її в дію, Є. С. Тодоров, М. В. Чумак, О. М. Яковенко (до речі, голова молодіжно-спортивної Комісії). У фракції Народного Руху України проголосували „за“ всі, за винятком двох — Я. В. Федорина (був зовсім відсутній) та В. М. Чорновола, проти прізвища якого, ось бачите, написано „не гол.“, тобто не голосував, хоча він стверджує, що натискав кнопку „за“.

А під час голосування за прийняття Закону про введення Конституцію в дію, як він визначився?

Теж, ось, стоїть „не гол.“

Може, це „проіскі імперіялізму“?

Гадаю, все буде з'ясовано... Далі візьмемо соціалістичну фракцію. Тут 17 — „за“, а 6 — „проти“.

І хто „проти“?

Ось дивіться: М. Ф. Лавриненко, С. Г. Сінченко, М. В. Степанов, М. О. Кириченко, А. Ф. Моцпан і В. Ф. Черепков.

Є і ті, що утрималися?

Двоє — А. Г. Безуглий та С. М. Ніколаєнко. Були відсутні на сесії Б. С. Райковський і А. М. Шаланський.

Активно голосували „за“: група „Центр“ (тут тільки утримався чомусь М. П. Ковалко та не брав, зрозуміло, з яких причин, участі Ю. Л. Зв'ягільський) і фракція Селянської партії (всі були „за“, крім Ю. Ф. Сластьона та І. П. Симоненка, які були відсутні на сесії), група „Реформи“ (всі — „за“, тільки Б. Й. Пономаренко не голосував), група „Єдність“ (всі „за“, крім В. П. Худوماки, який не голосував, та П. І. Лазаренка, С. М. Михайленка й О. І. Чорносусенка, яких не було на сесії). А ось групи „Державність“ і „Аграрники за реформи“ на всі 100 відсотків підтримали нову Конституцію: всі „за“ і жодного відсутнього депутата. Не виявилось „проти“ і в Міжрегіональній депутатській групі, групі „Незалежні“ та фракції „Соціально-ринковий вибір“, де лише четверо не голосували (В. І. Шевченко, Г. І. Динейкін, Л. М. Мірошніченко та М. О. Поживанов), а восьмеро знехтували вирішальне засідання (Г. В. Ричагов, А. Р. та І. А. Франчуки, О. Д. Шеховцов, В. Г. Алексєєв, Р. Б. Боделан, А. І. Золотарьов, В. І. Євтухов (на той час віце-прем'єр). Ось таку маємо картину голосування за Конституцію. Як не боролися проти незалежної України її недруги, але правда, як кажуть, взяла гору — є наша Українська Конституція! Гадаю, що відтепер Верховна Рада працюватиме продуктивніше, корисніше і для блага народу, і для успіхів виконавчої влади. Цьому,

гадаю, сприятиме захід, спрямований на злагоджену роботу парламенту — прийняття присяги народними депутатами на вірність українському народові. Це вимога Основного Закону. Той, хто відмовиться, буде позбавлений депутатського мандату.

Дай, Боже, мати у Верховній Раді тільки „батьків“ України і жодної „мачухи“. Тим більше, що тепер у нас є, як Ви добре сказали, Українська Конституція. Конституція, яка утверджує національний дух: ми всі є українським народом наш головний прапор — синьо-жовтий (або й жовто-блакитний), герб у нас — гордий Тризуб, мова державна й офіційна єдина — українська... А ось гімн? Затверджено тільки мелодію. А текст буде інший?

На конкурсній основі буде визначено, що Президент або уряд доручать одному-двом кращим високоавторитетним українським поетам, щоб ті написали текст, не гірший від вірша Павла Чубинського. Здобуто велику перемогу. Прийняття Конституції — це, вважаю, найбільше досягнення за п'ять років незалежної України. Дай, Боже, нам усім тепер зробити життя українського народу щасливим, мирним і багатим. ■

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про визнання таким, що втратив чинність,
Указу Президента України від 26 червня 1996 року № 467

28 червня 1996 року Верховна Рада України прийняла нову Конституцію України. Завершено конституційний процес в Україні, що тривав понад п'ять років.

Створення нової Конституції України є результатом нелегкої співпраці законодавчої, виконавчої та судової влади, передусім Президента України та Верховної Ради України, і стало можливим завдяки глибокому усвідомленню всіма учасниками конституційного процесу своєї відповідальності за долю і майбутнє Української держави та суспільства, нинішнього і прийдешніх поколінь, усвідомленню необхідності досягнення громадянської злагоди та утвердження в нашій державі і суспільстві загальноновизнаних принципів і норм розвитку.

З прийняттям Верховною Радою України Конституції України відпала потреба у проведенні всеукраїнського референдуму з даного питання.

Виходячи з цього постановляю:

1. Визнати таким, що втратив чинність, Указ Президента України від 26 червня 1996 року № 467 «Про проведення всеукраїнського референдуму з питання прийняття нової Конституції України».

2. Цей Указ набирає чинності з дня його підписання.

Президент України Л. Кучма

м. Київ,
1 липня 1996 року

■

IX 33 ОУН

МАНІФЕСТ IX ВЕЛИКОГО ЗБОРУ ОУН (БАНДЕРІВЦІВ)

«Нам пора для України жити...»

Іван Франко

Дорогі Співвітчизники,
Громадяни України!

Організація Українських Націоналістів, звана популярно бандерівцями, починаючи з 1929 року, відбула свій дев'ятий черговий Великий Збір і з цієї нагоди шле цілій Українській Нації свій гарячий привіт!

В 140-ліття від народження і 80-ліття від смерти великого сина України Івана Франка, в 70-ліття від героїської смерти Головного Отамана й Голови Директорії Української Народньої Республіки Симона Петлюри, в 55-ліття від проголошення відновлення Української Держави Актом 30 Червня 1941 року у Львові і в 10-ліття смерти Голови Державного Правління, ОУН і АБН — Ярослава Стецька, 50-ліття створення АБН та 5 річниці проголошення Незалежної України, IX Великий Збір ОУН висловлює свою радість, що здійснилися заповітні мрії Українського Народу жити і працювати у своїй вільній, незалежній Державі.

Організація Українських Націоналістів, першим законом якої є «Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї!», була і є вірна тому закону, поклавши на вітар Незалежної України в боротьбі з ворогом незчисленну кількість жертв своїх членів, а між ними Головного Командира УПА ген. хор. Тараса Чупринку-Шухевича, вбитого підступно ворогом Провідника Степана Бандеру та багато відомих і невідомих Героїв. Передше з рук того ж ворога згинули по-геройськи Симон Петлюра і творець ОУН Євген Коновалець. Ми схилиємо сьогодні наші голови перед світлою пам'яттю тих вірних Синів і Дочок України. Вони згинули, щоб вільно жили їхні нащадки і весь Український Народ. Вони заслужили на те, щоб Народ зберіг про них славу і Вічну Пам'ять.

Українська Держава, що заіснувала в особливих історичних обставинах розпаду російсько-совєтської імперії, знаходиться в стадії формування і виявляє чимало злоякісних властивостей, успадкованих від комуно-колоніальної системи. Скорумпована совєтським режимом державна бюрократія, за малими винятками, залишилась на місцях і, користаючи з відсутності відповідного законодавства, а також при сприянні частини корумпованих правоохоронних органів такого ж походження, довели Україну до важкого економічного стану. При повному зубожінні народніх мас незначна частина несовісних паразитів надмірно збагатилася, поповнюючи великими вкладами закордонні банки. Це в той час, коли Україна задихається від браку інвестиційних і обігових коштів і шукає

за довгореченцевими кредитами у світовому і регіональних фінансових інституціях для власної валютної стабілізації і господарської розбудови.

Гальмування реформ в усіх ділянках державного, соціального й економічного життя з боку старих комуно-директорських структур довело до того, що цілі категорії службовців, учителів і пенсіонерів місяцями не одержували платні й пенсій. Ці самі гальмуючі структури у Верховній Раді не допускали до схвалення Конституції України, вимагаючи усунення з проєкту Конституції національну символіку і впровадження до неї державної двомовності в користь російської мови. Таке поступування з боку тих політично-мафіозних структур інакше не можна назвати, як антинаціональним і антидержавним. Вони держави не будують, а працюють на її послаблення і руйнування, щоб у висліді повернутися до збанкрутілого комуністичного режиму з його монопартійністю і рабовласницьким колективізмом в лоні російської імперії.

Організація Українських Націоналістів остерігає тих, хто ще не усвідомив собі облудної гри прихильників чужих антиукраїнських і антидержавних концепцій, що порятунок України є в нас самих, в Українському Народі, у солідарній поставі і боротьбі проти названих сил зла.

Україна вийшла на світову арену, її визнали фактично всі великі і менші держави, котрі бажають втримувати з Україною політичні, торговельно-економічні і культурні зв'язки. Геополітичне положення України робить її важливим партнером Західної Європи, про що свідчить недавнє прийняття її до Ради Європи і білятеральні договори з окремими європейськими державами. В пов'язанні з європейсько-американською оборонною системою Україна входить у НАТО в характері партнерства задля миру. Україна є в Європі й європейські досягнення бере за свої. Намагання Росії зробити з України черговий раз свою колонію — не пройде. З нею можуть нас єднати торговельно-економічні відносини на взаємовигідних домовленнях, подібно як і з іншими азійськими державами, але ніколи яка-небудь залежність.

Прийшла пора, коли весь Український Народ і всі громадяни України мають прийняти Конституцію України як держави національної, суверенної, народовладної, унітарної, правової і з усіма даними для повного духового й матеріального розвитку.

Передумовою могутності Української Держави і добробуту її громадян є міцні владні структури, керівництво яких перебуватиме в руках українських патріотів, оснащених фаховими знаннями в галузі державобудівництва і в керівництві державними справами. Управляти державою — це мати на увазі добро своїх громадян, дбати про правопорядок і обороноздатність, передбачувати і формувати розвиткові тенденції у важливих галузях суспільного і державного життя. Таких чесних, ідейних і фахових людей Україна має, і вони мають прийти до голосу і керівництва. Народовладний устрій нашої Держави дозволяє нам вибирати в парламент саме таких осіб, а не п'ятиколонників чужої держави і скорумпованих осіб

комуно-совєтського виховання. Усвідомлення цієї істини та пізнання історичної правди скріпить нашу національну свідомість і зробить з нашої Нації духовий моноліт, відпорний на чужі шкідливі впливи і здатний поборювати хвиливі труднощі в ім'я величі майбутньої України. Наш народ виходить з довговікової тюрми на волю і, після кількох спроб в цьому столітті мати свою Державу, вже п'ять років живе у своїй незалежній, але ще не цілком упорядкованій Державі.

Дорогі Громадяни!

Нам довелося прийняти хоч і недосконалу Конституцію України, що має покласти край анархічному законодавству, часто поганого його застосування і такого ж виконання. Нашим громадянським обов'язком є припилювати введення в дію Конституції і схвалюваних на її основі законів. Для наведення правопорядку треба, щоб правоохоронні й судові органи позбулися самі в себе скорумпованих елементів, новий український парламент має складатися з осіб компетентних, відповідальних, відданих повністю своєму Народові і Державі з готовістю реалізувати партійну програму, за яку голосували виборці. Організація Українських Націоналістів, філософічна база якої є основою політичної і соціально-економічної програми парламентської партії — Конгресу Українських Націоналістів, доручає вам саме цю програму, котра при вашій активній участі здатна вивести Україну на правильний шлях її державобудівництва й у співпраці з усіма національно творчими політичними силами вирішити питання росту і могутності Української Держави. Від цього залежатиме доля кожного громадянина України і цілої Нації. Пора кінчати з тимчасовістю і непевністю!

Шановні Робітники всіх галузей народного господарства!

Організація Українських Націоналістів спирається великою мірою на робітничу верству, яка в часи збройної боротьби ОУН-УПА зробила великий внесок і склала жертви за визволення України. Свідоме українське робітництво повсякчасно несло тягар визвольної боротьби, жертвуючи всім, включно до власного життя.

Під цю пору, коли незалежна Українська Держава стала дійсністю, роля українського робітництва поширилася на всі відтинки господарського життя народу. Робітнича верства в Україні є найпотужнішим суспільним шаром, від якого залежить дія усіх видів промисловости, від копалень починаючи, через різні виробництва і на очищуванні природнього довкілля кінчаючи.

Вашим прагненням є жити нормальним людським життям. Таке життя може, однак, заіснувати тільки при умові упорядкування виробничих відносин, приватизації і піднесення технологічного рівня та належної організації праці. Щоб це досягнути, необхідно підвести тверду правову базу під інвестиції, припинити розкрадання державного добра і послабити податковий тиск на підприємства, підвищуючи одночасно рівень платні, а тим самим купівельну здатність населення.

Ваша орієнтація на Конгрес Українських Націоналістів з його соціально-економічною програмою — програмою ОУН, спонукає вас до творення і поширення рядів існуючих профспілкових організацій з метою захисту ваших прав і уточнення ваших обов'язків. Соціальну справедливість у народовладній державі, при наявності відповідного законодавства, досягається організованістю і діялою між партнерами, а при необхідності — страйками.

Українські Селяни!

Панщизняні колгоспно-радгоспні часи відходять, на щастя, у минуле, і ви стаєте вільними господарями своєї споконвічної землі. Вправді, ви ще не всюди стали її власниками через повільний приватизаційний процес, і вас охоплюють сумніви, чи зможете ви обробити цю землю, не маючи відповідного господарського реманенту.

Організація Українських Націоналістів у своїй програмі державного будівництва передбачила перехідний період від колективістично-командної до соціально-ринкової системи. В тому плані приватизація колгоспної землі має супроводжуватися можливістю її обробки засобами колгоспного реманенту, що переходить у власність Селянських Спілок, добровільних об'єднань з виборною управою. Цей перехідний етап мав би тривати до часу, коли державна влада не створить Агроінвестбанку для довгореченцевих кредитів фермерським господарствам.

Фермерські господарства, що практикуються в цілому цивілізованому світі, а в Україні від віків творили систему сільського господарства, є одиноким правильною економічною формою господарювання. Вони мають, однак, бути оптимальної величини і неподільні та бути власністю тих, хто на них працює. Їх можна відпродувати іншим господарям. В тому напрямі треба вимагати відповідного законодавства.

Україна потребує мати сильний селянський стан, котрий забезпечив би не тільки власне населення здоровими продуктами харчування, але також конкурентними для експорту. Для того потрібно створити Селянську Спілку на зразок «Сільського Господаря», що дбала б про раціоналізування праці і сільськогосподарської продукції, а кооперативні структури — для забезпечення збуту. В тому полягає відродження нашого села!

Українська Інтелігенціє!

Тобі припадає особлива роля в державному будівництві України, що під цю пору опинилася в складному становищі соціально-економічної кризи і політичної невизначености. Перипетії зі схваленням Конституції України є одним з тих кризових симптомів. На щастя, наша інтелектуальна еліта відчуває відповідальність за долю своєї Держави і, крім низки політичних і громадських структур, в обличчі небезпеки покликала до життя також наукове і професійне Товариство ім. Миколи Міхновського, Конгрес Української Інтелігенції і Комітети для підтримки узгодженого проєкту Конституції.

Складаючи між суспільними верствами України доволі вагому частку, ви, Українська Інтелігенціє, є інтегрально й органічно пов'язані з усіма сферами життя Нації, і від вашого інтелектуального й ідейного внеску залежатиме в першу чергу становлення Української Держави, її розквіт і благополуччя Народу.

Організація Українських Націоналістів, що виникла з потреб боротьби за волю і державну незалежність України в 1929 році, є твором української елітарної інтелігенції під проводом полк. Євгена Коновальця, що згинув з рук московського агента в 1938 році в м. Роттердамі. З тих самих підступних рук згинули його наступники і послідовники в ОУН — ген. Тарас Чупринка і Степан Бандера. Елітарність ОУН втілює в собі високоідейні елементи з усіх шарів і суспільних станів, котрим добро Української Нації та її Держави лежить на серці. Покладаючи великі надії на загаль Української Інтелігенції, ОУН звертається до вас за зрозумінням, що тільки організовано й об'єднаними зусиллями ми зможемо подолати ворожі антидержавні й антинаціональні сили, що стоять на перешкоді до повного досягнення нашої мети — побудови і скріплення незалежної суверенної Української Держави. Нашим девізом є жити і працювати для України!

**Блаженніші Патріярхи Українських Церков,
Високопреосвященні Митрополити й Архієпископи,
Преосвященні Єпископи, Високопреподобні оо. Ігумени,
Преп. і Всеч. Отці і Сестри всіх Чинів і Віровизнаних!
Шановні Церковні Діячі!**

Організація Українських Націоналістів, світоглядіві заложення якої ґрунтуються на християнських засадах, уважає, що без відродження віри і християнської моралі в Українському Народі не може бути справедливого ладу і міцної Української Держави. Для цього потрібно переосмислити становище, в якому опинилися наші Церкви внаслідок довговікового поневолення України.

Наявність аж трьох православних Церков і одної Греко-Католицької з обмеженою територіальною юрисдикцією — це наслідок чужих маніпуляцій на єдиному колись організмі Української Церкви. В умовах Української Держави виринає необхідність діалогу між гілками одного раніше дерева, гілками, що не втратили повністю свого первісного характеру й української ідентичності.

Беручи до уваги, що християнські Церкви в сучасну пору співпрацюють між собою у світовому масштабі в дусі єкуменізму, то наскільки кінцевою є така співпраця в лоні одного Українського Народу і Держави. Це тим більше, що існує небезпека поширення в Україні різнородних сект, які приносять із собою духове спустошення й атомізацію суспільства. Комусь, видно, залежить на тому, щоб не допустити до церковної єдності і тим самим до скріплення Української Держави.

В 400-ліття Берестейської Унії, що з'єднала Київську Митрополію з Римським Петровим Престолом, як реакція на встановлення Московсь-

кого Патріярхату з поминенням Києва, нам потрібно повернутися до джерел нашого християнства, коли Рим і Константинополь творили одну Святу Церкву. Це прямий шлях до Київського Патріярхату!

Дороге Українське Жіноцтво!

Початки нашої літописної історії позначені такими іменами, як св. княгиня Ольга, що мудро княжила і гідно репрезентувала Україну перед тодішніми володарями. Наша княжна Анна Ярославна стала королевою Франції, а безліч славних жінок виповняють сторінки історії України. В боротьбі за визволення України в рядах ОУН-УПА, а також по тюрмах, концтаборах і на засланнях каралися наші дівчата і жінки нарівні з чоловіками.

Сучасна Українська Держава потребує вашого розуму, ваших рук, вашого чуття і ваших клопотань, щоб скоріше подолати труднощі сьогодення і прискішувати відродження української духовости. Це ви робите, піклуючись вашими родинами, виховуючи ваших дітей і зберігаючи народні звичаї та національні традиції. Багато хто з вас працює педагогами і має можливість формувати й виховувати майбутніх громадян України. Ми впевнені, що ви це виконете сумлінно і з посвятою. Ваша активна участь у наданні гуманітарної допомоги потребуєчим є також незаступима і подивугідна.

Організація Українських Націоналістів радо вітатиме вас на всіх відтинках громадського і політичного життя для ширення національної свідомости і скріплювання Української Держави на рівні владних структур, політичних і громадських установ. На нашій ідейній основі діє Всеукраїнська Ліга Українських Жінок.

Ветерани ОУН-УПА і Репресовані!

Дорогі Друзі, члени Братства ОУН-УПА і репресовані Українці й Українки!

Організація Українських Націоналістів висловлює вам свою глибоку шану і признання за вашу стійкість і витривалість протягом десятиліть жорстокого поневір'яння в умовах нелюдського комуністичного режиму в російській імперії. З прикрістю стверджуємо, що й досі ОУН-УПА не удостоїлася з боку владних структур України визнання воюючою стороною, а її ветерани не трактовані на рівні воєнних ветеранів, як це прийнято для Рухів опору в цивілізованих країнах світу. Вам, як і всім репресованим, у зв'язку з національно-визвольною боротьбою належить не тільки шана, але також відшкодування за роки каторжної праці від держави, на терені якої ви працювали і втратили своє здоров'я. ОУН запевняє вас, що докладе всіх старань, щоб добитися в Українській Державі справедливого трактування одного з основних питань національної і людської гідности, без чого держава тратить гуманно-національний характер. За нами моральне право і наш обов'язок. Будьте для України і світу свідками нашої боротьби за духові цінності нашого нескоримого Народу. На вашій поставі і чинах нехай виховуються нові когорти захисників Української Самостійної Соборної Держави!

Українські Військовики і Старшини!

Українські Збройні Сили — це гарант обороноздатності Української Держави. Поруч з технологічним оснащенням, адекватним сучасним військовим вимогам, потрібний військовий дух, що робить з армії непереможну силу і боєздатність, що яскраво довели воїни ОУН-УПА, афганці, а найновіше — чеченці. Наше недавнє минуле з боротьби ОУН-УПА дало світові наочний доказ переваги духової сили над фізичною.

Збройні Сили України не сміють бути продовженням червоної армії з її «дідівщиною» і політруками, а втіленням національного духа тієї землі, що споконвіку спливала кров'ю своїх жителів і ворогів та постійно потребуватиме своїх захисників. Відродження в Збройних Силах України духа дружинників княжого часу, героїчного козацького та періоду ОУН-УПА є невідкладним завданням тих, хто відповідає за виховання військових кадрів. Якщо комусь на командних постах такий характер ЗСУ не відповідає, то він повинен бути настільки чесним, щоб замінити своє офіцерське звання на іншу професію. Якщо в армії, де зобов'язує дисципліна, не виконуються закони про державну мову, то яка може бути мова про виконання свого військового обов'язку?

Дорогі Освітяни і Виховники!

Ще ніколи Україна не потребувала від освітян і виховників таких зусиль, як у покомуністичний період свого державного існування. Ідеться про українську людину — громадянина Української Держави, а не про «гомо советікуса», що його треба було формувати з наказу компартії. Більшість з вас мала вже можливість познайомитися з «Виховним Ідеалом», що його створив наш видатний педагог Григорій Ващенко. Потрібно цей ідеал прищеплювати вашим вихованцям, відкидаючи всі матеріалістичні теорії виховання як противні українській духовості. Наслідки шкідливості попередньої виховної системи маємо в скорумпованому суспільстві, в аморальності та в заниканні культурних і національних властивостей. Через Всеукраїнське Педагогічне Товариство ім. Григорія Ващенка, що діє по всій Україні, знайомтеся з національною концепцією виховання і ставайте її апостолами й активними діячами.

Дорога наша Молоде, Студенти!

Вже п'ять років живемо в Незалежній Українській Державі, і замість духового піднесення чуємо нарікання і переживаємо важку економічну кризу. Відчуваєте це й ви, молода українська генерація. Невиплачування студентам своєчасно і так невеликих стипендій, оплата студій, сполучена часто з «датками» за поступлення, відохочують від студій або роблять їх недоступними.

Багато з вас проявляють ініціативу в торгівлі та на інших заробітках. Зменшилася ваша активність у студентському, громадському та політичному житті. Все це зрозуміле.

Цей важкий перехідний період у нашій державі не є вічний, і вам належить готуватися до активної участі в політичному і суспільному

житті нашої країни. Майбутнє належить молодим, і цим природнім законом не можна знехтувати. Але це майбутнє готується сьогодні. Без такої підготовки, ви не зможете відповісти вимогам часу і можете бути відсунуті на дальший плян. Тому не занедбуйте навчання, але при тому будьте діяльні в молодечих організаціях, знайомтеся з націоналістичною ідеологією і ведіть за собою молодше від вас покоління, щоб не було перерви в реалізації національної ідеї. Для доросту діють молодечі організації СУМ і Пласт, а для студентів створено Товариство української студіюючої молоді ім. Миколи Міхновського — тож ставайте його членами. Якщо вас цікавить спортивно-захисна справа, а разом з тим ідеологічний вишкіл, то вступайте в ГСПО «Тризуб» ім. Степана Бандери. Україна потребує ініціативних, освічених і заправлених до життя молодих динамічних людей, щоб скоріше виходити з кризи і швидшими темпами прямувати в майбутнє.

Громадяни України — Члени національних меншин!

Доля судила вам стати громадянами нашої Держави — України. Організація Українських Націоналістів на основі своєї ідеології визнає право кожної нації на державу на своїй власній етнічній історичній території. Міжнаціональні відносини регулюються на принципі взаємопошани і непорушності суверенних прав кожної з них. Ставлення до національних меншин, що є громадянами України, є доброзичливе і беззастережне, оскільки Конституція України зрівнює їх у правах з корінним населенням. Виняток з того правила може бути тоді, коли виявиться в такого громадянина нелюдяльність, антиукраїнська й антидержавна діяльність на користь чужої держави. Такі випадки мають бути кваліфіковані державною зрадою і відповідно санкціоновані. Ми бажали б, щоб такого не траплялося. Що торкається мовного питання, то ОУН не визнає двомовності на державному рівні. Натомість кожний громадянин може розмовляти собі як знає, але має обов'язок знати державну мову, щоб розуміти закони і виконувати службові обов'язки на державній службі.

Українські Підприємці!

В умовах незалежної Української Держави ви є новою суспільною верствою, т. зв. середньою, котра була повністю знищена в період «диктатури пролетаріату» чи совєтського етатизму. Зі зміною суспільних відносин на базі соціально-ринкової економіки ви перебираєте відповідальність за важливий сектор народного господарства України і формуєте нову суспільну верству, котра матиме важливий голос у вирішуванні життєвих проблем Українського Народу. Від вашого хисту, знання і працьовитости залежатиме розвиток народного господарства, задоволення побутових потреб населення України і конкурентноздатність на світових ринках. Як і в розвинутих країнах світу, середня верства через накопичування прибутків стане одним з основних податкових джерел для фінансування державного бюджету, а також для розвитку національної культури. Щоб цього досягнути, потрібно виходити на

модерний рівень ведення підприємств (менеджмент) і застосування найновішої технології у виробництві. Мішані спілки з закордонними підприємствами дадуть можливість оволодівати методами керівництва й освоювання зовнішніх ринків, а також користати з довготермінових і недорогих кредитів. Від Уряду України належить вимагати, щоб відповідними договорами з міжнародними фінансовими установами й окремими державами він забезпечив можливості такого фінансування. Тому потрібно творити професійні галузеві об'єднання, а на завершення створити Національне Об'єднання Вільних Професій, що було б репрезентантом української середньої верстви і захисником її інтересів. Організація Українських Націоналістів підтримає ваші зусилля і ваші заходи.

Українки і Українці Діаспори, українських етнічних поселень поза Україною!

ІХ Великий Збір ОУН вітає українську Східню діаспору, котрій висловлює глибоку шану і признання за гідну поставу в часі ворожих переслідувань, насильних переселень, арештів, тортур, ГУЛагів, примусових робіт і довголітніх заслань, де багато наших людей залишили своє життя. Між ними славні імена наших культурних і політичних діячів, таких, як член Проводу ОУН Михайло Сорока, поет-націоналіст Василь Стус і безліч інших. Історія Східньої діаспори ще не написана, і вже пора над нею працювати, щоб відкрити перед світом мільйони людських трагедій за любов до України.

До вас, Дорогі Земляки, наше прохання: творіть документаційні центри для збору свідчень про ваші пережиття на засланнях, про знуцання над вами з боку репресивних органів антилюдської системи, що вирвала вас з родинних гнізд і закинула в сибірські мерзлоти на важкі роботи та поневірвання. Творіть українські товариства і професійні об'єднання, а також українські школи для дітей, щоб не забували свого роду. Тримайте контакт з вашим материком — Україною, передплачуйте українську пресу та слухайте українські передачі. Домагайтеся своїх національних прав, якими користуються національні меншини України. Запрошуйте з України мистецькі ансамблі для ширення української культури і піднесення національної свідомості, зокрема серед молоді. Це торкається також вас, хто живе на своїй споконвічній етнічній землі поза межами України.

ІХ Великий Збір ОУН вітає також українську Західню діаспору і виносить їй велику подяку за її постійну моральну і матеріальну підтримку ОУН на протязі десятиліть, а зокрема в час державного становлення України, що дозволило вести безперервну працю і боротьбу з ворожими силами за її волю і державну незалежність. Це уможливило проводити в життя засаду власних сил і примусило чужі сили рахуватися з нами як із суб'єктом, а не об'єктом української політики. Широка світова антикомуністична акція АБН, допомога національно-визвольним силам в Україні та ведення організаційної праці поза Україною завдячується національно здоровим силам Західньої діаспори.

Тепер, коли незалежна Україна, за висловом Івана Франка, входить «у народів вольних коло», роля Західньої діаспори з її вивершеними громадськими структурами набирає особливого значення, як з'єднувальна ланка між Україною, її офіційними представництвами та даними країнами. Торговельно-економічні та культурні стосунки даних країн з Україною матимуть своїх активних посередників з рядів української діаспори. Тому втримання організованого рівня і дієвості Західньої діаспори є для України життєвою потребою, а для самої діаспори Українська Держава має дати нове дихання.

Усім нам в Україні і поза Україною сущим пригадуємо слова невмирущого Великого Каменяра — Івана Франка, що кликав народ до боротьби, які необхідні також під цю пору в нашій Державі проти антинаціональних і антидержавних сил: «Лиш борися, не мирися, радше впадь, але не зрадь... У таких думках держися і дітей своїх ховай. Щоб лиш чистая пшениця — Буде паска й коровай!»

Слава Україні!

Героям Слава!

Пресове повідомлення

ВІДБУВСЯ IX ВЕЛИКИЙ ЗБІР ОУН (революціонерів-бандерівців)

(УЦІС) Днями в Україні завершив свою роботу IX Великий Збір Організації Українських Націоналістів (революціонерів-бандерівців). Збір проходив у конструктивному та об'єднавчому дусі. Це був історичний Збір, який після піввіку проходив знову на рідних землях, де утверджується Українська держава, де схвалено нову некомуністичну Конституцію.

Учасниками IX Великого Збору були делегати й гості з України та зі Східньої і Західньої діаспори. Вони вшанували пам'ять померлих за минулий період від VIII Надзвичайного Великого Збору друзів-націоналістів, у тому й Провідника Зеновія Красівського.

На Зборі було виголошено три програмні доповіді: «Аналіза пройденого шляху», «Діаспора на службі Україні» та «Слово від молоді».

Учасники Великого Збору заслухали звіти про діяльність за останні п'ять років Проводу ОУН та інших керівних органів. У звітному періоді ОУН заявила про себе в незалежній Україні як авангардна політична сила, яка покликала до життя політичне об'єднання Конгрес Українських Націоналістів та низку інших громадських організацій.

Великий Збір обрав нові керівні органи. Головою Проводу ОУН обрано Славу Стецько.

На Великому Зборі працювали 18 комісій. Учасники Збору схвалили постанови та рішення з цілої низки питань, які стосуються напрямку діяльності ОУН, а також політики України і керівництва Української держави.

Працювали, серед іншого, такі комісії: організаційно-кадрова, стратегії і тактики, програмова, внутрішньої і зовнішньої політики, національної безпеки, економічно-соціальних та фінансово-господарських справ. Учасники Великого Збору особливу увагу присвятили розвиткові науки, культури, освіти, молоді та українським поселенням поза межами України.

Схвалено Маніфест IX Великого Збору ОУН до українського народу. Текст Маніфесту та інші зборові матеріали будуть опубліковані.

IX Великий Збір вважає, що нинішня Україна переживає перехідний період, і що ОУН докладе всіх зусиль до повноцінного розвитку Української Самостійної Соборної Держави.

7 липня, 1996 р.

Від Редакції «В. Ш.»

Коли до Редакції «Визвольного Шляху» в Лондоні наспіло повище повідомлення про успішне відбуття IX Великого Збору ОУН, в усіх, хто мав нагоду його читати, дуже значно й навіть зовнішньо-видно полегшало, як це дехто висловлює, на душі. Успішне відбуття IX Великого Збору ОУН в Україні — це подія величезної історичної і політичної ваги, що найособливіше відзначає всі ці революційні переміни, які за перших п'ять років глибоко та широко відбилися в усіх сферах суспільно-політичного життя в Україні.

Революційна ОУН під проводом полк. Євгена Коновальця постала, як відомо, на Першому Великому Зборі на початку лютого 1929 року поза Україною. З усіх дотепер відбухих Великих Зборів ОУН лише III (Надзвичайний) відбувся в Україні під німецько-гітлерівською окупацією в серпні 1943 року. Всі наступні Великі Збори ОУН аж до VIII Надзвичайного відбувалися поза Україною, яку окупували ворожі сили, що з найглибшою запопадливістю поборювали кожен прояв самостійницько-державницьких аспірацій українського народу.

I Великий Збір ОУН поклав у програму створеної ним ОУН два найголовніші постулати: перший постулат — **безкомпромісова боротьба за Українську Самостійну Соборну Державу**, і другий постулат — **щоб ця держава була висловом національної істоти у спосіб найбільш творчої видаїности всіх складових органів нації**, і щоб ця держава дала можливість природньому розвиткові всіх творчих сил її громадян для духово-моральних і соціально-матеріальних потреб власного суспільства, щоб почерез неї наш народ-нація став під кожним оглядом історичним підметом в колі вільних і державних народів світу. В працю і боротьбу за реалізацію цього другого постулату вступила наша ОУН в серпні 1991 року, а по відбутті IX ВЗ ОУН ці свої зусилля вона зробить ще сильнішими! Щастя Їй, Боже!

Василь ОЛЕСЬКІВ

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО — ЛЮДИНА ВЕЛИКИХ ІДЕЙ І ЧИНУ

Присвята у десяту річницю його смерті

Кожна епоха у житті окремих націй чи цілого світу видвигає на кін історії визначні особистості, які своєю візією, провідницькими здібностями і невпинною працею унапрямлють розвиток соціальних і політичних перемін.

Ярослав Стецько, як людина великих ідей, мислитель, ідеолог, державний політик, стратег української національної визвольної революції і провідник її авангардної сили — Організації Українських Націоналістів (ОУН), належав до когорти тих визначних українських діячів, які у критичний час для української нації формували українську національну ідею і визвольно-політичну концепцію як необхідну основу у боротьбі за державну незалежність України.

Двадцяте століття, яке зближається до свого кінця, було епохою революційних перемін у кожній царині життя людей і народів світу. Для української нації воно було переломовим, бо після двохсотлітнього поневолення сусідніми державами, особливо російською імперією, український нарід станув на шлях активної боротьби, політичної і збройної, за відновлення української самостійної держави як гаранта вільного розвитку всіх її духових і матеріальних сил та належного місця між іншими державними народами. Двічі на протязі першої половини цього століття український нарід піднявся до збройної боротьби за відновлення своєї державної незалежності у надзвичайно складних умовах двох світових воєн, драма яких розгорталася в основному на українських землях. У цій героїчній, а одночасно й жорстокій добі український нарід поніс величезні людські втрати в наслідок воєнних дій і геноцидної політики окупаційних режимів, а також зазнав великого матеріального спустошення і духово-моральної травми.

Незавершений процес державного будівництва у Визвольній Війні України в 1918–20 роках зумовив потребу глибокого вивчення причин невдачі першої спроби відновити українську державу і покладення тривких ідейно-політичних і соціальних основ для української визвольної боротьби у майбутньому. Заіснувала необхідність ідейно-морального, ідеологічного і політичного оновлення української нації, виховання нового покоління на кращих традиціях Визвольної Війни, Зимових Походів, на крові героїв Крут і Базару, на героїській смерті голови Української Держави Симона Петлюри. Культ української зброї продовжує

полк. Євген Коновалець, створивши Українську Військову Організацію, а згодом Організацію Українських Націоналістів у співзвучності з творчістю Дмитра Донцова і Миколи Міхновського. Наріжним каменем нової епохи української визвольної боротьби став націоналізм як світоглядова, політична дійова сила.

Разом з Степаном Бандерою, Романом Шухевичем, Степаном Ленкавським та багатьма іншими Ярослав Стецько з молодечим запалом і ентузіазмом включається у боротьбу УВО-ОУН під вмілим керівництвом полк. Євгена Коновальця. Вже у юному віці, одержавши в родині добре християнське і національне виховання, Ярослав Стецько цікавився філософічними питаннями про суть самого буття і призначення людини, що й було темою його роздумів до кінця життя. Людина це Богоподібна істота, — твердив він, — і як така має чесно пройти свій життєвий шлях у служінні своїм найближчим, а в ширшому розумінні — своєму народові. Лише в приналежності до своєї нації і в повній відданості їй є можливе повне себевиявлення людини. Тому праця для народу не є жертвою, це радість, це сенс життя.

Виходячи із цих міркувань, нація, як людська спільнота кровно пов'язаних одиниць, є також твір Божий, думка Бога, — твердив він, — і як така має природне і Боже право на вільний розвиток всіх своїх сил і здібностей на своїй етнографічній території, у своїй державній структурі. Визнавці ідеології українського націоналізму, спертої на ідеалістичному світогляді християнського вчення, повинні бути не тільки світоглядовими, але й етичними націоналістами, які своєю активністю утверджують її в житті. Тільки когорта таких людей є здібна переводити в життя найскладніші завдання. Виховання української людини в душі ідеології українського націоналізму стало одним із основних завдань у широкій публіцистичній творчості Ярослава Стецька у тридцятих роках і пізніше та у підготовці кадрів ОУН до революційної боротьби. Його теоретичні міркування і вчення, з одночасним спалахом активного спротиву українських патріотів, особливо членів УВО-ОУН, у тридцятих роках проти польського і російського окупантів — героїчні чини Василя Біласа, Дмитра Данилишина, Миколи Лемика, Григорія Мацейка і багатьох інших, змобілізувати широкі круги українського народу до активної праці і боротьби за волю і державну незалежність України.

Одним із головних постулатів української національної революції, видвинених Ярославом Стецьком, є нерозривність і одночасність національного і соціального складників визвольної революції, бо тільки одночасна боротьба за національне визволення і соціальну справедливість для народу може бути успішною. Без національного визволення немислиме запровадження соціальної справедливості для всіх верств українського народу під чужою окупацією, і навпаки — без проєкції справедливого соціального ладу в українській державі на основі народовладдя національне визволення буде дуже утруднене. Цьому питанні

Ярослав Стецько присвячував особливу увагу і коли у 1941 році він формував склад уряду відновленої української держави Актом 30 червня, він міністерство соціальних реформ залишив за собою.

Головною метою Організації Українських Націоналістів від самих початків її існування є відновлення Української Самостійної Соборної Держави на всіх етнічних землях України. Питанням досягнення цієї мети ціле життя займався Ярослав Стецько разом з іншими українськими мислителями і політичними провідниками. Численні праці Євгена Коновальця, Степана Бандери, Степана Ленкавського, Михайла Колодзінського з його «Воєнною Доктриною України», Ярослава Стецька і багатьох інших лягли в основу української визвольної стратегії. Українська нація, як і всі інші нації світу, мають право на свою незалежну державу без огляду на міжнародний уклад сил. У здобутті незалежності української держави зобов'язує принцип власних сил української нації, бо тільки тоді є можлива власнопідметна визвольна і державна політика на міжнародній арені. Тому розбудова власної могутньої сили, включно з мілітарною, було наказом дня у щораз складнішій міжнародній ситуації. Смерть Провідника ОУН полк. Євгена Коновальця з рук московських вбивць, ув'язнення Степана Бандери, Ярослава Стецька і багатьох інших провідних членів ОУН не зупинили могутнього росту сили ОУН і українського націоналістичного руху в загальному.

Найбільшою пробою для ОУН, а особисто для Степана Бандери, який очолив революційний Провід ОУН, і для Ярослава Стецька був 1941 рік, коли наступив воєнний зудар між двома тоталітарними імперіялістичними потугами Росією і Німеччиною з однаковими цілями — загарбництво і уярмлення інших націй. Вірні своїм ідейним засадам і політичним принципам Провід ОУН під керівництвом Степана Бандери і Ярослава Стецька як його заступника вирішує при першій нагоді проголосити відновлення Української Держави. Це завдання доручено виконати Ярославові Стецькові, який у порозумінні з церковною ієрархією і визначними громадськими і політичними діячами скликає у Львові Національні Збори, які 30 червня проголошують Акт відновлення Української Держави й уповноважують Ярослава Стецька сформулювати й очолити уряд — Українське Державне Правління. Сформований Ярославом Стецьком уряд, до якого увійшли представники різних громадських установ і політичних орієнтацій, це на той час єдиний на європейському континенті демократичний уряд. Слуга Божий Митрополит Андрей і пізніший Патріарх Йосиф Сліпий, Митрополит УАПЦ Полікарп благословляють цей Державний Акт і дають йому повну підтримку. З їх благословенням український народ розпочав зтяжну двофронтову війну проти обох безбожницьких наїзників в ім'я Христа і України.

Як можна було сподіватися, уряд нацистівської Німеччини видав ультиматум Бандері і Стецькові відкликати Акт відновлення Української Держави, як несумісний з політикою і плянами німецького Райху, та

розв'язати Українське Державне Правління. Провідник ОУН і Голова УДП рішуче відкинули цей ультиматум і вкортці після цього були запроторені до концентраку разом з багатьма членами УДП і провідними членами ОУН.

Але розпрацьована Проводом ОУН тактика боротьби проти всіх окупантів продовжується і розгортається по всій Україні, завдяки Похідним Групам ОУН. Згідно з Актом відновлення Української Держави твориться українська національна армія — Українська Повстанська Армія під командуванням ген. Романа Шухевича-Тараса Чупринки, яка вкортці стала всенародною українською збройною силою, що на протязі понад десять наступних років вела героїську боротьбу проти німецького і російського окупантів за державну незалежність України. Ця безприкладна в історії збройна боротьба поневоленої нації проти двох світових імперських потуг виключно власними силами створила нову героїчну епоху в житті української нації і започаткувала кінцеву фазу розпаду російської імперії на національні держави поневолених у ній народів.

Саме ця героїчна епоха збройної боротьби ОУН-УПА на українських землях стала сильною підставою у політичній і дипломатичній діяльності ОУН на зовнішньому відтинкові, що його очолив Ярослав Стецько зараз після закінчення війни і керував нею аж до смерти. Довгих сорок років невисипущої, плянкової праці доклав він, щоб переконати світ про необхідність розвалу російської імперії на національні держави поневолених у ній народів, а особливо українського народу, що є в інтересі всього світу. В епосі ліквідації західніх імперій в післявоєнних роках і відновлювання чи творення національних держав, російська імперія є не тільки анахронізмом, але вона є загрозою для вільного світу. Гасло «Свобода народам! Свобода людині!», що його ще на початках сорокових років видвигнула ОУН, стало гаслом міжнародного значення, яке об'єднувало і мобілізувало до активної дії не тільки речників поневолених народів, але багатьох чужинців, представників державних народів.

Для досягнення головних цілей на зовнішньому відтинку праці ОУН, з ініціативи Ярослава Стецька постало ряд міжнародних організацій, в яких він відігравав головну або одну із головних роль. Створений у 1946 році Антибольшевицький Блок Народів на базі Конференції Поневолених Народів з листопада 1943 року став головною базою праці ОУН і Ярослава Стецька у політичній і дипломатичній діяльності. Як Голова УДП, член Бюра Проводу ОУН від 1945 року і голова АБН Ярослав Стецько був уповноважений виступати в імені України і всіх поневолених російською імперією народів Східної Європи й Азії. З його ініціативи постали дві міжнародні політичні організації: Світова Антикомуністична Ліга (ВАКЛ) і Європейська Рада Свободи, в яких Ярослав Стецько займав керівні пости поряд з державними мужами країн Західної Європи, Далекого і Близького Сходу, Африки, Південної і Північної Америки, включно з США. Титанічних зусиль, знання і

дипломатичного хисту вимагало, щоб початково про-російськи наставлених політиків, науковців, громадських діячів переконати про необхідність розвалу російської імперії на національні держави. І сотні визначних особистостей країн вільного світу остаточно перейшли не тільки на антикомуністичні позиції, але й проти російської імперії всіх кольорів. А вінцем цієї довгої праці Ярослава Стецька на зовнішньому відтинку можна вважати заяву президента Америки Рональда Реґана у 1983 році про те, що «Ваша боротьба є нашою боротьбою. Ваша мрія є нашою мрією. Ви є сумлінням світу», виголошену у Білому Домі з нагоди Тижня поневолених народів у присутності Ярослава Стецька і представників інших поневолених народів. Інша його заява про те, що СССР є «імперією зла», остаточно відкрила очі мільйонам людей про правдиву суть Росії.

Другою не менш важливою ділянкою праці Ярослава Стецька була пряма допомога кадрам ОУН в Україні, українському націоналістичному підпіллю, які у незвичайно важких умовах продовжували боротьбу довго після закінчення Другої світової війни. Він, як і Степан Бандера, головну увагу присвятили розробці перспектив української визвольної революції у нових умовах і на дальше майбутнє. А після геройської смерті Степана Бандери у 1959 році, весь тягар відповідальності за долю ОУН в Україні впав на плечі Ярослава Стецька, як останнього в живих члена Бюра Проводу ОУН, обраного в Україні 1945 року. Він був свідомий, що нитка легально-юридичної тяглости ОУН спочиває на його особі і що її треба закріпити ще за його життя. Тому кілька років часу він присвятив на підготовку IV Великого Збору ОУН, який відбувся у 1968 році, на якому Ярослав Стецько був обраний Головою Проводу ОУН. Від того часу аж до його смерті, тобто 18 років, він очолював і унапрямував працю ОУН в Україні і на поселеннях в країнах Заходу. Десятки статей, сотні інструктивних директив появились з-під його пера до всіх проявів життя на Батьківщині, яке знову почало відроджуватись і набирати українського змісту.

Велику увагу Ярослав Стецько присвячував церковно-релігійним питанням, видвинувши ще в половині 1950-их років ідею завершення патріяршим устроєм обидві традиційні Українські Церкви — Помісну Українську Католицьку Церкву і Українську Автокефальну Православну Церкву. Він глибоко розумів ролі Церкви у житті народу, в його духово-культурному відродженні після довгих років чужої окупації і переслідувань. Відродження релігійного церковного життя він уважав за важливий чинник у ставанні української нації до державного життя. Звідси випливала його тісна співпраця з Владиками обох Церков, пізнішими патріярхами Йосифом Сліпим і Мстиславом Скрипником.

Та великий спалах національної свідомості і релігійного відродження українського народу в другій половині вісімдесятих років застав Ярослава Стецька невилічимо хворим. До останнього віддиху свого життя він жив Україною і для України. Ще кілька хвилин перед втратою притомності він розпитував про церковні і політичні події в Україні і радів наймен-

шими проявами релігійного і національного відродження. З думкою про Бога і Україну в суботу, 5 липня 1986 року, відійшов у вічність один з найвизначніших Синів України двадцятого століття — Ярослав Стецько.

Божою волею він не діждався великого дня відновлення Української Самостійної Держави в серпні 1991 року, для якої він трудився все своє життя. Але для закріплення і розбудови відновленої держави він залишив у спадщині свої численні теоретичні праці з усіх ділянок державного будівництва, тези яких вже впроваджують в життя його ідейні послідовники—націоналісти. Національна ідея, як головна складова ідеології українського націоналізму, сьогодні сприймається багатьма у найвищих колах державної влади.

У десятю річницю смерти Ярослава Стецька, коли над золотoverхим Києвом, столицею вільної України, майорить синьо-жовтий державний прапор, клонимо наші голови перед великим українським Патріотом, Націоналістом, Державником, діла і вчення якого будуть дороговказом для сучасного і наступних поколінь українського народу.

Ім'я Ярослава Стецька буде записане золотими буквами в анналах історії Вільної України.

5.7.1996 р.

(Ця доповідь була виголошена у Мюнхені 6.7.1996 року на святочній академії в честь і пам'ять Ярослава Стецька з нагоди десятої річниці його смерті).

Омелян КОВАЛЬ

В ПАМ'ЯТЬ ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА

Слово на Святочній Академії, присвяченій св. п. Ярослава Стецька в 10-ліття його смерті. Київ, 28 червня, 1996 р.

Достойна Пані Голово!
Шановні Пані і Панове!

Мені припала велика шана поділитись з вами спогадами про одного з видатних українських державних мужів цього століття — Ярослава Стецька. Я не є певний, чи мені вдасться в короткому нарисі хоч би приблизно накреслити силует людини, яку я знав, глибоко шанував і подивлявся за безмежну відданість Україні і службу для неї на найвищому державницькому рівні.

Ще 15-літнім юнаком я цікавився львівськими виданнями для молоді, де порушувались різні питання соціального, національно-політичного та історичного характеру. Між тими виданнями звертала на себе увагу брошура на тему важливості соціального питання в національній проблематиці. Автором тієї брошури, під псевдонімом, як я довідався згодом,

був Ярослав Стецько, що в тому часі був ідеологічним референтом КЕ ОУН. Та брошура справила на мене помітне враження, бо вона давала чітку відповідь на питання, що турбували українську молодь, чому Україна програла визвольні змагання 1917-1921 рр. До того часу ми, молоді, чули тільки оправдування про краще озброєних ворогів, про допомогу їм західними державами та про низьку національну свідомість нашого народу. Ярослав Стецько подав зовсім нове наświetлення цих питань, і ми довідалися, що не можна соціального питання вирішувати без національного, і навпаки — національне питання включає в себе також і соціальне.

Панівний соціалізм часу визвольних змагань (орієнтація українських соціалістів на російських) знехтував національним питанням і, замість творити власну національну армію, наші соціалісти в ім'я солідарності з російськими товаришами розпустили армію, а захищати Київ від загонів Муравйова під Крутами виступили 300 київських студентів, що й залишили там своє життя. Ось перший контакт з писанням людини, пам'ять якої вшановуємо сьогодні. Ближче, хоч і на віддалі, довелося пізнавати його з судової розправи у Львові в 1936 році, коли Ярослав Стецько засів на лаві підсудних разом зі Степаном Бандерою і друзями з Крайової Екзекутиви ОУН. Звіти з процесу подавалися в щоденній українській пресі, яку ми, молоді, завзято читали і подивлялися мужність наших провідних людей, які у своїх виступах звинувачували Польщу за злочини проти українського народу. ОУН виступає проти окупаційної влади в обороні прав свого народу. Разом зі Степаном Бандерою Ярослав Стецько давав судові рішучі відповіді, не заперечуючи свого відповідального посту в ОУН. Така постава членів Проводу ОУН мала великий виховний вплив на нас, молодих, що були готові до боротьби з ворогами України. Це було також імпульсом до науки, бо Україна потребуватиме освічених і мужніх людей, подібних до тих, що їх ворог позбавляє волі.

Яка ж була велика радість, коли вночі з 30 червня на 1 липня 1941 року в етері рознеслася вістка про те, що Національні Збори у Львові схвалили проголошення відновлення Української держави, а Головою Уряду обрано Ярослава Стецька, заступника Голови Проводу ОУН. Перша реакція була така, що Провід держави знаходиться в надійних руках, і народ з ентузіазмом підтримав це проголошення, як виявилось, проти волі нового окупанта — гітлерівської Німеччини. Арешт Ярослава Стецька німцями на 9 день його урядування був логічним, хоч болючим актом німецького насильства. Першим у Кракові був арештований С. Бандера, але коли він відмовився відкликати Акт 30 Червня, то гестапо одержало наказ арештувати Ярослава Стецька і вимусити відкликати Акт. Потім пішли арешти інших членів Державного Правління, а відтак усіх тих, хто в областях і районах проголошував Акт 30 Червня. Німецькі тюрми і концтабори поповнилися українськими революціонерами-державниками. Між ними був і я, молодий 21-річний юнак. І якщо частині з нас вдалося

перетривати і витримати цю каторгу, то нам додавали духу наші провідники-революціонери — Степан Бандера, Ярослав Стецько та їхні друзі по праці і боротьбі. Акт 30 Червня ніколи і ніким не був відкликаний, а для його підтвердження і дальшої боротьби за його здійснення ОУН створила Українську Повстанську Армію, що боролася на два фронти: проти німецьких і російсько-більшевицьких окупантів.

Після війни, коли Ярослав Стецько в 1946 році на базі матеріалів Конференції Поневолених Народів, що відбулася в житомирських лісах восени 1943 р., створив Антибільшевицький Блок Народів (АБН), виникла потреба мати свою радіостанцію для ширення ідей АБН. Вибір упав на Бельгію, де в Арденах, у старовинному монастирі в 1950 році запущено в дію середньої потужности радіовисильню АБН із засягом на Україну і середню Європу. Це затривожило Москву, і КГБ дістав доручення віднайти її місце розположення. Бельгійський уряд одержав ноту від советської амбасаді, що в Бельгії діє антисоветська підпільна радіовисильня, а це порушує міждержавні договори. Вислід цих заходів був такий, що бельгійська жандармерія мусіла зробити розшук і поставити під арешт радіовисильню і трьох людей — редактора, диктора і техника. Справа опинилася в суді. Голова АБН Я. Стецько дав доручення організаційним шляхом подбати про адвоката, а сам прибув до Бельгії, щоб клопотати перед урядовими чинниками про звільнення з-під арешту людей і самої радіовисильні. Я був тоді на пості генерального секретаря Українського Допомогового Комітету, і мені довелося супроводжувати Ярослава Стецька до начальника Національної безпеки при Міністерстві справедливости п. Де Фуа. В його руках була справа радіовисильні. Моїм завданням було забезпечити переклад на французьку мову. Я представив Я. Стецька як Голову Українського Державного Правління з протинімецького руху опору і Голову АБН, що понад три роки був в'язнем концтабору Саксенгаузен. Ярослав Стецько спокійним, але рішучим голосом з'ясував політичну ситуацію в Україні і вказав на те, що Україна знаходиться в стані затяжної боротьби з російською імперією, що існує під назвою СРСР. Своєю боротьбою і жертвами вона остерігає світ перед небезпекою комунізму і російського імперіялізму. Тому Україна має моральне право звертатися до західних країн за підтримкою, а виходить, що є перешкоди.

Видно, що слова Голови УДП і АБН подіяли на начальника Безпеки, бо він висловив подив з українського резистансу, але вибачився за те, що вони мусіли накласти арешт на радіовисильню, бо інакше це могло спричинити дипломатичний інцидент, що не є в інтересах Бельгії. Він радив почекати на рішення суду, який не повинен бути дуже строгий, а тоді внести прохання до короля, щоб той помилував. Голова подякував за пораду і порозуміння, а мені передав справу звернення до короля, що я зробив від імени української громади в Бельгії. Молодий король Бодуен справді помилував і людей, і апарат, і справа була закінчена.

Відтак мені доводилося часто зустрічатися з Головою Я. Стецьком в питаннях молоді, коли я очолював Спілку Української Молоді. Його цікавили всі питання, пов'язані з організаційною і виховною проблематикою. В Ярослава Стецька були завжди поради й думки, які влучно характеризували ситуацію або наводили на правильне вирішення тої чи іншої проблеми. Він високо оцінював педагогічні праці та публіцистичні статті проф. Григорія Ващенко і вважав його творцем педагогічної концепції для незалежної Української Держави. Участь Ярослава Стецька на Сумівських Здвигах, на таборах і при всіх інших нагодах по всіх країнах діаспори була частим явищем. Він любив молодь і вважав, що її треба готувати до тих завдань, що її чекають у майбутньому в боротьбі за УССД, а відтак за побудову сильної і могутньої України. Він твердо вірив у світле майбутнє України і тою візією надихав своїх співпрацівників, членство ОУН, а зокрема, молодь.

Широким полем діяльності Ярослава Стецька був АБН з його численними національними делегаціями поневолених народів. Я неодноразово брав участь у конгресах і нарадах АБН і був очевидцем багатогранної діяльності та проблематики, до якої треба було займати становище. Опінія Ярослава Стецька вважалася завжди компетентною і вирішальною. Він мав високий авторитет в усіх членів АБН. Ця організація давала змогу виходити на широке поле міжнародних відносин, що Я. Стецько повністю використав для винесення української проблеми на світовий форум. Нагодою для цього була війна в Китаю і створення Китайської республіки на Формозі, президентом якої став витіснений з Китаю ген. Чан Кай Шек. З ним Ярослав Стецько уклав з рамени Українського Державного Правління і АБН договір про співпрацю для боротьби проти комунізму. У висліді того договору була вислана на Формозу Місія у складі двох осіб, що мали втримувати дипломатичний зв'язок з урядом Національного Китаю і, користаючи їхні радіовисильні, виступати з інформаціями про Україну та її визвольну боротьбу. Членами тієї Місії були Юліян Заблоцький і Володимир Косик (1957-60), а відтак до 1970 р. чергувались представники інших делегацій АБН. Співпраця АБН з Китайською Антикомуністичною Лігою привела до створення Світової Антикомуністичної Ліги на Конгресі в Токіо 1970 року. Концепція розчленування СРСР на національні держави, з якою виступав Я. Стецько, поставила проти нього сильну російську антикомуністичну, але проімперську еміграцію, котра весь час намагалася концепційно втримати цілість російської імперії. Ця боротьба концепцій на азійському терені дала перевагу АБН і привела до виключення російської делегації зі світового антикомуністичного руху. Це був великий дипломатичний успіх Ярослава Стецька. Треба відмітити, що тоді вперше в історії української дипломатії Україна стала в центрі уваги на азійському континенті. Ярослав Стецько до кінця свого життя був членом Президії Світової Антикомуністичної Ліги, і з його думкою завжди рахувалися. Я мав змогу

кількакратно брати участь у світових конгресах тієї Ліги від української делегації і міг з приємністю ствердити, що Україна стає підметом міжнародної політики, не будучи незалежною державою, оскільки у Світовій Лізі були заступлені делегації державних народів, включно з Америкою, президент якої Рєган приймав Я. Стецька в Білому Домі з нагоди 40-ліття Акту 30 Червня, сказавши такі пам'ятні слова: «Ваші мрії є нашими мріями, і ваша боротьба є нашою боротьбою. Спільно переможемо імперію зла!»

Для винесення проблеми України на європейський політичний форум Я. Стецько переконав ряд визначних європейських політиків про konieczність створення Європейської Ради Свободи. Туди увійшли такі відомі політики, як колишній данський міністер закордонних справ Крафт, колишній італійський міністер закордонної торгівлі Матео Ломбардо, англійський парламентарний діяч Джон Вілкінсон, бельгійський і голландський професори міжнародного права та інші видатні особи. З цією Радою співпрацювали такі політологи, як шотляндець Джон Стюарт, британський генерал Фуллер, бельгійський генерал Кльоз та інші. Це були великі приятелі України, що засвідчували своїми статтями і виступами на міжнародних і національних форумах. Всі вони прислухалися до Я. Стецька, поділяючи його концепцію національних визвольних революцій і розчленування російської імперії на національні держави. Цю концепцію, крім Я. Стецька, розробляли відтак дослідні центри стратегії і психологічної війни. Вони погоджувалися з висновками Я. Стецька, що альтернативою ядерній війні є національні революції і розвал імперій. Про таємницю успіхів Я. Стецька в його дипломатичній місії могла б напевно розповісти багато його достойна вдова пані Слава, що була весь час вірною супутницею його дипломатичних подорожей і ходів.

Кінчаючи цей короткий, а тому неповний ескіз про цю незвичайну людину, титана праці, політичного візюнера, дипломата, борця, філософа і революціонера та Голову УДП, АБН і ОУН, ми схилиємо наші голови перед Його світлою пам'яттю. ■

Едіт БОГАЦЬКА

В УКРАЇНІ ВІДЗНАЧЕНО СВ. П. ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА

(УЦІС) 28 червня 1996 року в Києві в залі Будинку вчителя відбулася Жалобна Академія, присвячена десяти роковинам смерті славної пам'яті Ярослава Стецька — видатного українського політичного діяча, який усе своє життя присвятив українській ідеї. Академію організували Благодійний фонд ім. Ярослава Стецька, Міжнародний благодійний культурно-науковий сімейний фонд ім. Миколи Лисенка та Київський Будинок вчителя.

На Жалобній Академії зі спогадами виступив мгр Омелян Коваль, який назвав Ярослава Стецька одним з найвидатніших державних мужів

XX століття. О. Коваль накреслив силует людини, яку знав особисто, глибоко шанував і любив.

П'ятнадцятирічним хлопцем Омелян Коваль прочитав брошуру, автором якої був Ярослав Стецько, тоді ідеологічний референт Крайової Екзекютиви ОУН. Ця брошура зробила помітне враження на молодого українського патріота, бо давала чітку відповідь на питання, яке надзвичайно турбувало тодішню молодь: чому Україна програла визвольні змагання 1917-20 років? Ярослав Стецько подав зовсім нове висвітлення цього питання. Він стверджував, що не можна соціальні питання вирішувати без національних; і навпаки — національне питання включає в себе також і соціальні. Ця перша зустріч на сторінках ідеологічної літератури запам'яталася. В дальшому, після особистого знайомства і під час спільної роботи, Омелян Коваль мав багато підстав переконатися, що не тільки на нього, але й на багатьох представників української молоді Ярослав Стецько мав великий вплив.

30 червня 1941 року Національні збори у Львові проголосили відновлення Української Держави. Головою Українського Державного Правління було обрано Ярослава Стецька, заступника Голови Проводу ОУН. Перша реакція на цю звістку була така, що держава перебуватиме в надійних руках. «І надалі, — підкреслив у своєму виступі О. Коваль, — нам, молодим, додавали гарту духа наші провідники-революціонери — Степан Бандера, Ярослав Стецько та їхні соратники по праці й боротьбі».

У 1946 році на базі матеріалів Конференції поневолених народів що відбулася у житомирських лісах восени 1943 року, Ярослав Стецько створив Антибольшевицький Блок Народів. Опінія Ярослава Стецька завжди була компетентною. Він мав високий авторитет серед членів АБН, у якому було зорганізовано 17 народів. Ця організація давала змогу виходити на широке коло міжнародніх відносин, яке Я. Стецько повністю використовував для винесення української проблеми на світовий форум. У цьому сенсі красномовним є вислів Президента США Рональда Регана під час урочистостей у Білому Домі з нагоди 40-річчя Акту 30 червня 1941 року. Звертаючись до української делегації та Ярослава Стецька, він, зокрема, сказав: «Ваші мрії є нашими мріями. Ваша боротьба є нашою боротьбою. Спільно ми переможемо імперію зла».

Світова громадськість погоджувалася з тим, що комунізм є великим і страшним злом, і з ним треба боротися. Але надзвичайно великих зусиль треба було докласти, щоб переконати світ в іншій принципово важливій опінії Ярослава Стецька: що альтернативою термоядерній війні є національні революції і розвал московсько-советської імперії.

У 1970 році була створена Світова Антикомуністична Ліга. Ярослав Стецько був одним з найактивніших членів Президії цієї організації, а Україна, завдяки його наполегливій позиції, стала предметом міжнародньої політики, не будучи при тому незалежною державою.

Постать Ярослава Стецька, — сказав на закінчення Омелян Коваль, — не тільки за його життя, але й нині може бути чудовим ідеалом для української молоді.

Політичний і громадський діяч і письменник Сергій Плачинда у своєму виступі довів, що теоретична спадщина Ярослава Стецька є актуальною і сьогодні, та що саме в ній можна (і треба) шукати відповіді на болючі питання сьогодення. Свій виступ С. Плачинда почав з цитати: «Кожний уважний спостерігач бачить, як наше внутрішнє політичне життя щораз більше ускладнюється: творяться нові групи й групки; роздрібнюються існуючі організації і партії та постає неясність щодо їхніх політичних позицій. Ці групи й групки розкладають об'єднані лави патріотичного громадянства і зосереджують увагу не на фронті боротьби проти ворога, а на другорядні внутрішньоукраїнські справи. Ворог відходить на дальший плян, а на перший висувуються внутрішньоукраїнські інтриги, наклепи й обмовлювання. Україна починає поборювати себе більше, ніж московсько-большевицький імперіялізм». Важко не погодитися, що все вищенаведене має ознаки сучасного політичного життя України. А написано це Ярославом Стецьком у 1954 році у статті «За примат боротьби проти ворога», яка має підзаголовок «Розгубленість чи свідома хаотизація політичного життя?». Навіть побіжне звернення до теоретичної спадщини вражає глибиною аналізу подій та історичної долі українства, синтетичністю думок. С. Плачинда назвав це узагальнюючим генієм Ярослава Стецька. Ще 35 років тому він написав: «Імперія створює штучне переважання російськомовного населення над україномовним». Як болісно знову й знову переконуватися в тому, що російщення триває й досі, зокрема за рахунок численних переселенців з півночі Росії у південні українські області...

Не може не вражати підпорядкованість усіх діянь Ярослава Стецька, його суджень, роздумів, теоретичних розробок одній-єдиній ідеї — ідеї створення Української Самостійної Соборної Держави. Цій ідеї Ярослав Стецько віддав усе своє подвижницьке життя непохитного борця-націоналіста і мужньої людини.

Однією з найбільших його заслуг є розробка націоналістичної доктрини побудови Української держави. Це вчення годилося б узяти як дороговказ чи керівництво до дії Президентові України та Урядові з перших днів проголошення незалежності. І те, що цього не було зроблено, а почалося з м'явих кроків до гучно деклярованої демократії, то це лише на шкоду Україні. Нині вже стало очевидним, що з допомогою хаотичної демократії незалежної України не збудуєш. Потрібна тверда, чітка національна ідеологія. В усіх працях Я. Стецька рефреном звучить думка: «Українська самостійна держава немислима без ідеології українського націоналізму». І при тому зазначається, що «націоналізм — це щирий, благородний, альтруїстичний патріотизм, який прагне величі власної нації на власній землі і власними зусиллями».

Без сумніву, Ярослав Стецько є одним з найбільших теоретиків націоналізму. Він розробив державно-політичний та соціально-економічні аспекти націоналістичної організації держави. Тому його вчення виявилось спрямованим у майбутнє. Воно актуальне й нині, і буде таким завжди. Ярослав Стецько тонко відчував закономірності розвитку людського суспільства, був орієнтований на людське, на красу, на божественне, на розквіт нації та особистості.

«За виховання почуттів національної гідності й свідомости кожного українця, за український націоналізм як державницьку ідеологію — берімо з собою у нашу довгу трудну дорогу незламний дух Ярослава Стецька, дух лицаря української національної ідеї. Берімо його вчення, яке мусить перемогти і перемаже!». Цими словами С. Плачинда закінчив свою промову, підтриману гучними оплесками присутніх, серед яких була подруга і достойна вдова пані Слава Стецько; керівники АБН з Великої Британії, Австралії, Німеччини тощо; представники різних українських партій і громадських організацій. Священик київського греко-католицького храму на Аскольдовій Могилі о. Ігор сказав поминальне слово і прочитав молитву «Отче наш». Великої емоційності додали Жалобний Академії українські козацькі пісні, виконані хоромою групою Вишгородського муніципального ансамблю пісні й танку. ■

РІС-ІРД

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА

Дня 5 липня 1996 року минуло 10 років з того часу, коли в Мюнхені, Німеччина, помер сл. пам. Ярослав Стецько — Голова Українського Державного Правління, Голова Організації Українських Націоналістів, Президент Антибольшевицького Блоку Народів, визначний державний і політичний діяч, ініціатор, організатор і революціонер, автор багатьох праць на суспільно-політичні теми, державного будівництва та соціального ладу.

Під кінець червня і в липні 1996 року в Києві, містах і селах України, а також на поселеннях були влаштовані окремі вечори, присвячені Великому Синові України, в яких наголошувано Його жертвенну працю, сполучену з різними небезпеками, а заразом з великою уважністю та передбачуваннями, які вже сповнилися після Його відходу у вічність.

Треба відмітити, що цілий ланцюг відзначень 10 річниці смерті Голови ОУН розпочався в пам'ятний для нас день 28 червня, 1996 року, коли Верховна Рада України прийняла Конституцію України, а увечері в будинку, де колись працювала Центральна Рада і було проголошено Четвертий Універсал, відбулася святочна Академія, присвячена надхненникові державної самостійності України.

В суботу 6 липня 1996 року відбулися масові кількатисячні зібрання на сумівській оселі Еленвіл, США, і сумівській оселі «Тарасівка», Велика Британія, на яких відзначено 10 річницю смерти сл. пам. Ярослава Стецька.

У Мюнхені, де є могила Голови УДП і ОУН, відзначення цієї річниці відбулося в трьох частинах: Служба Божа і Панахида, відправлена о. Любомиром Федораком в українській католицькій катедрі, який на закінчення виголосив змістовну проповідь. Біля могили була Соборна Панахида, відправлена о. Любомиром Федораком, УКЦ, і о. Валентином Смоктуновичем, УАПЦ. Отець Валентин у своєму слові відмітив Ярослава Стецька як державного мужа та великого прихильника співпраці Українських Церков.

Від імені Проводу ОУН та організованих членських кадрів промовляв Іван Равлюк, слово якого було немов звітом про те, що корисного сталося за 10 років від смерти Голови Проводу ОУН, коли через різні етапи Україна стала незалежною державою.

Інж. Василь Олесків, член УДП, відчитав телефонограму Голови УДП Богдана Федорака, в якій відмічено велике історичне значення Акту 30 Червня 1941 року, яким проголошено відновлення Української держави. Незважаючи на вимоги і погрози зі сторони нацистської Німеччини, Ярослав Стецько і Степан Бандера не відкликали цього Акту, чим засвідчили велику державницьку поставу і відвагу супроти жорстокого окупанта України.

Проф. Володимир Косик з Франції наголосив на історичній вартості та значенні Акту, а Микола Матвійський промовляв від імені друзів і подруг з Великої Британії, вказуючи, що кадри ОУН і далі продовжують працювати в ім'я побудови Української держави.

Андрій Куцан відчитав телефонограму від Організацій Українського Державницького Фронту в Америці, в якій відмічено вагу частих відвідин Голови ОУН Америки, а також інших країн, де він зустрічався з державними мужами та політичними діячами й остерігав перед комуністичною Москвою як загрозою для всього людства.

П-ні Ірина Спех, голова Центрального Представництва Українців у Німеччині, поділилася споминами про Ярослава Стецька як громадянина, який завжди цікавився громадськими справами та наголошував потребу організованого життя українського суспільства.

Андрій Несмашний, голова Крайової Управи Спілки Української Молоді в Німеччині, відмітив, що Голова ОУН дуже уважно ставився до проблем української молоді і радо з нею спілкувався, відвідуючи виховно-відпочинкові табори.

Мгр. Володимир Леник підкреслив, що в Мюнхені знаходяться могили Провідників ОУН Степана Бандери, Ярослава Стецька, Степана Ленкавського та інших визначних діячів націоналістичного руху, якими треба опікуватися, треба плекати духовну спадщину цих визначних постатей. Він згадав, що між присутніми є колишні в'язні нацистських тюрем, які разом з Головою УДП пережили пекло на землі в 1941-1945 роках.

Відспіванням «Ще не вмерла Україна» закінчено відзначення пам'яті Ярослава Стецька біля могили. Серед покладених вінків були від п-ні Слави Стецько, Проводу ОУН, Родини Ярослава Стецька, спільний вінок від України — Конгресу Українських Націоналістів, Благодійного фонду ім. Ярослава Стецька, Ліги Українських Жінок, Братства ОУН-УПА, організації «Тризуб», товариств ім. Г. Ващенко та ім. М. Міхновського, від Теренових Проводів Великої Британії та Німеччини.

Увечері 6 липня 1996 року в Мюнхені, в залі Катедрального собору УКЦ, відбулася Святочна Жалобна Академія, присвячена 10 річниці смерті сл. пам. Ярослава Стецька, яку розпочав вступним словом голова Ділового Комітету Андрій Куцан.

Інженер Василь Олесків з Лондону виголосив доповідь «Ярослав Стецько — людина великих ідей і чину», в якій з точністю і виразно подав образ державного мужа, ініціатора, організатора, а також практичного виконавця всіх тих настанов, які служили єдиній справі — здобуттю і побудові Української Самостійної Соборної Держави.

У мистецькій частині виступали: Олександр Цюрак, який виконав на фортеп'яні пісню «Ой Морозе, Морозенку»; Калина Чічка-Андрієнко, яка виконала на фортеп'яні «Думу» В. Довженка. Літературно-музична композиція «Хай бій ваш буде перемогою!» базувалася на творах Ярослава Стецька, Левка Лук'яненка та поетів Василя Пачовського і Богдана Кравців. Виконали цю композицію Ліля Вінтер, Маріяна Джус-Курило, Олександр Парфенів та Андрій Несмашний (сольо). Режисер Олег Сенів, музичне оформлення Станіслава Чуєнка.

Святочну Жалобну Академію закінчено відспіванням «Ще не вмерла Україна». ■

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про прийняття Конституції України і введення її в дію

Верховна Рада України ПОСТАНОВЛЯЄ:

Стаття 1. Прийняти Конституцію України.

Стаття 2. Визнати такою, що втратила чинність, Конституцію (Основний Закон) України від 20 квітня 1978 року з наступними змінами і доповненнями.

Стаття 3. Визнати таким, що втратив чинність, Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України.

Президент України Л. Кучма

м. Київ

28 червня 1996 року

№ 254/96-ВР

 ■

До питань державного будівництва

Едіт БОГАЦЬКА

**ДЕРЖАВНО-ПОЛІТИЧНІ, ЦЕРКОВНІ
ТА ВИХОВНО-ВИШКІЛЬНІ ПИТАННЯ***В Києві обговорено проблеми зовнішньої політики України*

(УЦІС) 22 червня 1996 року в Києві відбулася наукова конференція на тему «Доктрина зовнішньої політики України», організована часописом «Свобода народів», який є політологічним правозахисним журналом, що висвітлює проблеми України й пототалітарних держав-сусідів. Конференція мала на меті визначити напрямки зовнішньої політики держави та її пріоритети. Доповіді прочитали професори Тарас Кияк і Ярослав Дашкевич, Олег Соскін і Йосип Лось; політики — голова АБН Слава Стецько, Михайло Ратушний і Тарас Процев'ят; ген-майор Олексій Лавренюк; письменник Сергій Плачинда; депутат парламенту Чеченської Республіки Мате Ціхесашвілі і заступник голови Демократичної партії Таджикистану Абдунабі Саторазаве та інші.

Звернення до теми вчасне і зрозуміле. Політична доктрина держави повинна формуватися як складова національної ідеї. Донині ця теза невідчутна у формуванні зовнішньої політики, яка була непослідовною і млявою. За п'ять років незалежного життя було зроблено багато помилок. На думку народного депутата Т. Процев'ята, помилкою є членство у СНД, вивезення з України ядерної зброї і позбавлення таким чином держави статусу ядерної, а також низка інших. Від провідних політичних діячів доводилося чути, що найважливішим стратегічним партнером України є Росія.

Голова АБН Слава Стецько у своєму виступі назвала Росію найбільшим сусідом і найбільшим ворогом України. Аналітичні дослідження дозволяють визначити п'ять напрямків експансії Росії: економічно-фінансова, кадрова, інформаційна, духовна та мілітарна. Не виключаючи спроби мілітарного поневолення України, російські політики виробили непомітний, але не менш ефективний спосіб втягнення України у сферу своєї зовнішньої політики — за допомогою кадрової експансії. На ключові державні посади розставляють кадри, які є або «п'ятою колоною» Москви, або мають якийсь сантимент до Росії і радо проводять у життя московську політику. А на державному рівні немає досить організованої сили, яка б протистояла цим тенденціям.

Тактика поборювання цих експансій повинна бути абсолютно дзеркальною: це енергійне проникнення в усі структури влади і захист тих

людей, які відстоюють позиції держави; підтримка української діаспори в Російській Федерації.

Слава Стецько нагадала, що свого часу АБН здійснював мобілізацію сил проти російського імперіялізму. Нині необхідно продовжувати цю тактику. Щоб послабити російську імперію, треба об'єднувати поневолені нею народи і довести її до розвалу. Американські політологи обчислюють цей термін у два роки. Слава Стецько підкреслила, що карколомна політика московської верхівки і підтримка неросійських народів доведе до того.

Цю ефективну лінію АБН треба переводити в площину конкретної практичної роботи, бо ніхто інший, а тільки поневолені народи знають, що таке російський імперіялізм. «Якщо Росія ставить за мету ліквідацію українського процесу, — ноголосив М. Ратушний, — ми маємо допомогти Росії наступити на ті граблі, що їх вона підсуває Україні».

Абсолютно помилковим є твердження, що існує нова Росія. Насправді Росії як держави ще немає. Є імперія, яка уособлює певну сукупність різних націй, народів, релігій, утворень. На цьому тлі формуються національно-територіальні утворення, такі як Уральська республіка, Далеко-східня республіка, Калініградська область. Є також новий північний центр — трикутник «Новгород, Сан-Петербург, Псков», де в межах московської конгломерації формується зовсім інша цивілізація. Можливо, що саме там нарешті викристалізується російська європейська нація? Між Москвою і молодими утвореннями день за днем посилюється боротьба. Центральна імперська олігархія не хоче погодитися на розподіл прибутків з периферійними утвореннями. Але вона й нездатна пристосуватися до ринку. Це — межа розвитку імперії. Війна на Кавказі і в Чеченії засвідчує, що почалася внутрішня криза імперії — розпадаються її внутрішні колонії. Вони виборюють незалежність зараз. Наступними будуть Башкирія, Татарстан, Чувашія, Дагестан. Це нормальний процес зміни геополітичної і гео економічної реальності.

Але при своєму сконанні цей «великан» може сильно вдарити своїм хвостом у першу чергу по Україні. Останні події в Москві засвідчують, що імперська олігархія, бажаючи підсилити свого німечного президента, вивела на перше місце військового «вождя» Лебеда, агресивного і нецивілізованого. Тобто знову на часі (як і завжди) гасло «Геть від Москви!»

Україна повинна формувати собі новий геополітичний і гео економічний простір. Цьому заважає її участь у СНД. Співдружність створена певними інтелектуальними колами Москви як механізм трансформації імперії (з пануванням прямих методів насильства) в неоекономічну систему, що повинна підлягати московській олігархії. Тому необхідно вийти з СНД і перейти до формування двосторонніх відносин. Найбільш реальним і перспективним може стати Балто-Чорноморський економічний альянс. Крім того, треба торувати шлях в Європу. Це дуже непросто, адже упродовж століть московський центр послідовно і ретельно дбав

про те, щоб українська економіка не могла співпрацювати з європейською. Але попри це спільні підприємства треба створювати не з російськими структурами, а з західноєвропейськими, американськими, канадськими національними компаніями. Згодом вони стануть конкурентноздатними. А з російським капіталом треба бути дуже обережним, бо це є дикунський, розбійницький капітал, зорієнтований на те, щоб здирати з України сім шкір. У цьому пляні дуже небезпечним є створення так званих промислово-фінансових груп: кажуть, що нібито за їхньою допомогою разом з російськими партнерами піднімуться і українські підприємства. На думку професора О. Соскіна, ніколи цього не буде — вони приведуть лише до остаточної руйнації українського виробника.

Надзвичайно небезпечною є політика регіоналізації (у тому числі й у військовій справі), яка зараз енергійно пропагується і здійснюється: знову Україну ділять на східню і західню, знову готують ґрунт для легкого розшматування, щоб у разі загострення економічної кризи східні і південні області «добровільно» повернулися до Росії.

На конференції виголошено низку надзвичайно ґрунтовних доповідей: «Українська візія у світі», «Розбудова Збройних Сил України і військова зовнішня політика», «Неоевразійська доктрина Москви як новітня форма російського ізоляціонізму» тощо. Це короткий спектр тем, що були висвітлені у доповідях. Потім відбулися дискусії та ухвалено резолюцію, в якій визначено, що зовнішня політика України має бути багатовекторною, а стратегічні партнери — зацікавленими в обопільній користі, а не в очікуванні та сприянні руйнації Української держави. У резолюції висловлено підтримку національно-визвольній боротьбі чеченського народу проти російського агресора, а також змаганням за створення незалежного демократичного Таджикистану. Матеріали конференції будуть опубліковані на сторінках журналу «Свобода народів».

«Круглий стіл» — у Київській Патріархії УПЦ

У Київській Патріархії Української Православної Церкви відбувся «круглий стіл» на тему: «Переслідування українських парафій та віруючих у Росії: передвиборча провокація, чи цілеспрямована політика». В обговоренні гострих і нагальних проблем релігійного життя взяли участь Патріарх Філарет, представники Товариства «Просвіта» і кількох громадсько-політичних організацій Києва.

Цю зустріч було організовано не випадково і не безпідставно. Донині в Росії офіційно функціонують три єпархії УПЦ КП: Богородицька (юрисдикція якої поширюється на територію Москви і Московської області); Білгородсько-Обоянська та Істинна Православна Церква (Сибірська митрополія).

Центр Богородицької єпархії розташований в м. Ногінську. Тут функціонує великий катедральний собор і дві церкви. Саме сюди, за сорок кілометрів від Москви, їздять віруючі українці на великі свята і в будні,

щоб звернутися до Бога рідною мовою, адже в самій столиці, незважаючи на постійні клопотання, українській громаді землі під будівництво не надають і навіть не обіцяють передати хоча б один з багатьох храмів, які й донині використовуються не за призначенням. Рішенням Священного Синоду УПЦ КП у Ногінську заплановано відкрити філію Київської духовної академії та заснувати монастир, який має функціонувати на базі Свято-Тихвінської церкви. Саме ця церква недавно у варварський спосіб була захоплена віруючими Російської Православної Церкви.

Історія цієї події давня. У вересні 1995 року адміністрація Ногінського району Московської області надіслала лист про те, що споруда Бого-явленського собору (який, до речі, є катедральним собором архієпископа УПЦ КП Адріана) має бути повернута Московській Патріархії на тій підставі, що «епархія є представником іноземної церкви». При цьому було запропоновано й альтернативу: сплачувати орендну плату в розмірі 750 тис. доларів щороку. Такі ж вимоги були висунуті і до інших парафій. За тих часів у Державній Думі було кілька депутатів демократичного спрямування і серед них священик Глеб Якунін. За їхньою допомогою, а також після звернення у Комітет з прав людини, це рішення було скасовано. Але після 1 грудня функціонує нова Державна дума, до якої апелювати у цій справі абсолютно марно. Саме в цьому контексті й була захоплена Свято-Тихвінська церква, а архієпископ Адріан повинен тепер постійно перебувати у своєму катедральному соборі, щоб і його не спіткала така сама доля. І хоча Богородицька епархія зареєстрована в Міністерстві юстиції Російської Федерації, бачимо, що юридичні права не можуть захистити її від сваволі влади.

На «круглому столі» Патріарх Філарет висвітлив ситуацію в Криму, де він недавно бував. За його словами, в Криму на церковному полі відбуваються кардинальні зміни в плані переорієнтації православних віруючих: так звана Кримська епархія УПЦ Московського Патріархату трансформується у Кримську епархію Російської Православної Церкви, і здійснюється це при активній участі архієпископа Сімферопольського й Кримського Лазаря.

Щоб було зрозумілим, яких вимірів набувають ці зміни, варто зазначити, що сьогодні в одному лише Севастополі для будівництва російських церков передано 97 земельних ділянок. Коли згадати, що на три мільйони мешканців Києва не припадає навіть і півсотні храмів (усіх релігійних конфесій), тоді виникає питання, чи є потреба будувати у Севастополі ще сто храмів до тих 20-25, які вже існують, враховуючи також, що в місті переважають колишні військові безбожники? Зрозуміло, що насправді ці земельні ділянки виділяються не тільки і не стільки під церковне будівництво, а фактично резервуються за Росією, і там згодом можна буде збудувати все, що завгодно. Якщо в когось з'явилася думка, що у парафіян виникло гостре бажання стати під Алексія, то насправді все якраз навпаки — все це робиться зверху і

централізовано. Відомо, в якому стані перебуває в Криму українська думка і національно-демократичні організації. Для влади не буде великою проблемою організувати «всенародну підтримку» цього процесу.

Це два штрихи, які добре висвітлюють ту експансіоністську й антиукраїнську політику на церковній ниві, яка здійснюється московською верхівкою при невтручанні місцевої української влади. Патріарх Філарет передав отриману інформацію і свої висновки про події у Криму в Кабінет міністрів України.

На «круглому столі» йшлося також і про заходи, присвячені річниці смерті Патріарха Володимира, які Церква, громадськість і державні чинники плянують до цієї сумної дати. Принципово вирішено питання про встановлення пам'ятника на могилі Патріарха. Він буде зроблений з брили білого мармуру, на якій буде покладено чорний православний хрест. Площа навколо пам'ятника буде вкрита червоною цеглою. Таке виконання відповідає традиціям поховання православних Патріархів у Константинополі і Болгарії. З боку сумнозвісного голови Державного комітету з питань архітектури і містобудування пана Гусакова знову були наполягання перепоховати Патріарха Володимира на Байковому кладовищі — мовляв, «псується ансамбль». На щастя, після року напруженої ситуації навколо поховання Патріарха Володимира здоровий глузд (якщо не християнська мораль і етика) перемогли: його аргументів не взяли до уваги. Роботи зі спорудженням пам'ятника закінчилися на початку липня.

Створення Всеукраїнської Ради Церков триває

20 червня 1996 року в Кабінеті міністрів під головуванням віце-прем'єр-міністра Івана Кураса відбулося засідання ініціативної групи зі створення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних об'єднань (ВРЦ), на якому обговорювалися концептуальні й організаційні проблеми майбутньої громадської організації.

У березні 1996 року на зустрічі Президента України з керівниками Церков і релігійних об'єднань була висловлена пропозиція про створення координуючого і дорадчого органу, який би виносив на розгляд найбільш важливі питання міжцерковних стосунків, стосунків Церкви і держави, Церкви і суспільства. Він мав би опрацьовувати найбільш важливі проблеми правових аспектів цих відносин, вносив пропозиції до законодавчих органів, виконавчих структур і місцевої влади. Є багато питань, які вирішують органи влади разом з Церквою, і які потребують значних організаційних і фінансових зусиль. У Києві це, наприклад, упорядкування могили Патріарха Володимира; повернення приміщення кірхи протестантській громаді столиці тощо. Але не лише конкретні питання повинні виноситися на обговорення, але й стратегічні проблеми, які виникають нині і виникатимуть у майбутньому. Тоді ж зібралася ініціативна група з представників 18 діючих в Україні Церков і релігій-

них об'єднань. Вона скликала ієрархів на зустріч, і вони разом створили проєкт Положення про ВРЦ.

На засіданні у КМУ було обговорено не лише це Положення, але й заходи, пов'язані з підготовкою і проведенням Всеукраїнського міжцерковного форуму з питань соціального служіння Церкви і висвітлення церковно-релігійно життя в українському радіо і телебаченні.

У багатьох областях України вже створено координаційні ради органів влади і лідерів церковних організацій для полагодження конфліктів і зближення позицій Церков. Дуже активно діє така рада у Донецькій області і в Тернополі. Але вони функціонують під егідою влади. А такого не повинно бути: ВРЦ ні в якому разі не повинна бути державним органом, чи діяти під егідою державної влади. Рада має бути лише церковним органом і незалежно від місцевої адміністрації працювати в напрямку побудови Української держави. Свого часу великий позитивний відгук у суспільстві викликало Звернення до народу з підтримкою нової Конституції, яке ієрархи українських Церков і релігійних Об'єднань оприлюднили після зустрічі з Президентом. Якщо ж покласти місію створення Ради на Державний комітет з питань релігії, то це означатиме, що Церкви підпорядковані державі. Тому Рада повинна бути формально незалежною.

На засіданні обговорювалися проблеми підготовки і проведення Всеукраїнського міжцерковного форуму з питань утвердження в суспільстві миру, порозуміння і злагоди. На ньому йтиме мова про неутралізацію впливу на громадян України новітніх віровчень, деструктивних псевдо-релігійних корпорацій і тоталітарних сект, які приносять шкоду людині й державі. Запропоновано зібрати цей форум на початку наступного року. На однастайну пропозицію церковних ієрархів, у разі, якщо Верховна Рада не затвердить нової Конституції і її буде винесено на референдум, вирішено скликати форум раніше: духовні отці висловили намір звернутися до віруючих і закликати їх підтримати Основний закон держави.

На засіданні ініціативної групи обговорювалася проблема висвітлення духовного життя і державно-церковних відносин в Україні. Враховуючи гостроту проблеми, вирішили, що сьогодні ці питання перебувають поза увагою електронних засобів масової інформації. Передбачено, що на українському телебаченні буде розпочато спеціальну програму, яка має порушувати і сприяти розв'язанню проблем міжконфесійного характеру, буде утверджувати традиційні для України релігії. Співзасновником цих програм можуть виступити пресові центри Церков, Державний комітет у справах релігій та інші державні інституції. Передбачається, що це буде 30-хвилинна передача раз або два рази на місяць.

Україна на нараді Міністрів оборони держав НАТО

17 червня 1996 року відбулася пресова конференція тодішнього міністра оборони України Валерія Шмарова, присвячена засіданню міністрів оборони країн-учасниць НАТО, яка відбулася 14 червня у Брюсселі.

Цьогорічна нарада мала дуже широке представництво — за формулою «16 плюс 26», тобто 16 країн-учасниць НАТО і 26 держав, причетних до програми «Партнерство заради миру». Серед останніх — держави Центральної та Східної Європи. Це є ознакою того, що в Європі й у світі тривають процеси інтеграції і розрядки та пошук нових рішень щодо перспектив мирного майбутнього.

Основне питання, яке обговорювалося, стосувалося розвитку програми «Партнерство заради миру». Було визнано, що Програма стала значним міжнародним заходом, який створює реальні можливості для інтеграції країн з різними політичними орієнтаціями. Зазначалося, що Програма вийшла за свої початкові рамки: її автори, мабуть, і не передбачали такого активного розвитку, широкого представництва і різноманітних форм співпраці. Програма стала впливовим чинником міжнародного життя, зміцнює стабільність і безпеку на Європейському континенті.

Значна частина виступів була присвячена організації миротворчих кампаній під мандатом ООН і НАТО. Міністер оборони України зауважив, що при цьому багато разів згадували Україну як партнера, і завжди оцінки політичних позицій України та її участі в конкретних формах співпраці були позитивними.

Значна кількість виступів міністрів оборони була присвячена питанню просування НАТО на Схід і в Центр Європи. З 12-хвилинною доповіддю на нараді виступив український міністер оборони. Він повідомив про позицію України з обговорюваних проблем і зазначив, що Україна не може погодитися з тим, щоб разом із просуванням організаційних структур НАТО на Схід просувалася і ядерна зброя. Це принципова позиція Президента й уряду держави. У більшості виступів була відчутна підтримка цієї думки, адже атомна зброя завжди є дестабілізуючим фактором.

Політична позиція України як без'ядерної, позабльокової, неутральної держави з мирним характером військової доктрини визначає її поведінку в світовому і європейському просторі. Це примушує політиків балансувати і віддавати перевагу двостороннім військово-політичним стосункам. При цьому міністер зауважив, що ніхто на українському політичному олімпі не має на увазі неутралітет на кшталт борсука, який усамітнися у своїй норі. За рахунок впливу на політичні процеси, за рахунок інтеграції український неутралітет передбачає входження в політичні інтереси світового суспільства. Це обмін досвідом, спільні військові навчання, вивчення англійської мови (незнання якої є нині однією з перешкод в інтеграції і військовій співпраці), візити фахівців, експертів тощо. І так поступово просуватися у світ. Найбільш активно двосторонні відносини розвиваються з США, Великою Британією, менше з Німеччиною.

Українська делегація в Асамблеї Раги Європи

2 липня 1996 року у приміщенні Верховної Ради відбулася пресова конференція, присвячена участі української парламентської делегації в третій

частині сесії Парляментської Асамблеї Ради Європи (ПАРЕ) 24-28 червня. Перед журналістами виступили народні депутати Борис Олійник і Анатоль Раханський.

На сесії ПАРЕ було розглянуто низку вельми непростих питань, серед яких найбільш цікавими для України є питання про зняття смертної кари і діяльності Європейського банку реконструкції і розвитку (ЕБРР) у 1995 році.

За словами Б. Олійника, на сесії ПАРЕ панувала атмосфера підвищеного інтересу до української делегації та України взагалі. Делегації Асамблеї добре обізнані з ходом Конституційного процесу у Верховній Раді; проблемами навколо закриття ЧАЕС; дотриманням Україною мораторію на виконання смертних вироків.

28 червня Б. Олійник повідомив сесію, що Верховна Рада щойно ухвалила нову Конституцію України. Це було сприйнято з радістю і полегшенням, оскільки Україна виконала своє головне зобов'язання перед Радою Європи.

За результатами обговорення Асамблея затвердила резолюцію, в якій привітала відміну упродовж останніх років смертної кари в Італії, Іспанії, Молдові та Бельгії, і одночасно висловила жаль з приводу виконання смертних вироків у Латвії, Литві та Україні, оскільки це порушує зобов'язання цих країн щодо мораторію на їхнє виконання після вступу до РЕ. Асамблея висловила занепокоєння загрозою порушення мораторію на смертну кару в Росії, де 46 ув'язнених чекають виконання смертного вироку.

Б. Олійник у своєму виступі наголосив, що ухвалення Конституції засвідчує і гарантує успішне завершення у недалекому майбутньому і цього складного для держави питання. Рух по висхідній є: з 32 статей Кримінального Кодексу України залишилося 5, а практично смертна кара призначається тільки за однією статтею. Отже, позитивна динаміка є. Але криміногенна ситуація в країні така, що різке зняття смертної кари буде неадекватно сприйматися громадськістю. Держава веде послідовну роз'яснювальну політику про необхідність приведення національних законів у відповідність до європейських стандартів.

Українська делегація взяла участь в обговоренні діяльності ЕБРР. Україна потребує широкої підтримки від світового й європейського банків. Це є одним зі стратегічних напрямків зовнішньої політики держави. Нині ЕБРР надає кредити під гарантії українського уряду (40% від загальної суми) і кредитує приватні українські підприємства на комерційних умовах. Залучено 250 млн. доларів для 18 спільних проєктів. Це мізерна сума, яка не задовільняє ані за обсягами, ані за напрямками, адже сьогодні тільки закриття ЧАЕС потребує близько 4 млрд. ЕКЮ. «Велика сімка» заявила, що вона може надати 3,1 млрд. доларів. Але покищо це лише декларація. Більш оптимістичним є те, що вона звернулася до ЕБРР з пропозицією про відкриття спеціального рахунку для фінансового вирішення проблем закриття ЧАЕС.

Відповідаючи на запитання журналіста, чи ЕБРР перевіряє, як використовуються надані ним кошти, О. Раханський повідомив, що неефективне використання кредитів негативно впливає на «щедроті» ЕБРР. Крім того, європейців турбує неощадне використання електроенергії. Президент ЕБРР навіть попросив передати, що українці мусять навчитися бути ощадними у використанні енергоресурсів. Це дуже важлива проблема. Її вирішення впливає на надання кредитів. Негативний вплив мають також політична нестабільність і відсутність сильного власника, який міг би гарантувати повернення кредитів.

Як було зазначено на пресовій конференції, нечисленна українська делегація доклала максимум зусиль, щоб голос України був почутий, а українські інтереси не були зігноровані.

Здобутки і перспективи української військової освіти

У Міністерстві оборони відбулась розмова на тему «Випуск-96 — підсумки й перспективи». У зустрічі з журналістами взяв участь начальник Головного управління військової освіти Міністерства оборони України генерал-лейтенант Володимир Горшколепов і керівники кількох київських військових інститутів.

Цими днями офіцерський корпус Збройних Сил України отримав нове поповнення — випускників військових навчальних закладів України. З цього приводу відбулися урочистості, в тому числі і в Маріїнському палаці, де Президент України Леонід Кучма зустрівся з тими, що отримали золоті медалі за відмінне навчання.

Цього року в системі військової освіти для потреб ЗСУ, Національної гвардії, Служби безпеки, Міністерства внутрішніх справ, Державного кордону і Держкоматому підготовано понад 4.700 фахівців з більше ніж 150 спеціальностей. У відповідності до Дагомиської угоди, близько 400 офіцерів підготовано для Збройних Сил країн СНД.

В Україні є 15 військових вищих навчальних закладів. Крім того, військових фахівців готують відповідні підрозділи кількох цивільних навчальних закладів.

Уперше відбувся випуск в Академії Збройних Сил України ім. гетьмана Сагайдачного. 170 офіцерів оперативно-стратегічних та оперативно-тактичних рівнів є кандидатами на вищі керівні посади різних родів військ.

1996 рік став роком становлення інших навчальних закладів Міністерства оборони, які здійснили перший випуск офіцерів оперативно-тактичного рівня підготовки. Протягом двох років офіцери з військ поглиблювали свої знання та навички у стінах Харківського військового університету, київських інститутів сухопутних військ, управління і зв'язку, військово-повітряних сил, Військового гуманітарного інституту, відділення військової підготовки при Національному університеті ім. Шевченка, Севастопольського військово-морського інституту та ін. Більше

700 офіцерів направляються на вакантні посади середніх ланок управління усіх видів і родів військ.

Серед випускників цього року багато молодих офіцерів. Це понад 3.800 осіб, з них 61 курсантів отримали золоті медалі, а 450 — дипломи з відзнакою. Саме вони закладатимуть підвалини мобільних оптимальних Збройних Сил України, які мають повністю задовільнити потреби держави. Попереду їх чекає багато роботи з реалізації Державної програми розбудови та розвитку ЗСУ.

Відомо, що в переважній більшості військових навчальних закладів викладання ще досі ведеться російською мовою. На запитання, коли плянується повний перехід на державну мову, відповідь була невтішною: через брак підручників та «україномовних» викладачів, лише 30% лекцій читаються українською мовою. Вселяє надію те, що перші випуски молодих доцентів, які володіють державною мовою, приступають до роботи, і стає більш потужною видавнича база підручників. Тобто з часом ця проблема буде розв'язана.

На наступний рік усі навчальні заклади отримали державне замовлення. Загальна кількість курсантів становитиме 3,5-4 тисяч. Військові училища будуть структурно змінюватися, їхня кількість скорочуватиметься, щоб оптимізувати співвідношення змінного складу (тобто курсантів і слухачів) і постійного професорсько-викладацького. ■

*Анатолій МИХАЙЛЕНКО,
Київ*

ПОСТРІЛ У НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Хвилі від потужного вибуху в районі Московського мосту Києва розходяться по Україні, а події навколо замаху на прем'єра Павла Лазаренка набирають дедалі нових обертів.

Народний депутат Володимир Яворівський образно назвав його першим пострілом по Конституції. Секретар Ради Національної безпеки при Президентові Володимир Горбулін заявив, що в Україні можуть бути введені елементи надзвичайного становища. На позачерговому засіданні Ради замах на прем'єра оцінили як загрозу конституційному ладові в Україні. На думку В. Горбуліна, ліво- і праворадикальні течії і партії сприйняли прийняття Конституції як своєрідний сигнал проти курсу Президента України на реформи.

Вперше рішення такої небагато-слівної інституції, як Рада національної безпеки, було опубліковане. Дії органів влади розписані на всі випадки життя. Президент видав свій указ. Створюється протитерористичний центр. Все це і є «елементами надзвичайного стану». До повного, слава Богу, не дійшло. Як зауважив бувший прем'єр Євген Марчук, введення

надзвичайного стану в державі, яка досі мала в світі репутацію стабільної і передбачуваної, викликало б до неї хвилю недовір'я.

Вирву від вибуху на проспекті Червоних козаків засипано, поставлено каналізаційні решітки. Начебто нічого й не було... А суспільство жило скупою інформацією та пересудами.

Всі, хто бажав, висували свої версії терористичного акту. Найпершу ж оприлюднив сам Павло Іванович одразу після замаху. «Я щойно отримав повну інформацію, яка підтверджує, — сказав він, — що це була спрямована акція на повне знищення». Прем'єр впевнений, що терористичний акт був спрямований на те, щоб він не приїхав у Донецьку область. «Іншого нема і бути не може», — твердо підсумував прем'єр.

Так рука прем'єра вказала на тих, хто не хоче його рішучого втручання у пошуки грошей, виділених державою на заробітну платню шахтарям. А ті пошуки почалися, в тому числі і по лінії кримінальній, саме в Донбасі, де вже розпочато 35 кримінальних справ.

*Павло Лазаренко
Прем'єр України*

Може, хтось із них?...

Більш конкретно висловився відомий економіст і політик Володимир Черняк, який заявив, що долю України вирішує боротьба донецького та дніпропетровського кланів, котрі не поділили грошей за нафтові афери. Та найбільш рішучий народний поголос прямо вказує пальцем на донецького губернатора, дуже не зацікавленого в тому, щоб було виявлено, в чий кишені перелилася шахтарська платня. Адже останнім часом П. Лаза-

ренко цілеспрямовано повторював, що держава з шахтарями розрахувалася і їхню заробітну платню треба шукати не в Києві, а значно ближче до шахт.

Знов же, покищо опосередковано, вказано на донецького губернатора Володимира Цербаня, якого звільнено з посади голови державної адміністрації. Але справа з ним буде дуже складна, адже він і далі залишається обраним народом головою Обласної ради і має статус недоторканості. А дозвіл на її зняття наш парламент дає ой як неохоче навіть явним злочинцям.

Право на існування «донецької версії» визнав перший заступник голови Служби безпеки України Олександр Скибінецький. Але ніхто її не розшифровував більше, ніж В. Черняк та деякі закордонні засоби масової інформації, які вказують на цю версію як на єдину.

Всупереч думці П. Лазаренка щодо спрямування акції на повне знищення, ще один заступник голови СБУ, начальник управління по боротьбі з організованою злочинністю і корупцією Анатолій Беляєв сказав, що «розрахунок злочинців був не на фізичне знищення, а на залякування». Тому вибухова хвиля була спрямована з каналізаційного колодязя вгору, а якби в бік автомобіля, то навряд чи все закінчилося б так благополучно.

Той же А. Беляєв висунув три версії, які можна вважати офіційними, оскільки йдуть вони від «компетентних органів». Перша: замах на прем'єра організували ті, кому він «перейшов дорогу», твердо прагнучи навести в державі порядок; друга: замах могли організувати певні комерційні структури, яким прем'єр заваджав; третя: це могла бути спроба порухатися з кимось із оточення прем'єра.

Щодо останнього припущення, то є великі сумніви. Навпаки, чи не в оточенні прем'єра слід шукати навідника терористів? Адже як досконало і вчасно вони знали про час і маршрут руху прем'єрового кортежу. Як майстерно, професійно організовано і виконано замах! Про час і маршрут у Києві знала дуже обмежена кількість людей, але хто знав про це в Донецьку?

Компас, що вперше показав з волі самого прем'єра на «місто шахтарської слави», знову поцілює туди ж.

Є й інші версії. Зокрема, що вибух організували самі ж спеціальні служби, і передбачливо спрямували його вгору, а не під колеса прем'єрового BMW, аби розв'язати руки Президентові для рішучої боротьби із злочинністю та корупцією, розпочати «терор проти терору», що частково вже й зроблено рішенням Ради Національної безпеки й указом Президента. І це вже видно на практиці: посилені наряди міліції з автоматами в Києві, тотальна перевірка авт на в'їздах і виїздах з міста, прочісування «вибухово небезпечних зон» тощо. Натиск силових органів такий сильний, що попутно розкрито вже понад сотню злочинів, і кілька вбивств. Якщо з такою наполегливістю правоохоронні органи працюватимуть і далі, то скоро кара настигне кожного злочинця.

То, може, задля цього і закладено вибухівку?...

Але правду про це ми ніколи не знатимемо.

Та хоч з якого боку ми підходили б до оцінки терористичного акту проти прем'єра, він спрямований проти України та її незалежності. Що й підтвердив В. Горбулін, заявивши, що коли сьогодні не почати наполегливу боротьбу проти терору, то «я не впевнений, що восени ми зможемо говорити дійсно про незалежну Україну як самостійну державу».

(За «Вільною Думкою», Австралія, ч. 31/96) ■

Наталка ПРУДКА

ДО ПИТАНЬ І ПРОБЛЕМ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКИХ

Позичка в Світовому банку в розмірі 1,4 мільярдів доларів

Уряд України спільно зі Світовим банком працює над розробкою близько 30 проєктів реструктуризації різних галузей української економіки. Третина проєктів стосується реформування паливно-енергетичного комплексу, зокрема реабілітації теплових електростанцій, розвитку ринку електроенергії, реструктуризації вугільної галузі, транзиту газу, реконструкції Дністровської гідроакумулюючої електростанції, систем теплопостачання та інші.

Загальна вартість запланованих проєктів становить 2,2 млрд. доларів, на реалізацію яких уряд України має намір позичити у Світовому банку понад 1,4 млрд. доларів. Свої позики Світовий банк надає лише приватизованим акціонерним компаніям.

Відомий на Заході економіст професор Джефрі Сакс вважає, що Україна має нагоду вести реформи вперед. Протягом найближчих 10-30 років в Україні є потенціал до зростання внутрішнього валового продукту до 6-8% на рік. Основною рушійною силою економічного зростання повинен стати малий та середній бізнес, який ще не отримав достатніх імпульсів для свого розвитку: в Україні зареєстровано близько 100 тисяч малих підприємств, тоді як у Польщі, наприклад, їх понад 2 млн.

Економіст Артур Аслунд попереджує, що зараз в Україні необхідно вирішити багато проблем — більше, ніж їх було до цього часу. В дійсності, в перші чотири місяці 1996 року валовий внутрішній продукт скоротився на 9,6% у порівнянні з аналогічним минулорічним періодом.

Спільне транзитне підприємство газопродукту

Державний комітет нафтової та газової промисловості веде переговори з американськими, німецькими та іншими фірмами з метою створення спільного підприємства «Газтранзит», співзасновниками якого є також

російська сторона. «Газтранзит» здійснюватиме транзит російського газу до Західної Європи територією України. З цією метою заплановано спорудити нові газопроводи загальною довжиною майже 600 км, на що необхідно витратити майже 1,5 млрд. доларів.

З української сторони засновником «Газтранзиту» є акціонерна компанія «Укргазпром», яка сподівається мати в спільному з Росією підприємстві рівні частки. «Укргазпром» розробляє 84 газові та газоконденсатні родовища, з яких щороку видобуває майже 20 млрд. кубометрів газу. Експлуатаційний фонд компанії — майже 2000 свердловин, підключених до 96 установок комплексної підготовки газу. Крім того, «Укргазпром» експлуатує більше 33 тис. кілометрів магістральних газопроводів і 122 компресорних цехів. Щороку «Укргазпром» транспортує 250 млрд. кубометрів газу, в тому числі в країни Європи понад 100 млрд. кубометрів. «Укргазпром» має 12 підземних газових сховищ.

Україна на шляху до співпраці в галузі інформатизації

Національна агенція з питань інформатизації в Україні при Президенті України спільно з корпорацією «Майкрософт» плянує створити робочу групу для організації співпраці в галузі інформатизації, мета якої — підтримка програмного забезпечення, — про це повідомив Олександр Рекун, заступник голови агенції. Буде розроблено програму, яка передбачає легалізацію використання програмного забезпечення фірми «Майкрософт», адже нині більше 90% користувачів нелегально використовують продукти відомої в галузі інформатики фірми.

Заплановано спільно з Міністерством освіти організувати навчання українських студентів, а також школярів найсучаснішим досягненням інформаційних технологій. «Майкрософт» має намір за чисто символічні суми передавати в Міністерство освіти свої останні розробки в галузі програмування. Крім того, на початку наступного року в Україні заплановано створити навчальний центр спільно з компаніями «Майкрософт компак», «Інформікс» та іншими для організації навчання фахівців для державного сектору. Запланований до створення центр функціонуватиме на принципах самоокупності, але на початку центру західні партнери планують інвестувати кошти.

Конкуренція між атомними електростанціями

Кабінет Міністрів України затвердив обсяги електроенергії, які атомні електростанції зможуть самі продавати споживачам. В той же час, починаючи з квітня 1996 року, в Україні почав діяти оптовий енергоринок, головна вимога якого — всі генеруючі компанії продають електроенергію Національному диспетчерському центру, на базі якого створено підприємство «Енергоринок». Однак ця схема покищо не спрацьовує, адже нині ніхто в Україні не платить за спожиту продукцію. Саме тому 5 атомних електростанцій отримали можливість продати споживачам 12

млрд. кВт. год. електроенергії на умовах передоплати за ціну 2,4 цента за кВт.годину. Продавати електроенергію атомники зможуть через комерційні структури з дисконтом до 25%. Варто відзначити, що теплові електростанції продають електроенергію в Національний диспетчерський центр за 2,9 цента за кВт. год., що робить їх продукцію не конкурентоздатною.

Енергетики теплових електростанцій не схвалюють такий підхід до вирішення проблеми неплатежів, адже атомники забирають собі всіх платоздатних покупців електроенергії, пропонуючи їм нижчі ціни.

Хабарництво в металургійній і хемічній галузях промисловости

Чергова нарада Колегії в Міністерстві промисловости України була присвячена проблемам крадіждей у металургійній і хемічній галузях промисловости. Обсяги крадіждей металовиробів і хемічної продукції досягли таких розмірів, що за справу вирішили взятися і Президент України, і Прем'єр-міністр. Варто відзначити, що для журналістів доступ до інформації цих галузей завжди був строго заборонений. Пояснювали це необхідністю зберігати таємницю про стратегічно важливу для України галузь.

Контрольно-ревізійна служба Міністерства промисловости провела 41 ревізію на своїх підприємствах, в результаті чого встановлено величезну кількість фінансових махінацій. Лише на 17 підприємствах металургійного комплексу (всього їх 362) виявлено 392 факти крадіждей майна на суму 1,4 трлн. крб. Важко сказати, скільки злочинів залишаться нерозкритими. Порушено кримінальні справи на 113 осіб. За словами заступника міністра промисловости Куліченка, рекордовим став Запорізький металургійний комбінат, — там порушено 190 кримінальних справ.

Згідно з постановою Колегії, міністр промисловости Валерій Мазур зобов'язаний попередити директорів низки заводів про припинення дії контрактів з директорами Макіївського та Алчевського металургійних комбінатів, зовнішньо-економічного підприємства «Славутич-сталь», Северодонецького об'єднання «Азот». Перелік можна продовжувати, підкріплюючи його фактами: наприклад, на Макіївському металургійному комбінаті порушено 20 кримінальних справ, з яких 12 передано до суду. Прощаються зі своїми посадами директори Єнакіївського металургійного заводу, Роздольського об'єднання «Сірка» на Львівщині та інші.

До складу Міністерства промисловости входить 1.409 підприємств, з яких 950 вже приватизовано або знаходяться в стадії приватизації. Однак такий високий показник приватизації не сприяє скороченню крадіждей, навіть на тих підприємствах, де його працівники отримують високу платню.

Україна займає четверте місце в світі з виробництва чавуну, сталі, прокату після Японії, США та Росії, маючи при цьому потужну сировинну базу для розвитку цих галузей. За обсягами видобутку залізних руд Україна займає 5 місце у світі після Китаю, Бразилії, Росії та Австралії. За

розвіданими запасами марганцевих руд Україна посідає 2 місце після Південно-Африканської республіки.

Концепція розвитку галузі передбачає скоротити виробництво прокату до 20 млн. тонн на рік проти 40 млн. тонн за часів колишнього ССРСР. Поступово виводять з експлуатації старі нерентабельні металургійні агрегати. За даними статистики Міністерства, в першому кварталі 1996 року експорт продукції неблагородних металів становив майже 938 млн. доларів — це більше третини від загального експорту України, який за 3 місяці цього року досяг майже 2,6 млрд. ам. доларів. В минулому році Україна експортувала металопродукції на 4,2 млрд. доларів, частина з яких так і не повернулася в Україну.

Інтеграція України у світовий фінансово-інвестиційний ринок

В кінці червня 1996 року в Києві відбулася перша міжнародня конференція на тему «Інтеграція України у світовий фінансово-інвестиційний ринок», організатором якої стало Українське товариство фінансових аналітиків. Конференція, що відбулася в межах виставки «Фондовий ринок України», засвідчила, як далеко ще Україні до бажаної інтеграції у фінансовий та інвестиційний світові ринки.

Голова Державної комісії з цінних паперів О. Мозговий познайомив учасників конференції з нормативною базою функціонування фондового ринку, а також з його інфраструктурою. Перший заступник Фонду державного майна Євген Григоренко наголосив, що приватизація підсилила й оптимізувала процеси на фондовому ринку, але її наслідки покищо не мають достатньої ваги, адже на більшості приватизованих підприємствах не визначено ефективного власника; приватизовані підприємства залишилися без так необхідних їм інвестицій. На макrorівні українська економіка не відчула результатів приватизації. Саме тому наступні кроки ФДМ у приватизаційному процесі — це організація продажі акцій підприємств на конкурсній основі, при цьому основна вимога — залучення інвестицій. У першій половині 1997 року масову приватизацію буде завершено, після чого піchnеться грошова приватизація, основний акцент якої — реструктуризація підприємств.

За роки незалежності в економіку України було інвестовано 994 млн. ам. доларів — у перерахунку на душу населення це 19 доларів, що в 7-8 разів менше, ніж в європейських країнах соціалістичного спрямування. В 1995 році з 325 млрд. доларів, проінвестованих у світову економіку, частка України становила 275 млн., тобто менше 0,1%.

Учасники конференції черговий раз наголосили, що головні перешкоди для інвесторів — це недосконале законодавство, відсутність чітко визначеної стратегії щодо інвесторів, недосконалість інфраструктури фондового ринку. В той же час Україна має всі підстави стати регіоном в Європі, що матиме найбільшу зацікавленість іноземних інвесторів у справі можливих фінансових вкладів у її економіку.

Ціни на комунальні послуги зросли майже в 1,5 рази

Після чергового підвищення цін на комунальні послуги, з 1 липня 1996 року населення України сплачуватиме 80% від їх реальної вартості. В середньому в Україні платня за житло зростає в 1,47 рази і становитиме: за однокімнатну квартиру — 3,9 млн. крб., за 2-кімнатну — 6,7 млн., за 3-кімнатну — 9 млн. За словами заступника міністра економіки Віктора Кальника, уряд змушений додатково відшукати 100 трлн. крб. для поповнення обігових коштів житлово-комунального сектора України. Урядовці сподіваються, що поступове введення 100-відсоткового рівня відшкодування комунальних послуг для населення дасть змогу зменшити в 1,5-3 рази тарифи для промисловості.

Безумовно, оплата за комунальні послуги має відшкодовувати їх собівартість, але важко зрозуміти, яким чином населення України зможе здійснювати платежі, не отримуючи своєчасно платні: нині заборгованість платні населенню за 6 місяців 1996 року зросла в 4,5 рази і становить 263,9 трлн. крб., тому в країні склалася ситуація, коли кожен другий мешканець за квартиру не платить. В той же час різко зростає кількість сімей, які одержують субсидії — на кінець квітня 1996 року їх було 2,6 млн., тобто, 16% від усіх сімей в Україні. За даними Федерації профспілок України, нині за рівнем доходів право на одержання субсидій мають 70% населення.

Догають кризу в машинобудівному та оборонному комплексі

В Кабінеті міністрів відбулося засідання робочої комісії, яка займається проблемами машинобудівного та оборонного комплексів. Машинобудування обіймає 24 пріоритетні напрямки, попит на продукцію яких мають найрізноманітніші галузі економіки: харчова промисловість, транспорт, вуглевидобування, енергетика та ін. Як і всю економіку України, машинобудівну галузь охопила криза неплатежів. Нині в Кабінеті міністрів працює платіжна комісія, низка постанов якої найближчим часом має вирішити цю найгострішу проблему, — повідомив віце-прем'єр Анатолій Кінах. Уряд готує також проект указу Президента про черговість платежів. Іншим указом, що нині розробляється, передбачено на підставі двостороннього договору між галузевими міністерствами та Фондом державного майна України надання міністерствам права укладати контракт з керівником акціонерного товариства, контрольний пакет акцій якого належить державі.

В той же час міністерство машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії надіслало до Верховної Ради пропозицію вилучити з переліку заборонених до приватизації 1.172 підприємства ВПК, вартість майна яких оцінено на 332 трлн. крб. У кінці червня уряд своєю постановою визначив перелік стратегічно важливих для України підприємств, акціонування яких буде здійснюватися з участю закордонних інвесторів. Такий поступ військово-промислового комплексу зумовлений

надто складним економічним становищем, вихід з якого — можливий через інвестиції Заходу.

Видобуток української нафти скорочується

В першому півріччі 1996 року підприємства Акціонерного товариства Укрнафта видобули нафти і конденсату з українських родовищ 1,59 млн. тонн, тоді як у минулому році за аналогічний період було видобуто майже 1,69 млн. тонн. Скорочення видобутку нафти експерти пояснюють надто високою рентною оплатою — 19 ам. доларів за кожну реалізовану тонну (ціна тонни нафти — 106 доларів). Значно покращити стан галузі можна лише в тому разі, коли залишатиметься нафтовидобувним підприємствам всі 100% рентної плати за видобуту в Україні нафту.

В минулому році перед підприємствами галузі стояла аналогічна проблема, яку в другому півріччі своїм розпорядженням вирішив Президент України, надавши можливість третину рентної оплати за видобуті нафту і газ залишати в розпорядженні галузі для її розвитку. Цього року міністерство економіки відхилило прохання нафтогазовиків про скорочення рентної оплати. Таким чином, в цьому році варто сподіватися скорочення власного видобутку нафти. Варто нагадати, що в 1995 році в Україні було видобуто 4,09 млн. тонн, тоді як загальні потреби становлять майже 40 млн. тонн.

В той же час українська делегація на чолі з головою Державного комітету з нафти і газу Євгенієм Довжом провела переговори в Багдаді про постачання нафти з Іраку. Вірогідно, що обсяг імпорту нафти з Іраку або з іншої близькосхідної країни в Україну становитиме близько 1 млн. тонн. Розрахуватися Україна має намір на основі товарообміну, постачаючи продукти харчування. Нафту буде транспортовано до Туреччини, а звідти танкерами через Дарданеллі і Босфор до Одеського терміналу, пропускна здатність якого — 4 млн. тонн за рік.

В Державному нафтогазпромі розроблено пляни, згідно з якими Україна нарощуватиме імпорт нафти з країн Перської затоки. Але для цього необхідно спорудити новий Одеський термінал, пропускна здатність якого на першому етапі становитиме 20 млн. тонн, а також збудувати нафтопровід Одеса-Броди. Це дозволить країнам Перської затоки значно скоротити шлях транспортування нафти в Європу.

Падіння валового внутрішнього продукту в Україні

За даними Кабінету Міністрів, за 5 місяців 1996 року валовий внутрішній продукт в Україні у порівнянні з аналогічним періодом минулого року скоротився на 5,7%. Найбільше скоротилося виробництво продукції на підприємствах будівельних матеріалів, машинобудування та металообробки. В той же час банкіри зафіксували у травні найнижчий рівень інфляції — 0,7%. Така невідповідність між занадто низькою інфляцією та стрімким падінням виробництва піддає сумнівові успіх економічних реформ.

Щодо доходів населення — тут відбувається значна диференціація. Місячний середній дохід жителів міста становив 8 млн. крб., що вдвічі більше, ніж у сільського населення. Однак враховуючи, що майже половина населення живе за рахунок роботи в тіньовому секторі, середньостатистичні офіційні показники можуть дуже відрізнятись від дійсних.

Цьогорічний урожай не обіцяє радісних перспектив

Над Україною нависла чергова «загроза» — літо, що означає — жнива. За неофіційними даними, в Кабінеті міністрів підготовано указ про заборону експорту зерна з нового врожаю. Як відомо, найбільшим здобутком українських реформ була повна лібералізація зовнішньої торгівлі. Однак у цьому році через посуху загинуло майже 500 тис. гектарів зернових та зернобобових рослин, загальна площа посівів яких становить 12,7 млн. га, — повідомляє уряд України. Це може стати причиною того, що в цьому році буде зібрано на 9,3 млн. тонн зернових менше, ніж прогнозувалося. Урядовці вважають, що цукрових буряків буде зібрано на 6,6 млн. тонн менше, ніж за прогнозом. В той же час песимістичні прогнози щодо цукрових буряків можуть не справдитися, адже аналогічну ситуацію в минулому році врятували осінні дощі.

За попередніми оцінками уряду, в цьому році за державним замовленням надійде 4,7 млн. тонн зерна, тоді як обсяг державного замовлення становить 5 млн. тонн. Ще 5 млн. тонн держава планувала отримати за рахунок регіональних замовлень, але вони будуть виконані лише на 3,2 млн. тонн. Уряд стурбований фінансовими проблемами сільських господарств, що ставить під сумнів можливість зібрати вирощений урожай, адже для зернозбиральних комбайнів необхідно купувати запасні частини, а також паливно-мастильні матеріали.

Близькосхідня нафта краща і дешевша за російську

Державний комітет з нафти і газу має намір найближчим часом підписати низку угод з Іраком про постачання нафти через Одеський термінал, спорудження якого нині загальмовано через відсутність коштів, — повідомив голова Комітету Євген Довжок. Державний нафтогазпром веде переговори з потенційними інвесторами з Німеччини, США та Ізраїлю, які згодні вкласти свої кошти на спорудження Одеського комплексу. Однак вони хочуть бути впевненими, що після завершення будівництва терміналу він буде завантажений, і тому хочуть бачити підписані з постачальниками контракти.

На початку липня українська делегація на чолі з головою Державного нафтогазпрому Є. Довжом відвідала Ірак, який виявив зацікавленість у співпраці з Україною у нафтогазовій галузі. Щодо зовнішньоекономічної діяльності Іраку, то тут покищо діють санкції ООН. Враховуючи, що в деяких регіонах Іраку розпочався голод, найближчим часом ООН уводить додаткові квоти на експорт іракської нафти на загальну суму

2 млрд. доларів. У той же час уряд Іраку сподівається, що до кінця 1996 року санкції ООН буде знято. Зважаючи на це, Україна має намір найближчим часом імпортувати близько 1 млн. тонн нафти з Іраку; в майбутньому обсяги експорту може бути збільшено до 30 млн. тонн у рік, — повідомляє Є. Довжок. До того ж іракська нафта може бути дешевшою, ніж російська, і кращої якості.

Уряд прогнозує скорочення виробництва цукру

Уряд передбачає, що в цьому році в Україні внаслідок посухи буде зібрано цукрових буряків на 6,6 млн. тонн менше, ніж планувалося. Площі посівів буряків становлять майже 1,5 млн. гектарів — це найбільші площі в Європі та п'ята частина світових посівів. Однак за показником урожайності Україна відстає від більшості західних країн. Експерти передбачають валовий збір цукрової сировини цього року в обсязі 33 млн. тонн, з яких буде вироблено не менше ніж 3,5-4 млн. тонн цукру; для потреб України знадобиться 1,5-2 млн. тонн. Традиційно Україна експортувала половину цукру до Росії та в інші республіки колишнього СРСР. Крім того, Україна щороку виробляла майже 2 млн. тонн тростинного цукру.

Зараз Росія скоротила імпорт українського цукру на 2 млн. тонн, віддаючи перевагу більш дешевому цукрові з інших країн. Тому в останні 5 років Україна зменшила річне виробництво цукру майже на 1,5 млн. тонн — це втрата щорічних валютних надходжень на 600 млн. доларів. Вірогідно, що найближчим часом Україна буде інтегруватися в європейський ринок цукру, для чого необхідно концентрувати виробництво цукру з метою зменшення втрат. Собівартість українського цукру становить 320 доларів за центнер, тоді як в Тайланді — 150-220 доларів.

Кабінет Міністрів має намір регулювати ринок цукру в Україні. Найближчим часом буде створено централізовану організацію, куди господарства будуть продавати свій цукор. Вірогідно, що засновником організації з управління ринком цукру виступить Міністерство зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі.

На думку Олександра Зайця, голови концерну Укрцукор, в умовах інфляції цукрова галузь в минулому році мала негативні наслідки роботи. Бурякові господарства, які отримали від цукрових заводів частину виробленого цукру, продають його за низькими цінами, які значно менші собівартості. Це може призвести до банкрутства заводів. Тому виробники цукру вважають необхідним запровадити державне регулювання цін на цукор. Для потреб внутрішнього ринку буде запроваджено квоту на 1,6 млн. тонн цукру; при цьому буде встановлено нижній рівень ціни, який повинен задовольняти і сільські господарства, і цукрові заводи. Роздрібна ціна на цукор також може бути регульованою. Обмеження ціни на цукор заплановано на початок нового виробничого сезону, тобто у вересні-жовтні цього року.

Ділові новини

Харківський завод Турбоатом підписав контракт на 10 млн. доларів на реконструкцію турбіни енергоблоку фінляндської атомної електростанції. Турбоатом став переможцем тендера, який був оголошений у травні 1996 року. Реконструкцію турбіни заплановано здійснити до 2000 року.

Харківський Турбоатом входить до складу провідних турбобудівельних фірм світу, постачаючи свою продукцію в 40 країн. Об'єднання виробляє всі види енергетичного обладнання для теплових, атомних і гідроелектростанцій.

Фонд державного майна має намір виставити на конкурс під інвестиційні зобов'язання пакунок акцій Київського заводу з виробництва дріжджів, вартість якого може становити 200 тисяч доларів. Акції будуть продані за умови, якщо інвестор погодиться погасити заборгованість заводу на 480 тисяч доларів. Зацікавленість заводом виявила турецька фірма Мармара, — повідомляв директор заводу Володимир Опанасенко агенство «Інтерфакс Україна». Обсяг необхідних інвестицій на модернізацію заводу — 5 млн. доларів. ■

Віра ЮЦЕВИЧ

ДЕЛЕГАЦІЯ ЧЕЧЕНСЬКОГО УРЯДУ В КИЄВІ

(УЦІС) «Задум Росії перетворити російсько-чеченський конфлікт у внутрішньо-чеченський не вдався», — заявив журналістам на пресовій конференції, що відбулася 21 червня у Києві, Казбек Гайтукаєв, голова Асамблеї громадсько-політичних організацій Чеченії. Розповіді про останні події у Чеченії приїхали до Києва також члени парламенту Чеченської Республіки Лечі Ідігов та Адлан Базанов. Вони засвідчили недотримання Москвою взятих зобов'язань і підступність російського уряду. «Кожного разу, — зазначив Казбек Гайтукаєв, — коли Москва виступає з новою „мирною“ ініціативою, наше населення внутрішньо насторожується — чекає нової агресії». З власного гіркого досвіду чеченці вивели формулу спілкування з Росією — усі зобов'язання, які підписує Росія, треба розуміти навпаки.

Не дотримуються обіцянки про припинення боїв, про проведення вільних демократичних виборів до державних органів влади Чеченської Республіки тільки після виведення Тимчасових об'єднаних сил з території Чеченської республіки та її демілітаризації. Вибори, що, незважаючи на невиконання цих угод, все ж проводилися у Чеченії, не відбулися. Російські засоби масової інформації і тут подали протилежну інформацію. Цікавим є той факт, що за свідченням Казбека Гайтукаєва, депутати від Росії у Чеченії бояться населення і намагаються не спілкуватися зі своїми «виборцями».

Але є документи, які російський уряд складає без звичної облуди, прямо і відверто. Ось як, наприклад, інструктивний лист «Про порядок висвітлення в засобах масової інформації подій навколо чеченського конфлікту і його інформаційне забезпечення», з позначною ДСП (для службового користування). Читаємо у преамбулі пункт 1: «Територія суб'єкту Російської Федерації, офіційно йменована «Чеченська Республіка», є споконвічною, визнаною світом територією Російської держави. Ареал розселення чеченців на даній території складає менше 1/3 її площі». Після таких заяв стає зрозумілою мета численних депортацій народів з їхніх етнічних територій, вчинених советським та російським урядом.

Читаємо далі: «2. Чеченці, що мешкають на цій російській території, є у своїй більшості не слухняні перед законами внаслідок своїх загально-національних якостей аморальности і генетичної схильности до злочинних дій».

3. «Дана народність, що вироджується, з гуманних мотивів штучно підтримувалася Росією від вимирання протягом століть».

Насправді ж усе навпаки. Загарбати чужу територію, знищити її населення і оголосити його генетично аморальним і штучно «з гуманних мотивів» підтримувати від вимирання — ось політика Москви.

Жорстоко, цинічно? Так, і це не середньовіччя, і не 1937 рік, а сучасний документ, ухвалений 24 березня 1996 року і підписаний главою московського уряду В. Черномірдіним. Думаю, що прибічники возз'єднання з Росією, котрих ще не переконали інші аргументи, повинні задуматися, з ким так прагнуть об'єднуватися.

А далі в цьому документі даються чіткі інструкції, як саме слід висвітлювати чеченські події для формування потрібної для уряду громадської думки. Зокрема: «1. Показувати, що в особах російської державности нелюдяльних чеченців існує невинуватий ворог, виплеканий і підтримуваний з-за кордону фашистськими елементами з країн СНД».

2. «Розкривати характер цього ворожого противника як бандитський, кримінальний, людиноненависницький і антиросійський».

3. «Показувати чужорідність і паразитизм цього ворога на здоровому тілі Росії, знищення якого є святим ділом для кожного росіянина». *Ось вона, «дружба народів» в обіймах «старшого брата».*

І далі: «4. Вибирати нищівну форму викладу при характеризуванні провідників противника, виявляючи всю їхню примітивність, озлобленість, жорстокість і звірячу суть». І так далі в тому ж дусі. Йдеться ще про необхідність максимально висвітлювати перемоги російської армії, обходячи мовчанням поразки. І навпаки, максимально описувати поразки чеченських повстанців. Казбек Гайтукаєв іронічно зазначив, що якби скласти разом кількість чеченських бойовиків, які «загинули» на сторінках російської преси за час війни, це перевищило б кількість усього населення Чеченії.

І все ж правда проривається і в російські засоби масової інформації. У газеті «Русская мысль» від 30.5.-5.6.96 читаємо: «Про те, що свідчення штабних начальників Федеральних сил про втрати живої сили і техніки на чеченській війні не відображають реального положення, в Росії говорять не тільки журналісти, але й багато провідних політиків. Це призвело до того, що тепер пресові служби Міністерства оборони і внутрішніх справ просто перестали передавати точні дані про втрати, зате охоче змальовують свої перемоги. З цих репортажів виходить, що Чеченія завалена горами трупів повстанців. Тільки ніяк у штабах федералів не можуть пояснити, звідки ж з'являються все нові і нові сотні, а то й тисячі повстанців?»

Представники чеченської делегації з гордістю говорили про те, що для чеченських командирів головним при веденні бойових дій є збереження особового складу армії, життя кожного воїна. Чи можна це сказати про Росію?

Незважаючи на страшну війну, на підступність і нечесність російського уряду, ні озлоблення, ні розпачу не побачили київські журналісти у посланців Чеченської Республіки. Чеченці висловлювали повагу до російського народу, який сам не є вільним. Щодо перспектив бути у складі Росії — висловилися однозначно: ні за яких умов Чеченія не може входити до складу Росії, бо в тій країні ніколи не було демократії, законности, прав людини. Як зазначив член парламенту Чеченії Адлан Базанов, народ має право жити за законами свого народу, виробленими тисячоліттями, чого ніколи не гарантуватиме Росія.

На питання, чи відчуває Чеченія підтримку світової громадськості, скромні і мужні люди відповіли, що так, відчувають. І все ж знову вже вкотре світ більш спостерігає за трагедією одного народу, лишаючи його сам-на-сам з ворогом, який не визнає ніяких норм моралі. Коли ж прозріє людство, коли зрозуміє, що біда інших завтра може прийти в їхній дім? Закінчиться ця війна, бо всьому колись настає кінець. Але 200 чеченських сіл зрівняно з землею, у руїнах місто Грозне. Знищено навчальні заклади, картинні галерії, бібліотеки, унікальний архів. Загинули люди — і з тої, і з іншої сторони. За кого? За що? Хто відповідь за це?

Тетяна СРОФЕСВА,
аспірантка Київського державного економічного університету

БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ З КОШТАМИ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

В діяльності банківських установ України на сьогодні операціям з коштами населення та його кредитування не приділяється ще належної уваги. Це обумовлено особливостями економічного становища країни та рівнем розвитку банківської системи.

За умов високих темпів інфляції в останні роки зменшуються грошові доходи населення, обумовлюючи тенденцію до зниження заощаджень. Внаслідок цього скорочується частка грошових доходів населення як джерела кредитних ресурсів. У пошуках найбільш прибуткових сфер вкладення ресурсів банки не вважають пріоритетними операції з коштами населення. Це значним чином пояснюється і відсутністю законодавчого механізму банківських операцій з готівкою у населення, їх високою трудомістністю, низьким рівнем кредитної ставки порівняно з темпами інфляції, використанням долара як засобу нагромадження.

Необхідно зазначити, що 67% внесків населення (на 1995 рік) знаходяться в Ощадбанку, який є державною власністю. Ощадбанк є монополістом на ринку «внесків населення». Однією з головних причин такого стану є наявність у цього банку найбільш розгалуженої мережі філій. Наприкінці 1995 року їх було майже 5 тисяч. Тому з Ощадбанком не може конкурувати жоден з існуючих в Україні комерційних банків. Монополізм Ощадбанку дає йому можливість залучати грошові внески населення під незначні відсотки.

Ощадбанк здійснює свою діяльність у справі залучень грошових коштів населення через ощадкаси. Основними видами послуг, що надають населенню ощадкаси, є: прийняття та видача наявних внесків; виконання доручень з переказу коштів; здійснення безготівкових розрахунків; оплата комунальних послуг; виплата пенсій, страхових сум, а також платні, якщо між ощадкасою та особою укладена відповідна угода. Зазначимо, що доходи на внески не підлягають оподаткуванню.

Найбільш зручною операцією ощадкас для населення є безготівкові розрахунки, за допомогою яких вкладники поповнюють свої заощадження: платня або пенсія громадян на підставі їх заяви може перераховуватися ощадкасі, яка зараховує ці перекази на особисті рахунки вкладників. За дорученням вкладників ощадкаси регулярно перераховують з рахунків клієнтів плату за комунальні послуги. Населення має можливість через ощадкаси здійснювати безготівкові розрахунки із закладами торгівлі за допомогою розрахункових чеків. Як вище було зазначено, 67% внесків населення знаходяться в Ощадбанку, останні ж 33% — в комерційних банках.

Серед нових комерційних банків України лідерами в операціях з коштами населення є такі: «Приватбанк», «АЖІО», «Інко», «Градобанк», «Укрінбанк» та інші. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», комерційним банкам надається право здійснювати операції з коштами населення.

За умов високого рівня інфляції в Україні основними послугами, які надаються комерційними банками населенню, є відкриття поточних рахунків, залучення і розміщення різних видів внесків, надання сертифікатів, операції з конвертації валюти, переказ грошей за кордон і з-за кордону, продаж валюти та інші.

Цікавою є структура внесків населення до комерційних банків.

В ній переважну частку (52%) займають поточні внески, а 48% складають термінові депозити. В той же час частка останніх в Ощадбанку — 41%, а в так званих нових комерційних банках — 59%. Темпи росту термінових депозитів у загальній сумі заощаджень населення складають приблизно 130%. Це пов'язано з тим, що більшість банків з метою залучення коштів населення встановлюють високі відсоткові ставки, а також застосовують методу складної відсоткової ставки.

Однією з поширених банківських послуг населенню є надання депозитних сертифікатів. Банки щомісяця сплачують відсотки на сертифікати.

За умов інфляції, коли існує тенденція до постійного зростання відсоткових ставок, для банків більш вигідними є внески зі щорічною сплатою відсотків. З іншого боку, найбільш заможні клієнти надають перевагу карбованцевим внескам з високою відсотковою ставкою та щомісячною сплатою відсотків. Всі види банківського обслуговування таких клієнтів мають найменші витрати, а тому необхідне даліше розширення сфери дії таких внесків.

В умовах плинності українського карбованця багато комерційних банків мають ліцензію Національного банку України для операцій з вільно конвертованою валютою (ВКВ). Вони надають перевагу таким операціям з ВКВ: депозитні внески громадян, відкриття поточних валютних рахунків, касове обслуговування, операції з конвертації валюти, переказ за кордон і з-за кордону. При цьому мінімальний розмір валютного внеску в деяких банках є необмеженим. Деякі банки відкривають депозитні валютні рахунки фізичній особі за наявності у неї певної суми. В цілому вартість ряду банківських послуг щодо валютних операцій свідчить про складність роботи з коштами населення. Наприклад, послуги для відкриття валютного рахунку можуть бути безкоштовними, як у «Правексбанку», але в більшості банків клієнт сплачує відкриття рахунку — від 5 ам. доларів (Вабанк) до 100 ам. доларів (АЖІО).

Вартість послуг переказу грошей за кордон, як правило, залежить від закордонних банків-кореспондентів, від того, наскільки вони зацікавлені у співпраці з фінансово-кредитним закладом України. Закордонний банк-кореспондент може пропонувати різним нашим банкам різні ставки.

Крім того, вартість банківських послуг для переказу грошей змінюється зі зміною виду зв'язку. З включенням України до міжнародної системи спеціалізованого зв'язку значно спростився переказ валютних коштів за кордон та з-за кордону.

Кредитні операції в національній валюті між комерційними банками і населенням зараз практично не здійснюються. Це пояснюється тим, що: відсутній відпрацьований законодавчий механізм; рівень відсоткової ставки і рівень платні значно відстають від темпів інфляції. Винятком у сфері кредитних операцій є лише Ощадбанк. Кредитна політика Ощадбанку України визначається розглянутою вище специфікою роботи щодо залучення коштів.

Комерційні банки можуть надавати фізичним особам кредити, якщо мають ліцензію Національного банку України на здійснення валютних операцій. Кредит у вільно конвертованій валюті надається на певних умовах. Для одержання такого кредиту необхідна умова: одержувач позики має бути клієнтом банку, в якому він хоче одержати кредит. Як правило, найбільшу можливість одержати кредит у вільно конвертованій валюті мають працівники банків.

Кредити, що надаються населенню, є переважно довготривалими. Зазначимо, що в структурі кредитного потенціалу держави частка короткочасних кредитів складає 97,8% і лише 2,2% — довготривалі кредити.

Поруч з комерційними банками з коштами населення працюють і такі фінансово-кредитні посередники, як трастові, інвестиційні, страхові компанії. Однак ці форми фінансового посередництва тільки починають завойовувати фінансовий ринок. Тому вони не задовольняють у повному обсязі фінансові потреби населення і потребують удосконалення.

Таким чином, сьогодні банківська система в Україні покищо не приділяє належної уваги роботі з коштами населення, надає обмежені послуги, внаслідок чого попит населення на фінансові послуги перевищує пропозицію. ■

ІНШІ ВАЖЛИВІ ПИТАННЯ І ПОДІЇ В УКРАЇНІ

Августин Волошин — Президент Карпатської України

(правда про смерть А. Волошина)

(УЦІС) Про о. Августина Волошина написано багато. Але не можна оминути 19 липня, коли його було закатовано на смерть у Лефортовській тюрмі. Цього року минає 51-річчя від дня його смерті. Подаємо слова голови Секретаріату Закарпатської обласної організації Конгресу Українських Націоналістів Ярослава Каричака про цього славного сина Закарпаття — Президента Карпатської України.

Багатий і гарний наш край — Закарпаття. І до якого нищення довели його мадярські пани: зробили з нас рабів, забрали від нас поля і ліси, нашу інтелігенцію заманили до себе, а нам, замість дати до рук книжки і газети, дали в руки погар з паленкою (горілкою).

Але мало хто знав, що за чоловіком-пророком піде народ, і настане величчя і неповторна держава — Карпатська Україна.

Після розгрому мадярами Карпатської України советські сатрапи та їх «СМЕРШ» відшукували всіх тих, хто зі зброєю в руках боронив свою державу. Звісно, найголовнішим, кого розшукували, був о. Августин Волошин.

Тривалий час не було відомо справжнього дня смерти Президента. І ось такий день настав. Зусиллями молодого вченого-історика Володимира Вегеша було на численних документах встановлено, що о. Августин Волошин був закатований у московській тюрмі не 11, не 17, а 19 липня 1945 року, і тепер минає 51 рік від дня його смерти.

Ось документи, які залишив після себе НКВД:

«Августин Волошин витримав 8 допитів, які вів слідчий НКВД Вайндорф. Він розповідав про свою політичну діяльність з 1918 р. по 1939 р. і про спробу в екзилі відновити автономію краю, про стосунки з Проводом Українських Націоналістів. 20 червня був останній допит А. Волошина, після чого йому дали підписати акт допитів».

Того ж дня А. Волошину було пред'явлено звинувачення, згідно якого він «проводив ворожу діяльність проти Советського Союзу».

Сучасні дослідники називали різні дати смерти о. А. Волошина. Тепер ми знаємо це точно: о. Августин Волошин помер 19 липня 1945 р. о 15 год. 20 хв. від «паралічу серця».

Ось і настав час згадати видатного сина свого народу, який, незважаючи на вік, мужньо витримав усі допити.

Так закінчилося життя славного сина українського народу, але не він був останнім. Скільки ще кісток жертв терору НКВД покоїться у братських могилах...

* * *

РЕЗОЛЮЦІЯ

Наукової конференції «ОУН — рушійна сила в боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу»

Ми, учасники наукової конференції «ОУН — рушійна сила в боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу», заявляємо, що ідеологія українського націоналізму є святою і служитиме орієнтиром в нашій діяльності. Нас, як і наших попередників, що торували шлях до незалежної Української держави, які своєю жертовністю і відвагою уславили націю, вестиме до боротьби зі злом «Дух одвічної стихії» — український націоналізм, який існує стільки, скільки існує українська нація. Визнаємо, що Українська держава на сьогодні ще не наповнена національним змістом,

тому і надалі залишається актуальним гасло революційної ОУН: «Здобу-деш Українську державу, або згинеш у боротьбі за Неї». Конгрес Українських Націоналістів ставить перед собою довготермінову ціль — розбудову української нації. Ми сприятимемо і будемо підтримувати всі дії і процеси, спрямовані на укріплення і зміцнення України та зростання ролі в ній української людини.

Наголошуємо, що нинішня влада в державі сформована з колишньої колоніальної адміністрації і нездатна до дій на користь України. Значно активізували свою антидержавну діяльність ліві та п'ята колона. Зокрема, Тернопільська влада та правоохоронні органи все більше набувають рис окупаційного характеру, а саме:

- потурають випадкам появи в місті символіки неіснуючої совєтської імперії;

- грубо порушується Закон України про державу мову;

- переслідуються організації та громадяни націоналістичної орієнтації;

- відбувається тотальне руйнування економіки (зупиняється виробництво і проводиться неколективізація на селі);

- практикується злочинна затримка платень;

- Обласною владою не визнано ОУН-УПА воюючою стороною з усіма політичними і юридичними наслідками.

Вказані факти підривають основи національної безпеки України.

* * *

КИЇВ, 18 червня

(УЦІС) 18 червня відбулося спільне засідання Президії і Секретаріату Головного Проводу Конгресу Українських Націоналістів. Були присутні: Слава Стецько, Марія Базелюк, Сергій Жижко, Степан Брацюнь, Генадій Сіренко, Валерій Сніжко, Микола Кузів, Ігор Швець, Дмитро Сковрон, Юрій Манько, Людмила Максимець, Олександр Чешков, Микола Процюк.

1. Було обговорено питання про організацію редакцією журналу «Свобода народів» підготовки до конференції АБН «Доктрина зовнішньої політики України» — доповідь підготувала Марія Базелюк.

Конференція відбудеться 22 червня від год. 9.00 до 17.00 у Державному музеї історії літератури, вул. Богдана Хмельницького, 11.

Для участі у конференції запрошено представників київських організацій Конгресу, Товариства ім. Г. Ващенка, Товариства ім. Міхновського.

Обговорено змістовно-організаційну частину наукової конференції. Усталено її програму та запрошення.

2. Обговорено питання про підготовку до 10 роковин від дня смерти Ярослава Стецька — доповідав Валерій Сніжко.

Жалобна академія відбудеться 28 червня о 19 годині в будинку Центральної Ради при підтримці Фонду ім. Ярослава Стецька та Фонду ім. Миколи Лисенка.

Усталено програму і список літератури, що пропонуватиметься учасникам Академії.

3. Обговорено стан видавничої справи, зокрема публікації листівок до 30 червня і брошур Ярослава Стецька та Миколи Міхновського — доповів Олександр Чешков.

Про видавничу діяльність доповів також Микола Кузів, зокрема щодо готовости книжок В. Сергійчука, П. Лавріва та «Матеріалів II Збору Конгресу Українських Націоналістів», а також випуску чергових чисел журналу «Українські проблеми» та «Визвольний шлях».

Вирішено організувати передплату низовими осередками Конгресу журналу «Визвольний шлях» та газети «Шлях Перемоги» на II півріччя 1996 року.

4. Обговорено стан ремонту будинку Центру Національного Відродження ім. С. Бандери.

5. Обговорено стан підготовки до вишкільних таборів молодечого активу 15-23 липня в Івано-Франківській області — доповіла Лариса Йолкін.

6. Обговорено питання про необхідність аналізу роботи Київської обласної та міських організацій Конгресу.

7. Про роботу військової референтури доповів референт з військових питань Микола Процюк.

8. Обговорено питання участі членів Конгресу в засіданні «Круглого столу» на тему: «Мова і Церква».

9. Обговорено питання про участь членів Головного Проводу Конгресу у Рівненській обласній конференції.

10. Обговорено питання політики Конгресу у сфері соціального захисту населення.

11. Дано політичну оцінку парламентських виборів у Росії.

12. Обговорено питання про формування правої фракції у Верховній Раді «Нація і держава».

* * *

м. ШЕПЕТІВКА Хмельницької обл., 18 червня

16 червня у Шепетівці з ініціативи районної організації Конгресу Українських Націоналістів відбулася науково-практична конференція «Життя і діяльність засновника ОУН Євгена Коновальця».

У роботі конференції взяли участь близько 120 осіб. З доповіддю про життєвий шлях та діяльність Є. Коновальця виступив голова секретаріату Шепетівської районної організації Конгресу Богдан Одуд.

Від Обласного Проводу Конгресу виступив заступник голови Проводу Микола Янчук, від Братства ОУН УПА Петро Касінчук, від ГСПО «Тризуб» ім. С. Бандери курінний Подільського куреня Євген Філь та учень 11 класи Хмельницької СШ ч. 3 Олесь Вітряний. Олесь Вітряний розповів про ролі та завдання патріотичної молоді в розбудові Української держави і закінчив свою промову словами: «Впевнений, що навіть в такому червоному місті, як Шепетівка, є чимало юнаків і дівчат, серця яких відкриті для національної ідеї. Ми чекаємо на вас, шепетівчани».

Усвідомлюємо, що перед нами важка і напружена робота. Але ми добровільно взялися за неї і успішно завершимо її. Щоб наша країна зажила в сім'ї європейських народів за Українською Конституцією, щоб до керівництва державою прийшли націоналісти».

Після конференції відбулася маніфестація до Пам'ятника жертвам комуністичних катівень, де було відправлено Панахиду за загиблими, покладено вінки і квіти.

* * *

ОДЕСА, 18 червня

15 червня у Центрі Української Культури Обласна організація Конгресу та ЛУЖ провели семінари на тему: «Євген Коновалець — видатна постать XX століття». Семінар присвячено 105 річниці від дня народження Є. Коновальця.

Про життєвий шлях Є. Коновальця розповіла доцент Інституту сухопутних військ, член ЛУЖ Аліна Пляченко. Вона зазначила його безмежну любов до свого народу, наголосила на постійному відстоюванні принципів засад у формуванні Українських Січових Стрільців: соборности, державности і самостійности, які й сьогодні залишилися принциповими засадами українських націоналістів.

З рефератом про націоналістичні принципи й організаторські здібності Є. Коновальця виступив голова Обласної організації Конгресу М. Перегінчук. Він наголосив, що й сьогодні Україна знаходиться в глибокій економічній і політичній кризі, бо демократичні організації і політичні партії у своїй більшості відійшли від основних засад націоналістичного вчення, від націоналістичної дисципліни, за що активно боровся Є. Коновалець. М. Перегінчук зазначив, що сьогодні громадяни України не знають історії своєї Батьківщини, а особливо жаль, що студентська і учнівська молодь не знає своїх національних героїв, адже викладачі історії — вчорашні компартійні функціонери. «Україна буде тоді, — закінчив свій виступ М. Перегінчук, — коли ми будемо жити, творити і діяти, як жив, творив, діяв і вчив Євген Коновалець і продовжувачі його справи — Степан Бандера і бандерівці».

* * *

УЖГОРОД, 18 червня

Минулої п'ятниці на Закарпатті відбулися святкові заходи, присвячені дням російської культури в Україні. З цієї нагоди сюди навіть навідався Генеральний консул, Надзвичайний і Повноважний посол Російської Федерації в Україні Анатолій Ковальов. В інтерв'ю Закарпатському телебаченню та газеті «Срібна Земля» Ковальов не без задоволення зізнався, що дні російської культури проводяться вперше в Україні після проголошення незалежності України і Росії. Ковальов також зазначив, що Закарпаття дає приклад іншим, як треба розвивати дружбу з Росією. Російський посол ще багато говорив про слов'янську єдність, про багатонаціональний склад населення Закарпаття.

Коли ж кореспондент газети «Срібна Земля» Олег Ладижець запитав його, чи знає він таку організацію на Закарпатті, як «Русская община», та її лідера господина Кривцова, проти якого порушено кримінальну справу за хуліганство, посланець Російської Федерації негайно відмежувався від названої організації, пославшись на те, що вона не зареєстрована.

Друге питання О. Ладижця до А. Ковальова стосувалося спроби створення у квітні ц. р. Ігнатіним, полковником Донського козацтва Росії, нелегального осередку цієї організації на Закарпатті. Закарпатське відділення СБУ та міліція заарештували цього полковника та його спільника, лідера крайньої правоекстремістської Подкарпатської республіканської партії Василя Зайця. Знайдено велику кількість зброї. Проводиться слідство. А. Ковальов ухилився від прямої відповіді, розвівши демагогію на кшталт «в сім'ї не без виродка». І закінчив свій монолог висновком, що ми не лише слов'яни, але й християни.

Чи ж по-християнськи завозити до братів-християн купу зброї і проводити екстремістську діяльність?

* * *

ВІННИЦЯ, 19 червня

Указом Президента України 18 червня звільнено з посади голову Обласної державної адміністрації Миколу Мельника та його заступника Леоніда Бойка за зловживання службовим становищем та за незаконне придбання на державний кошт в особисту власність чотирокімнатних квартир. Квартири було придбано за непомірно великими цінами — 11 та 10 мільярдів карбованців. На час купівлі у долярах це становило відповідно близько 60 та 50 тисяч.

Виконуючим обов'язки голови Обласної державної адміністрації призначено голову НДПУ Анатолія Матвієнка. Враховуючи те, що членами цієї партії є віце-прем'єри Анатолій Кінах та Олександр Смець, можна припустити, що Анатолій Матвієнко затримається на цій посаді на тривалий час. Але чи розпічне він заміну комуно-шовіністичної частини кадрового складу Обласної державної адміністрації, чого не робив його попередник, сказати важко. Адже Анатолій Матвієнко у минулому керував Райкомом комсомолу Бершадського району області, пізніше — Обкомом комсомолу Вінниччини, ще пізніше — ЦК комсомолу України. Він, безперечно, має тісні зв'язки з компартійною номенклатурою області.

* * *

ДОНЕЦЬК, 19 червня

13 червня відбулося засідання колегії Головного управління освіти Донецької обласної державної адміністрації. Обговорено питання про роботу «Дитячо-юнацьких шкіл» та виконання Закону України «Про національні меншини». Всі документи підготовані російською мовою. Дивно, але проблемам виконання державної програми розвитку української мови колегія ще не присвятила жодного свого засідання. В Донець-

кій же області на сьогодні лише 4% дітей мають змогу навчатися українською мовою. Із 17 сільських районів — у 5 немає жодної української школи, хоча в цих районах живуть від 50,2 до 66 відсотків українців. Немає українських шкіл і в 17 містах обласного підпорядкування. Але Головне управління вперто не бажає навіть поставити цю проблему на розгляд колегії.

* * *

ТЕРНОПІЛЬ, 17 червня

13 червня у Тернополі за рішенням місцевих органів влади зареєстровано міську Громадську спортивно-патріотичну організацію «Тризуб» ім. С. Бандери і видано їй відповідні документи.

На відміну від міської влади, яка зі зрозумінням поставилася до ГСПО «Тризуб» ім. С. Бандери, ставлення обласних структур влади та правоохоронних органів діаметрально протилежні.

17 червня кошовому Західноукраїнського коша ГСПО «Тризуб» Іванові Суті слідчим УМВСУ по Тернопільській області полковником Бистраківським винесено постанову про притягнення його до кримінальної відповідальності. У постанові, між іншим, зазначено: «Таким чином Сута І. В. своїми діями скоїв злочин, передбачений ст. 187-6 ч. І КК України, створивши в області не передбачене Законодавством України воєнізоване формування „Тризуб“ ім. С. Бандери і брав активну участь у його діяльності.

На підставі вищезгаданого, керуючись ст. 131, 132 КПК України...

1. Притягнути Суту І. В., 6.07.1957 р. н., в якості обвинуваченого і пред'явити йому обвинувачення в злочині, передбаченому ст. 187-6 ч. І КК України, про що йому оголосити».

І. Сута у протоколі допиту зазначив: «Винним себе не визнаю. Уважаю, що вищезгадана справа є інспірована антиукраїнськими силами з метою переслідування ідеології українського націоналізму, становлення молодіжного націоналістичного руху і є продовженням акції проти українських націоналістів, розпочатої в часи окупації України Польською державою, московськими та німецько-фашистськими загарбниками.

Вищезгадана справа є політичною розправою, а тому вважаю себе переслідуваним за політичні, релігійні та ідейні переконання.

Залишаю за собою право звернутися до національно-патріотичних сил та громадськості стати на захист ГСПО „Тризуб“ ім. С. Бандери та її членів».

* * *

УЖГОРОД, 21 червня

За повідомленням газети «Срібна Земля» від 13-19.6.1996 р., три роки тому купка закарпатських сепаратистів проголосила себе урядом Підкарпатської Русі. «Третю річницю» цей «уряд» провів у Будапешті. Там, у приміщенні Товариства русинів Угорщини, «прем'єр» Іван Турияниця, «міністер закордонних справ» Тибор Ондик та «міністер охорони здоров'я» Євген

Жупан провели пресову конференцію. «Урядовці» знову клялися, що боротимуться за створення «льокальної держави» Підкарпатська Русь. Обіцяли пропагувати це з усіх можливих трибун — ООН, Ради Європи, Організації невизнаних народів. Іван Туряниця заявив, що Україна не хоче їх визнати, хоч Закарпаття ніколи їй (Україні) не належало...(!) На згаданий пресовій конференції розповсюджувалася брехня і дезінформація про становище русинів у Закарпатті та провокувався перегляд кордонів України.

Звичними стали зустрічі купки закарпатських екстремістів з Жириновським. Здорові сили у закарпатському русинстві все більше дистанціюються від своїх «урядовців», об'єднуючись у товаристві ім. Духновича, хоч і в останньому немає єдності.

* * *

ЛЬВІВ, 9 липня

5 липня у Львові в Церкві Преображення Господнього, на прохання Львівської обласної організації Конгресу було відслужено Панахиду пам'яті Провідника ОУН Ярослава Стецька з нагоди 10-річчя його смерті.

З цієї ж нагоди 7 липня Львівська обласна організація Конгресу провела в Паладі культури ім. Гната Хоткевича Меморіальну жалобну академію. Зі словом про Ярослава Стецька як провідника ОУН, Голову Українського Державного Правління і Президента АБН виступили голова Секретаріату Львівської обласної організації Конгресу Юрій Антоняк, ветеран національно-визвольної боротьби Петро Дужий і поет Ігор Калинець. Виступаючи наголошували на визначній ролі Ярослава Стецька як ідеолога, політика, організатора й провідника національно-визвольної боротьби, визначного діяча світового антикомуністичного антиімперського руху. Підкреслювалося, що у своїх працях один з найвизначніших ідеологів українського націоналізму Ярослав Стецько звертав увагу на питання устрою майбутньої Української Самостійної Соборної Держави, на питання соціальної боротьби і соціального визволення народу поруч з національним визволенням, на питання світового антикомуністичного антиімперського фронту.

На закінчення жалобної академії відбувся концерт хору патріотичної пісні.

* * *

ТЕРНОПІЛЬ, 10 липня

30 червня за ініціативою членів Комітету націоналістичних партій та організацій Тернопільського району, в с. Великий Глибочок відбулося святочне зібрання громадськості, присвячене 55-річниці проголошення Акту відновлення Української Держави. Зібрання проходило на майдані в центрі села, де в 1941 році зачитували цей Акт і проголосили незалежну Україну й українську владу у Великоглибочоцькому районі. Село має давні історичні традиції. З нього виходить родинне коріння Ярослава Стецька — великого державного провідника.

Святування почалося з Молебня до Христа Спасителя, який відслужив греко-католицький священник о. Микола Шаварин. У своєму виступі він поділився спогадами про Ярослава Стецька, якого знав особисто, а також про проголошення незалежності України у 1941 році в селах Тернопільщини.

У своєму виступі голова районної організації Конгресу Ганна Шаварин наголосила на необхідності відзначення дати 30 червня на державному рівні як важливого чинника здобуття незалежності України.

Член Проводу районної організації Конгресу Богдан Венгер у своєму виступі зупинився на актуальних проблемах сьогодення, зокрема прийняття Конституції України.

На урочистостях були присутні родичі Ярослава Стецька.

* * *

МУКАЧЕВЕ, Закарпатська обл., 15 липня

12 липня 1990 р. група молоді встановила на горі Говерля в Карпатах синьо-жовтий і червоно-чорний прапори. Тоді містами і селами Закарпаття проходила операція «Дзвін-90». І ось зараз, до 5 річниці незалежності, на Говерлі встановлено 5-метровий пам'ятний знак на честь цієї дати. Згідно заходів на честь 5 річниці незалежності, розроблених обласною державною адміністрацією, чомусь урочисте відкриття цього монументу призначено на 17 липня, мабуть до дня народження Романа Шухевича. Хоч це не так, але сподіваємося, що ім'я Тараса Чупринки — національного героя України — і на Закарпатті відзначатимуть з гідною йому шаную.

Провід Закарпатської обласної організації Конгресу на честь 5-річчя незалежності запропонував місцевій владі перейменувати деякі вулиці в містах Ужгороді, Хусті і Мукачеві на честь Степана Бандери, Романа Шухевича, Ярослава Стецька, Євгена Коновальця.

* * *

ОДЕСА, 16 липня

14 липня в Центрі Української культури відбулися збори Крайової організації Братства ОУН-УПА. На збори прибули члени ОУН, учасники УПА з районів Одеської області. Виступаючи критикували роботу голови Обласної організації Братства УПА П. Дриля — протягом трьох років він не зумів провести жодних зборів; його роботу було визнано незадовільною.

На зборах виступив учасник УПА Ярослав Тауцький, він зупинився на історії створення УПА, на героїчних вчинках героїв визвольних змагань. Я. Тауцький підкреслив, що й сьогодні члени ОУН-УПА повинні відігравати домінуючу ролі в розбудові України, бо такої України, за яку боролися бандерівці, ми ще не маємо.

Всі пропонували активізувати роботу в селах і районах, бо там живуть багато членів ОУН-УПА, а ці люди безстрашні, вони й сьогодні, незважаючи на свій похилий вік, зможуть ще багато чого корисного зробити для України.

Збори членів ОУН-УПА привітали: від Ліги Українських Жінок — А. Пляченко, від ГСПО «Триzub» ім. Степана Бандери — Іван Коваль, від письменницької організації — О. Олійників, від ветеранської організації — Д. Мастренко, від учасників УПА — Н. Демченко, від СУМ — С. Удовиченко, від Конгресу Українських Націоналістів — М. Перегінчук, від науковців — В. Псахіс.

Головою Обласної організації Братства УПА обрано Ярослава Тауцького.

На зборах прийнято звернення до мешканців Одещини, до Миської та Обласної рад.

* * *

ЛЬВІВ, 6 серпня

27 липня у Львові в приміщенні миської Ради відбулася нарада ветеранів Другої світової війни, на яку були запрошені голови та заступники обласних і миських об'єднань Українських ветеранів-патріотів Другої світової війни. Головували на засіданні голова об'єднання ветеранів Львівщини академік Ігор Юхновський і його заступник Павло Вівчар. Серед присутніх були гості з діаспори: Василь Чупринда з Канади, о. Іван Шевців з Австралії, учасник боїв під Бородами. З невідомих причин не прибули на нараду представники Харкова та Луганська.

Нарада почалася спільною молитвою «Боже Великий єдиний...», після якої мер Львова Василь Куйбіда привітав учасників наради і побажав творчих успіхів. Зі звітною доповіддю виступив голова Українського об'єднання ветеранів Другої світової війни Львівщини, ініціатор створення цього патріотичного об'єднання, депутат Верховної Ради, академік Ігор Юхновський. Він зупинився на політичній ситуації у державі, розповів про проблеми організації та задуми на майбутнє, закликав активно включатися в процес втілення в життя Конституції України. Він також наголосив на необхідності залучати до Українського патріотичного об'єднання членів 1 УД УНА, ОУН і УПА, політ'язнів і репресованих гітлерівських і московських концтаборів.

Делегати зі східних областей України розповідали про роботу своїх організацій, про необхідність зарахування вояків ОУН УПА до групи ветеранів Другої світової війни з наданням їм відповідних прав і пільг.

Делегати запропонували створити Всеукраїнське об'єднання ветеранів Другої світової війни, що було прийнято одностайно. Було створено організаційний комітет, головою якого обрано Ігора Юхновського, його першим заступником Павла Вівчара та п'ять інших заступників з різних областей України. Обрано членів редакційної колегії для підготовки статуту Всеукраїнського об'єднання ветеранів Другої світової війни, обговорено місце та час проведення об'єднавчої Всеукраїнської конференції в 1996 році.

Урочиста частина наради ветеранів завершилася виконанням державного гімну. Знайомство та розмови продовжилися за дружнім обідом. Делегати також ознайомилися з історичними та пам'ятними місцями Львова.

*Перша українська група олімпійців в Києві перед відлетом на Олімпійські ігрища до Атланти, США.
Прем'єр України Павло Лазаренко бажав їм щасливої подорожі та успіхів у змаганнях.*

Фото Юрія Вергереша

МАР-КА

У ПАМ'ЯТЬ КАРЕРИНИ ЗАРИЦЬКОЇ

I.

Обрала шлях життя ще молодою,
Девіз мій був — служіння Україні.
І гордо зносила важку неволю,
В ім'я чого так Бог велів людині.

Цей шлях устелився переді мною
Ще з юних літ, як друзі на поляні,
Крокуючи відважною ходою,
Несли обіт у жертву Україні.

Нам не страшні були в'язничні мури,
Кували волю тут, сталили духа.
Дарма в процесах польські прокурори
Судили нас за «бунтівничі рухи».

Ми сміло заявили для народу,
Що авангард борців готов буде
Піднести стяг свій рідний за свободу
Й в слухний час до боротьби піде!

Заграли промовисто сурми волі,
Голосять — Самостійну Україну!
Вдихала вільно аромат у полі
І пестила колосся, мов дитину.

II.

Та знову час прийшов важкої проби,
Народ двигнувся боронити волю.
Горіли села, ліс шумів, діброви...
В боях завзятих билися герої...

Тоді й вона пішла зв'язки ладнати
У виснажені відділи УПА,
Щоб дух кріпити і насагу дати
Тур-воїнам Чупринки Тараса.

І вдруге трапила у руки ката,
Як добивалась до зв'язку ОУН,
Прошила тіло куля супостата...
Та слова зради ворог не почув.

Довжились сірі дні в'язничні, ночі...
Нераз відчай важкий лягав на груди,
То друзі знов ставали перед очі,
Всміхались вільний син і вільні люди.

III.

Встелився шлях її сумний, далекий,
На виднокрузі сіра мерзлота.
Бараки, конвої і дріт колючий...
Наруга і безкрая самота.

Тут десь Михайло Катрю виглядає, —
Він, в'язень — одержимий між друзів.
Вона ж у пральні подруг зустрічає,
Допитливо глядить на них — без слів.

Щоранку у вікні, колони в'язнів
Знімають у пошану їй шапки,
І залюбки їх погляд полум'яний
Летить до неї крізь малі шибки.

Бо знають, хто вона, за що судили
І чвертьстолітній присуд надали.
Вона весь труд, життя своє віддала
Для кращого майбуття Вітчини.

IV.

Минають закатованії літа...—
Не довго вже наруги, мук, страждань...
Надії рвуться ген, до волі, світа...
Та твердь життя не знає почувань.

І знову біль, печаль лягли на душу —
Не стало у живих Михайла — друга...
Так волі ждав, казав: «Я жити мушу»...
Надії слабнуть. Твердь життя і туга.

Ще рік минув — уже й всміхнулась «воля»,
Розмотується сіть важких терпінь.

Страждання ті її судила доля —
Така ж, як всіх українських героїнь.

Кого ж зустріла на так званій волі? —
Матусю скорбну, сина та сім'ю...
Душа раділа у родиннім колі
Й снувала тужно пісню жалібну.

Нема між ними любого дружини,
Лежить десь там, в холодній мерзлоті.
І давить груди біль у ці хвилини...
«Чому не з нами він, а в самоті?!»

V.

Кати й на волі не дали спокою.
Цькували, страхали вдень, по ночах...
Вона ж — не вгнута серцем і душею,
Являлась гордою в їхніх очах.

І поселилась у курній хатині,
Що була її раєм на землі.
Гоїла біль душі в книжках, в родині,
Й молилась за друзів, що ще живі.

Та знову... втрата дорогої мами...
Не видержало серце більш терпінь...
«Немає вже Катрусі поміж нами», —
Шепоче вітер із широких піль.

Не зрадила друзів, свого народу,
І чашу горя випила до дна.
Життя віддала за Вкраїни волю,
Бо це була її свята мета.

VI.

Співають свій псалом степи пахучі,
Несеться сумно пісня журавлів,
Шумлять в жалобі і ліси дрімучі...
Не висушити сліз з очей друзів.

Доволі сліз! Вінок плетімо слави,
А пам'ять вічну збереже народ.
У незалежній і вільній державі
Подасть одну з найкращих нагород.

Назве її героєм України,
Простелить шлях у слави пантеон.
А дух її витатиме над нами
Й нагадуватиме святий Закон!

Р. ПЕТРІВ

ЖУРАВЛИНА ЖУРБА

(пісня до 100-річчя імміграції українців в Канаду)

Над верхів'ям осик
жовтий місяць поник
і заслухалась в тишу соснина.
Раптом десь в далині,
у підхмарній тіні,
затужила журба журавлина.
Пісня — прощай,
повна смутку і чару,
З хмари на хмару —
в далекий край.
Сірий ключ на крилі,
та не видно з землі,
лиш курликання чути знайоме.
Це тобі, Краю мій,
журавлиний ірій
свою тугу лишає на спомин.
Пісня — прощай...

Журавлина печаль
тихне в хмарах поволі...
Гей, чому мені жаль
журавлиної долі?
Не тому, не тому, що розради не мав,
а тому, що тебе все мені нагадає.
Пісня — прощай,
повна смутку і чару,
з хмари на хмару —
в далекий край.

Петро ВАСИЛЕНКО

СПОВІДЬ

Іллі Дмитрієву, редакторові «Визвольного Шляху»

Але й на волі я в неволі
Прожив, промаявшись, життя,
Зазнавши кривди і сваволі,
Гоніння, праці без пуття.
Заскімлить серце, як згадаєш,
Що із дипломом був рабом,
Номенклятурним догоджась,
Бо ти — ніхто: ти агроном,
Робоча сила ти, підлеглий,
Підзвітний, гноблений, в багні...
Ходи та диш, допоки теплий,
Пий крадькома у бур'яні.
Отак на волі у неволі
Безвинний я щодня каравсь,
Бо не зігнувся, не продавсь,
Не відцуравсь верби й тополі.
За це й спасибі Богу й Долі,
Що хоч людиною zostавсь.

Володимир СЕВЕРИН

МОЄ СЕЛО

1. Моє село — Орелець чорнобривий,
Де предки Антів осіли на горі,
Й звели осідок перший з диво-глини
Трипільської культури на зорі.
2. Моє село, гора Северинівська,
Де пращур мій зготовив перший лук,
Де в муках «творчости» і кам'яну сокиру
З крем'ястої глиби витесав онук.
3. Пройшли віки... Покрите тлінне тліном...
Лиш лічать час історії хрести,
Що на старенькім цвинтарі постали,
Щоб тихий сон і вічність берегти.

4. Шепоче Прут, як тисяч років тому!
Оспівує безкрай нетлінних літ...
Моя ти доле, Горо благословенна*,
Ти дала крила і мені в політ.

5. Я пив, спивав у Тебе грудь блаженну
І евшан-зіллям так спрагло запивав,
Щоб духом правди серце окропити,
Щоб рідний Край нігде не забував.

6. О, раю мій, моє Надпруття сивочоле,
Я грудка, жменька рідної землі,
Я часточка твого скривавленого тіла,
Яке колись розп'яли на хресті.

7. Село моє, рідимий Краю милий,
Із далеких доріг я до Тебе прийшов, —
Не цурайся мене, бо я очищавсь Тобою (!),
Тож прийми пречисту синову любов.

Снятин, 4.4.1996 р.

Володимир ЛУЦІВ

МИСТЕЦЬКА ВИСТАВКА БОГДАНА СОРОКИ В ЛОНДОНІ

Від 14 до 16 червня 1996 року у Філії Українського Католицького Університету ім. св. Климента в Лондоні відбулася виставка графічних праць Богдана Сороки. Виставку підготувала і влаштувала Управа Секції українських мистців та мистецтвознавців. Як уже увійшло в традицію, в п'ятницю 14 червня зібралися шанувальники мистецтва Лондону й околиці, гості з України, щоб зустрітись з Богданом Сорокою та оглянути його творчість. Вступне слово про мистця сказав п. Мирон Лядик, голова Секції українських мистців та мистецтвознавців. Він попросив Богдана Сороку до слова. Богдан Сорока подякував присутнім за численну участь у вечорі, а проф. Петрові Цимбалістому — за поміч у реалізації виставки. Слово було надане також інж. Василеві Олеськіву, голові Української Видавничої Спільки, який сказав, що в Музеї ім. Степана Бандери є перша серія графічних робіт мистця «Народні мотиви», виконана у 1969 р. До

---

* Гора, де я народився кілька поколінь тому, носить дійсно назву «Северинівська».

речі, за словами Богдана Сороки, ця серія прикрасила збірку поезій поета Ігоря Калинця і стала початком його мистецької діяльності, а сама поезія Ігора Калинця мала неабиякий вплив на розвиток його творчості.

Богдан Сорока народився 2 вересня 1940 року у Львові в родині Михайла Сороки і Катерини Зарицької — українських патріотів, політичних в'язнів польських і московських тюрем. Можна уявити собі, яким важким для молодого хлопця і юнака був воєнний і післявоєнний період. Батько Богдана Сороки так і не повернувся живим із заслання. Рідні та добрі люди допомогли юнакові вижити і вступити на науку. Богдан Сорока від молодих літ цікавився мистецтвом. У 1964 році закінчив Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва (тепер Львівська академія мистецтв). У цій Академії Богдан Сорока є доцентом, завідує катедрою промислової графіки.

В Лондоні Богдан Сорока показав біля 30 своїх праць, виконаних у техніці ліногравюри. Перша серія («Народні звичаї») була виконана у 1969 році. Далі — серія «Старий Львів» (1982), «Музиканти» (1979–1980), «Емблеми і символи» (1996). Крім цих серій, мистець показав окремі праці з попередніх циклів: «Українська мітологія» (1970–1972) та «Купальські ігри» (1974). В цьогорічній серії мистець показує своє бачення сучасних світових людських проблем. Одна з найбільш популярних дотепер серій його творів — «Старий Львів» — створена під впливом кубізму та рококових форм, які він використав з великим ефектом. Це свого роду імпресіоністичні праці. Богдан Сорока — поет сюжету. Всі дотеперішні праці були вельми оригінальні, а в останній серії збагатилися різноманітною фактурою, підсилені багатством тональностей. У цьому видно поступ мистця.

Перед виставкою у Лондоні Богдан Сорока демонстрував свої твори у Рочдейлі, яке є братнім містом Львова. Виставка відбулася в інформаційному центрі та у «Вітгіф бібліотеці» в перший тиждень червня. Місцевий часопис «Рочдейль обсервер» з 8 червня помістив світлину Богдана Сороки та подав інформацію про виставку його праць.

Доробок Богдана Сороки доволі великий. Крім творів, виставлених у Рочдейлі і Лондоні, він збагатив українську мистецьку скарбницю серіями графічних праць: «Дитячі ігри» (1974), «Похід карликів» (1979–84), «Приказки». Всі ці серії віддзеркалюють захоплення мистця українською народньою творчістю. Цікава також серія «Символи Григорія Сковороди». Багато його малюнків створені на основі творів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Василя Стефаника, Іванни Блажкевич, Ігоря Калинця, Романа Іваничука та ін.

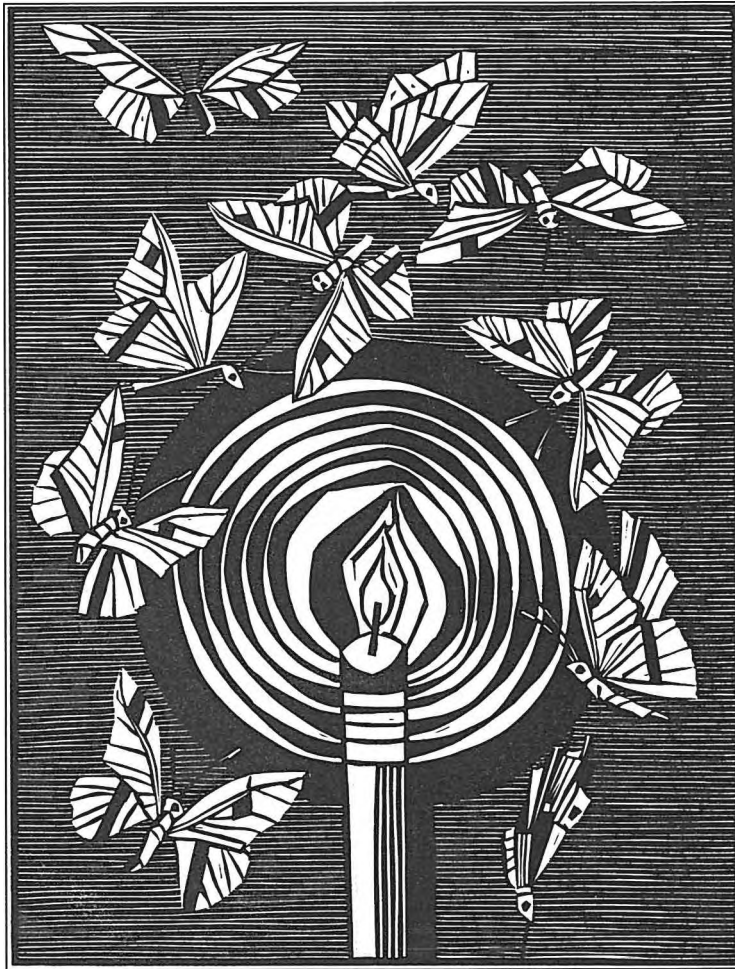
Виставки Богдана Сороки відбувалися в Києві (1987, 1990), Львові (1988, 1989, 1995), Торонті, Оттаві, Едмонтоні (1991), Філядельфії (1992), Мюнхені (1993), Парижі (1995), Рочдейлі та Лондоні (1996).

Крім графічних праць, Богдан Сорока відомий як ілюстратор книжок, а також працює у жанрі екслібрису. На міжнародній виставці екслібри-

сів у Вільнюсі (1989) він одержав нагороду за свої праці. Виконав також настінні розписи темперою у Львові, Морщині, а також у Криму, Білорусії, Молдові та Росії.

Треба радіти, що українці Рочдейлю та Лондону й околиці разом з англійцями мали нагоду побачити мистецтво Богдана Сороки, яке духово збагачує і пригадує, що ми — частина талановитого українського народу, який може похвалитися такими мистцями, як Богдан Сорока. Побажаймо йому доброго здоров'я і творчих успіхів для розвитку української культури. ■

Богдан Сорока, «Метелики».

Наука, дослідни

Людмила КОНОТОП,
доцент, канд. філос. наук, НКУ ім. Шевченка,
доктор філософії, УВУ

ПРОБЛЕМА ЖИТТЯ ТА СМЕРТИ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

(Мітологічні та середньовічні інтерпретації)
(Продовження, 8)

Розділ IV. Прийняття християнства. Зміст понять «Життя» та «Смерти» в культурі доби Київської Русі-України

Характеризуючи змісл понять «життя» та «смерть» в культурі доби Київської Русі-України, слід зазначити те, що прийняття християнства надає нових рис менталітетові українського народу, воно надає новий моральний досвід, філософський досвід античної культури, культури Візантії та культури південних слов'ян.

Як підкреслює І. Огієнко, «князі українські, що стояли на чолі великого та могутнього народу, не жили замкненим життям, не обносили землі свої неприступною стіною, навпаки — між Україною та Європою були тоді жваві зносини, і князі наші рано переконалися в потребі й собі перейняти бодай трохи тієї блискучої європейської культури, а це вже саме ставило питання й про потребу прийняття християнства»¹.

Особливістю культури Київської Русі-України є те, що вона знайшла своє відображення в різних літературних пам'ятках: так званої ораторської літератури — проповіді, слова; гагіографічної літератури — житія, церковні та політичні; історіографічної літератури — літописання; дидактичної — повчання, афоризми та ін. Літературні пам'ятки, як це зрозуміло, були як церковного, так і світського характеру. Вони мали свої особливості, але не можна говорити про те, що культура Київської Русі-України не має характерних рис середньовічної епохи взагалі. Середньовічна культура розділяється на два рівні: 1) рівень письмової культури; 2) рівень культури фолкльорної, усної творчості народу. Безперечно, що першому рівню належить ведуча роля у процесі формування середньовічної духовності, саме на цьому рівні розповсюджуються біблійські сюжети та біблійські події. Рівень письмової культури, на наш погляд, впливає і на рівень усної творчості. Слід підкреслити і символічність середньовічної думки, бо саме ця символічність, мова алегорій надавала можливість для інтерпретацій одного й того ж тексту на різних рівнях. Особливо хотілося б зупинитися на питанні про символізм

¹ І. Огієнко. «Українська Церква». Київ, 1993, ст. 33.

середньовічної культури. Це є важливим в розумінні не тільки аналізу середньовічної культури (культури доби Київської Руси-України), але й для розуміння подальшого розвитку української філософії. Справа полягає в тому, що багато українських мислителів спираються саме на символи, алегорії, використовуючи їх як засіб аналізу певних явищ. І так, Г. Сковорода розгортає свою філософську концепцію саме використовуючи символічно-алегоричний підхід. У цьому зв'язку О. Кульчицький писав: «У філософському розгляді „серця“, змалюваного як „внутрішня людина“, Сковорода бувши, як було сказано, філософом самопізнання людини й тому філософом її життя, інтерпретує прояви життя, згідно із „філософією життя“ — за принципом: „філософувати, це значить інтерпретувати“. Послугується при цьому своїм оригінальним символічно-алегоричним підходом — пояснюючи не з допомогою понять, але символів, алегорій, емблем, метафор зачерпнених у Біблії та інколи в старинній мітології»². Ми цілком згодні з цією думкою, але хотілося б додати, що потяг до символів виникає в культурі середньовіччя, крім того, розуміння людського життя визначається як три його рівні: середньовічна людина в своїх думках бажала неба і справжнього, дійсного життя в потойбічному світі, практичним розумом вона жила в реальному світі, а своєю уявою — в світі чаклунському, в світі чар.

Виникає питання: що таке символ? В перекладі з старогрецької мови його значення «поєднувати», «пов'язувати». До речі, проблемою символу цікавилось багато мислителів на протязі всього історико-філософського процесу. Ця зацікавленість існувала вже в концепціях Платона та Арістотеля. Платон уважав, що символ — це знаковий вираз вищої сутності. Арістотель тлумачив символ як знак, значенням якого є знак іншого роду або іншої мови. Перша точка зору свідчить саме про розуміння символу як вияв іншого світу, як вияв високої Духовності. Тому, за Платоном, символ зорієнтований на інтуїцію, на прозоріння людини, що бажає наблизитися до суті іншого світу. До того ж, символ, за думкою Платона, не має якогось певного тлумачення, символ має багато зміслів. Не випадковим є те, що саме платонівське розуміння символу стає домінуючим у середньовічній культурі. Суперечка про універсалії у західно-європейській середньовічній філософії, на наш погляд, є продовженням і розвитком теорії ідей Платона. Звичайно, що на розуміння символу в середньовіччі впливало й розуміння символу у неоплатоників. Символ у неоплатонізмі — це центральне поняття, що виступає як знаряддя для розуміння Світу Людиною, він набуває в онтологічному аспекті змісту ґрунту всього Суцього. У неоплатонізмі поєднуються символічна природа процесу людського пізнання та символічна основа Світу. Світ виступає як певна ієрархія символів, які функціонують у людському житті. Символ — це прояв певних, але ще не зрозумілих для людини

² О. Кульчицький. «Персоналізм», ст. 41.

зміслів Світу. І якщо, наприклад, теорія пізнання М. Гайдеггера ґрунтується на уяві про Світ у своєрідному онтологізованому тексті, а свідомість людини розкриває його зміст саме через тексти, які існують як мовний початок, тому стає зрозумілою для нас метафора М. Гайдеггера — П. Ріконера: «Людина є мова»³. Символ у неоплатонізмі — це як таємниця Світу, а глибина змісту символу є такою ж невичерпною, як і самий Світ. Центральною думкою неоплатоніка Прокла була думка про те, що споглядання суттєвих реальностей в образах за допомогою деяких символів дає можливість побачити причини, які належать до самих речей. У символ необхідно проникнути, він — і таємниця, і світло, і прозорість. Ця символічність Світу, розуміння Світу як ієрархії символів, існує і в українській культурі. І так, коли Ігор збирався у похід, то «сонце йому тьмою шлях закрило, буря розбудила птаство, звіра в табуни ізбила свистом. Див кричить на верху дерева»⁴. Навіть одне слово може виступати певним символом. У «Слові про Ігорів похід» слово «Троян» згадується чотири рази. Одні дослідники вважають, що мова йде про римського імператора Трояна (53-117 рр. н.е.), інші ж вважають Трояна язичичьким богом стародавніх слов'ян. Оригінальним підходом відзначається і роман — ессе про стародавній Київ «Мисленне дерево» Валерія Шевчука⁵. На наш погляд, це поетична метафора, яка, можливо, символізує зв'язок між генераціями («летючи тропою Трояною через степи на море», що, можливо, був якийсь славний похід: «були віки Троянові» — в розумінні «славні віки»⁶. У «Слові про Ігорів похід», наприклад, перлини виникають як символ смерті: «Смутен сон приснився Святославові на горах київських. Укрили мене, — каже, — звечора чорним запиналом на ліжку тисовому, черпали мені синього вина, з отрутою мішаного, сипали мені на лоно сагайдаками порожніми поганськими перли великі та ще й мене голубили...»⁷. Перли як символ смерті не випадково виникають у «Слові про Ігорів похід» в саме такому значенні. Про властивості цього каміння — старіти й оживати — було відомо ще в стародавні часи і з ним пов'язано багато вірувань. Так, ще Пліній писав про те, як під час пиру єгипетська цариця Клеопатра для того, щоби вразити Антонія своїм багатством і щедрістю, розчинила одну з великих перлин у чаші з вином і на очах Антонія випила цю чашу за його здоров'я.

Крім того, сон Святослава виявляється і сном з певною звісткою, тому що коли йому сниться цей сон, Ігор уже знаходиться в полоні.

³ P. Ricouer. «The Conflict of Interpretations». Essays in Hermeneutics. Eranson, «North-western Univ. Press», 1974, 512 p.

⁴ «Слово про Ігорів похід». «Великий неспокій: друга половина XII-XIII ст.». «Збірка пам'яток староукраїнської культури». Київ, 1992, ст. 408.

⁵ В. Шевчук. «Мисленне дерево». Київ, ст. 20-35.

⁶ «Слово про Ігорів похід». «Великий неспокій: друга половина XII-XIII ст.». Київ, 1992, ст. 407, 411.

⁷ Там же, ст. 414.

Прикладів подібного символічного тлумачення різних явищ можна навести багато, але тут проявляється головна тенденція середньовічної культури і вона пов'язана з прийняттям християнства. У християнстві символ виступає і як субстанціональний ґрунт Сущого, і як «знаряддя» для пізнання Світу. Буття й розглядається як багатозмістовний, багато-сенсовий символ Єдиного Абсолюту. Чого б ми не торкалися: природи, живих та неживих речей, людини, її думок, вчинків, почуттів, звичаїв — це прояв Вищої Духовности, Абсолюту, Бога.

При дослідженні пам'яток староукраїнської культури слід вказати на те, що всі вони пов'язані з проблемою адаптації християнського світобачення в межах етнічної культури і залежать від стилю мислення автора, який знайшов свій вираз у формах та методах викладу. В контексті проблеми адаптації перекладених пам'яток християнської літератури в межах етнічної культури і розвитку власної традиції, слід розглянути коло питань, які пов'язані з розумінням самого терміну «культура».

Головним суттєвим поняттям, яке відображує виникнення феномену, що розуміється під терміном «культура», є первинний космогонічний міт. Космогонічний міт — це завершення процесу накопичення знань про Світ (описування Світу) і виникнення на його ґрунті глобального образу Світу (картини світу) певної етнічної спільноти.

Первинний космогонічний міт — це така форма організації знань про Світ, головні положення якої, викладені дискурсивно, поєднуються у своїй цілісності, а їх знання надає суб'єктові культури не тільки саме знання, але, — і це головне, — вміння ідентифікувати, декодувати нові об'єкти на ґрунті вказаної логіки описування. Здібність, яка утворюється в процесі засвоєння первинного космогонічного міту в суб'єкта культури, називається чуттєвою інтуїцією і знаходиться в основі будь-якої форми психічної діяльності суб'єкта культури.

Стиль мислення, що виникає на ґрунті первинного космогонічного міту, головною особливістю його є зведення сутності речей до їх генези, при цьому сама сутність речі отожднюється з процесом її створення. Це положення мітологічного образу світу не приймається християнською культурою після вичерпання всіх можливих комбінацій до замкнення логічної кривої змислу в коло⁸.

«Герметичність», замкненість міту, яка є результатом взаємопереходу всіх рівнів мітологічної свідомості, виключає можливість присутності суб'єкта культури «всередині» структури потенційного знання про світ. В християнстві знання цього світу — це не стільки знання його генезису, наскільки знання про дію сотворення Світу (його образу). В християнстві причинно-генетична уява про походження світу замінюється ідеєю про його одночасно-безперервне сотворення. Творення Світу виявляє себе в формі сприйняття світу як цілісного, виникаючого на ґрунті єдності,

⁸ Я. Голосовкер. «Логика мифа». М., 1987, ст. 42.

взаємопов'язання феноменів, з яких він складається: творення — своєрідна призма бачення єдності світу. Головні риси такого світосприйняття були викладені в європейській традиції ще Платоном.

Першою системою знаходження одиниць світобудови, які одночасно були й елементами, було натурофілософське вчення про стихії в стародавній Греції. Вони визначали суттєві елементи первісного сприйняття світу. Їх можна визначити як головні терміни метамови, яка «перекладає» все з буття у свідомість. Вчення про стихії переходить з античної культури в середньовічний стиль мислення, але в ньому займає інше місце, тому що вчення про стихії виявляється підпорядкованим ідеї Бога.

Відмінність християнського стилю мислення від структури мітологічного мислення, в якій визначається система дуальних (бінарних) опозицій (класичним прикладом такої системи є розподіл простору на «Космос» та «Хаос»), знаходиться в межах іншої опозиції: Бог — людина, яка вирішується на рівні тріадної онтології творіння: Образ Бога — Образ Світу — Образ Людини. Саме за рахунок створення образу Світу зникає опозиція, тому що завдяки існуванню образу Світу формується образ людини. Іншими словами, творення образу Світу визначено творенням образу людини.

Зміст онтології творення знаходиться не в одержанні знання про світ шляхом аналітико-дискурсивного розподілу світу, а в формі трансцендентальної закладеності актуалізації образів, які створюють цілісне бачення речей і явищ дійсності. Досягнення тієї цілісності відбувається в результаті інформації про світ, що йде від знання Суцього, Єдиного Бога, до виявлення його в образах, які сприймаються як образ Слова.

Слово (Логос) — це посередник між Богом і Світом, його внутрішня властивість — це розум і ідея світу. Християнство вперше використовує Слово як головну форму вирішення протиріччя між позначаємым і позначаючим, тому воно і є формою пізнавальної діяльності, яка визначає стиль мислення і форму викладу змісту в структурі певної культури.

Світ речей та явищ виявляють себе в межах християнської культури як текст, тому слово має той же самий ступінь дійсності, реальності, що і весь світ.

В межах такого стилю мислення виявлення відтінків в значенні слова відбувається через систему ієрархії образів, присутність яких формує розуміння змісту не тільки самого слова, а й всього тексту. Ситуацію розуміння можна інтерпретувати як відображення суб'єктом культури своєї залежності від встановленої системи значень у контексті знакової системи. Знакова система — це один із проявів культури. Ця система створюється завдяки виділенню певного функціонального простору, який є дискурсивним, а це робить можливим і виникнення системи часу. Таким чином, утворюється просторо-часовий контініум певної культури. Відчуття Світу, що виникає в межах конкретної культури і називається стилем мислення. Стиль мислення не тільки відображає структуру та

зміст реальності пізнаваного Світу, але і фіксує в собі зміст діяльності носія конкретної культури.

Будь-яке знання про Світ витікає з відчуття Світу, стилю мислення, який ідентифікує образ з відчуттям. Процес пізнання світу в середньовічній культурі — це пізнання загального через зовнішнє, духовного через матеріальне. Це розвиток символічного проникнення у зміст Світу. Взагалі, символічний тип мислення був дуже важливим для розвитку християнського світобачення. Як вірно підкреслює голландський вчений І. Гайзінга, «історія духової культури повинна ставитися до цього типу мислення з великою повагою. Життєва цінність символічного тлумачення всього суцього була безмежною. Символізм створив образ світу більш суворий в його єдності і внутрішній обумовленості, ніж це могло зробити природничо-наукове мислення...»⁹.

В найбільш концентрованому вигляді вчення про символ набуває свого виразу в концепції Псевдо-Діонісія Ареопагіта.

Ми вже згадували про те, що в цілому його концепція впливала на світобачення християнства, а також на формування певних особливостей староукраїнської культури. Псевдо-Діонісій Ареопагіт стверджував можливість символічного, містичного наближення до Бога (Суцього). Що є дуже важливим для нашої теми — це те, що Псевдо-Діонісій Ареопагіт розробив вчення про два способи передачі знань про істину: перший — це таємничий, символічний спосіб, а другий — філософський, загальнозрозумілий. Але, на думку Псевдо-Діонісія, Вищі Істини ми можемо пізнати тільки першим шляхом, ці істини не можна промовляти, вони відчуються, при тому те, що бачить людське око, ту Красу, яка існує в Світі і яка є проявом іншої Краси, яку ми не можемо побачити, але можемо відчути — це і є Гармонія, Духовність іншого, вищого Світу.

Ця ідея розробляється великим українським філософом Г. Сковородою, який своєрідно підійшов до розробки вчення про дві «натури» («природи»): зовнішню та внутрішню, підкреслюючи, що одну з них ми бачимо, а другу — ні. Весь світ, на думку Г. Сковороди, розподіляється на видиме та невидиме, тілесне та духовне, зрозуміле та таємниче.

Символи, на думку Псевдо-Діонісія, виникають з певною метою, яка сама в собі містить протиріччя — приховати та відкрити Істину. Чому приховати Істину? Тому, що Вища Духовність не може відкритися і не відкривається негідникам. Людина повинна бути моральною, тоді й тільки тоді її відкриється Бог, Сущє.

Це протиріччя — приховати і відкрити Істину, Ареопагіт пов'язує з символом. Символ він розуміє в значенні образу, що поєднує два світи — вищий та нижчий. Символ — це духовна суть, яка може бути подібною, а може й не бути. Ось саме тут існують два протилежні підходи до пізнання Абсолюту (які виробляються в християнській традиції) — це так

⁹ Й. Гайзінга. «Осень средневековья». М., 1988, ст. 225.

званий *катафатичний* шлях (позитивний) та *апофатичний* шлях пізнання (негативний). Позитивний шлях — це шлях *ствердження*, негативний — це шлях *заперечення*. Ідеться про те, що катафатика пов'язана з проявом позитивних визначень Абсолюту, а апофатика — із запереченням як позитивних, так і негативних визначень. Перший шлях розуміється як обмежений, недосконалий, другий — як дійсний та досконалий, який співпадає з неможливістю пізнати суть Абсолюту. Бо саме тоді, коли людина йде шляхом «заперечення», вона може через просвітлення своєї душі наблизитися до невідомого. Таким чином, перший шлях спирається на життєвий досвід людини в її ставленні до предметів і явищ світу, але цей шлях є тому недостатнім, бо він торкається тільки зовнішніх проявів речей. Другий шлях — це шлях споглядання Світу людиною, який є зорієнтованим не на подібні якості, а навпаки, на відмінність цих якостей, що і є шляхом наближення до Суцього. Наслідування низьких предметів (речей) матеріального світу не наближує людину до духовного, а тому вона повинна позбавитися матеріального (попередньо ми вже підкреслювали значення такого підходу в становленні моральності людини) для того, щоб піднятися до вищої Істини, до Світла.

Важливим для нашої проблеми є той факт, що протиставлення вищого Світу — нижчому, наближується до такого рівня, майже до парадоксу, де ця протилежність у розумінні насиченості Світу духовністю зовсім зникає. Тому, а це теж важливе для розуміння людського життя, знімається і зникає протилежність між кінцевим і нескінченним. Як Дух, що охоплює весь Світ, саме цей Дух і робить життя людського духу нескінченним, існуючим вічно, який у свою чергу, насичує собою Всесвіт.

Епоха середньовіччя демонструє такі рівні символічного виявлення змісту: буквальний, моральний та містичний. Саме Святе Письмо інтерпретується у середньовічній культурі по чотирьох рівнях. Першим з них є *історичний*, — це розуміння подій, викладених у Святому Письмі в їх прямому змісті. Другий рівень інтерпретації — це *алегоричний*, який розглядає подію як аналогію якоїсь іншої події. Прикладом алегорії є історія про ставлення пророка Авраама до свого сина Ісаака, яка переноситься на розуміння ставлення Бога-Отця до Ісуса Христа, Сина Божого. *Тропологічний* рівень інтерпретації — це розуміння того, що події, викладені у Святому Письмі, уявляються як моральний зразок, як приклади поведінки, якими повинен керуватися у своєму житті кожен християнин. Четвертий рівень — *анагогічний*, який розглядається як прояв Вищої Істини, тобто істини, яка виходить за межі часу та простору і яка має відношення тільки до Вічності. Прикладом усіх чотирьох рівнів інтерпретації може бути розуміння того, що є Єрусалим. На першому рівні інтерпретації — це місто, на другому — Церква, яка розуміється як віра в Ісуса Христа, на — третьому — людська душа, віддана Богові, четвертий рівень — розуміння Єрусалиму як небесної Батьківщини, як осередку Світу, Вічності та Благости. Всі ці рівні інтерпретації Святого Письма

існують як у західньому, так і в східньому середньовіччі. Але тут слід поставити наголос на творчому характері рецепцій культурою Київської Руси-України так званої «зовнішньої культури», трансплантацію та трансформацію філософських, етичних та естетичних ідей інших культур на ґрунті своєї культури.

Одним із найяскравіших прикладів вищезгаданих рівнів інтерпретації і ставлення до проблем життя та смерті є «Поучення» Володимира Мономаха. Головним, на наш погляд, в «Поученні» є те, що Володимир Мономах розглядає проблему життя у ставленні до Бога. Він цитує Псалом I XII, 4,5: «Бо ліпше милість Твоя, ніж моє життя, і уста мої восхваляють Тебе. Так благословлю я Тебе у житті моїм і во ім'я Твоє здійму я руки Твої»¹⁰. Володимир Мономах наголошує на необхідності кожному християнину керуватися у своєму житті істинами Святого Письма: «У нікчемному сьому житті научися, віруючий чоловіче, діяти благочестиво, научися, за євангельським словом, „очима управляти“¹¹, язик здержувати, ум смиряти, тіло упокорювати, гнів подавляти, помисел чистий мати, спонукати себе на добрі діла Господа ради; тебе позбавляють — не мсти, ненавидять — люби, гонять — терпи, хулять — благай, умертви гріх»¹¹.

Середньовіччя ставить важливу проблему людського життя — поєднання душі та тіла, а сама душа розуміється як «життєва форма тіла». Це свідчить про найголовніше — розуміння людини як цілісності, яка складається з духу, душі та тіла, при цьому вони гармонійно поєднуються і створюють цілісність, якщо людина керується у своєму житті Добром. Тому воскресення мало своїм змістом, своїм зміслом та метою не тільки душу людську, але й цілісну людину. У Святому Письмі та в багатьох коментарях до цього існує багато положень, які спрямовані саме на пробудження свідомості віруючого як особи. Про це свідчить той факт, що Спаситель, який прийшов на землю, втілювався в людину, що підкреслює значення та гідність людини. Бог є Людина, Людина є Бог — найголовніша теза середньовічної культури та філософії.

Особливе місце людини в Світі, значення її життя, значення проблеми відповідальності за усі вчинки, які робить людина у своєму житті, підкреслюється і тим, що Бог знає ім'я кожної людини. Це теж проблема людського вибору, кожна людина відповідає перед Богом за свій власний вибір і свої вчинки. Моральність ґрунтується на уяві про те, що доля людини цілком залежить від її моральних якостей, від міри реалізації добра і зла в індивідуальному людському житті.

Володимир Мономах наводить слова Василя Великого, свого патрона-покровителя, з його твору «Слова про подвижництво», який був відомий з «Ізборника Святослава 1076 р.» «Бо так і Василій учив, зібравши при цім юнаків: треба мати душі чисті, непорочні, тіла худі, лагідну бесіду і

¹⁰ Володимир Мономах. «Поучення». Літопис Руський, Київ, 1989, ст. 456. (Далі В. Мономах, «Поучення»).

¹¹ Там же.

в міру слово Господнє...»¹². Слово Господнє — це Вища Духовність, яка супроводжує людину на протязі всього її життя. Ідеться не про те, що людина не робить злого в своєму житті, але як людина переживає те, що вона зробила щось зле, — це і є голос людської совісті, Божого Духу в людині, який вона чує і якого не може позбавитися. Тому, коли злий вчинок інші люди навіть не засуджують, то сама людина карає себе і свою душу за все зле, що вона зробила, або навіть за свої злі думки. Зло тут розуміється не тільки як те, що було зроблено, але і те, що існувало вже в думках людини. Чиста душа — це душа без помсти та ненависти, бо коли бажаєш помститися на кому-небудь, або ненавидиш іншу людину, то спотворюєш перш за все свою власну душу, власну гармонію з Богом, зі Світом та з іншими людьми. Життя християнина тут розуміється як життя Сина Божого, який терпів і нас закликав терпіти. Володимир Мономах закликає всіх християн зрозуміти, «як ото есть чоловіколюбєць — Бог милостив і премилостив. Ми, люди, грішні є і смертні, а коли нам хто зло вчинить, то ми хочем його пожерти і кров його пролити найскоріш. А Господь наш, володіючи і животтям і смертю, согрішення наші, вищі од голови нашої, терпить раз, і знову, і до скону живоття нашого»¹³.

Кожна людина усвідомлює свою провину перед Богом та людьми. Людина відчуває свою провину, коли, як ми вже це підкреслювали, вона відчуває, що зробила щось зле, пов'язане не тільки з її вчинками, але і з думками та намірами. Тобто, іншими словами, кожна людина, на протязі свого життя відчуває моральність, духовність Світу, тому кожна зла думка вже порушує як світову гармонію, так і гармонію індивідуального людського життя, викликаючи нестерпні муки совісті. В староукраїнській культурі совість і розуміється як со-вість, як спільну звістку між Богом та людиною про те, що є добро, а що є зло. Навіть людина, яка скоїла злочин, терпить муки совісті. І. Кант вірно писав про те, що голос морального закону «примушує навіть самого сміливого злочинця тремтіти»¹⁴. Це дійсно глибоке розуміння того, що спотворює власна душа і розуміння того, що тебе не сприймають (у твоєму власному змісті) інші люди. Це викликає великі страждання тому, що усвідомлення власного пороку — я не такий, як інші люди, — викликає найстрашніші страждання в житті кожної людини. І тому, в багатьох випадках, людина робить спробу перекласти відповідальність за свої гріхи на іншу людину, що вона нібито не знала, що буде після її дій. Головною колізією людського життя є розходження між намірами, вчинками та наслідками вчинків людини. Тому в Світі, його духовній насиченості, важливою є не тільки мораль, а й моральність, «етос» кожної людини.

¹² Там же.

¹³ Там же.

¹⁴ И. Кант. «Собрание сочинений» в 6-ти томах. т. 4, ч. 1, 1965, М., ст. 405.

Совість — це інобуття стиду, бо саме на його ґрунті виникає внутрішній, а не зовнішній менталітет народу. Кожна дія людини — це не тільки її індивідуальний вчинок. Він є індивідуальним у тому аспекті, що робить його конкретна людина, але цей вчинок має відношення до всього Світу, до Бога, до життя інших людей. Людина розпізнає Божу волю в голосі власної совісти, яка відображає змісл морального закону. Обов'язок людини в її житті в Світі — реалізувати свою моральність у ставленні до Бога, до себе самої, до інших людей. Що ж стосується розуміння моральності в ставленні до себе самої, то йдеться про те, щоб на протязі свого життя людина створювала сама в собі духовну особу, справжнє християнське «Я». «Уповання моє — Бог, — писав Володимир Мономах, — пристанище моє — Христос, покров мій — дух святий»¹⁵.

Староукраїнська культура, а про це свідчать її пам'ятки, показує як твориться духовність людини на протязі її життя, як людина створює свій духовний світ завдяки вірі в Бога, Ісуса Христа та Святого Духа. Людина створює себе завдяки своїй праці, завдяки своїм зусиллям. Адже ні тіло християнина з його здібностями, силами та бажаннями, ані душа його як центр усвідомлення життєвих переживань — це ще не його духовне «я». Духовне «я» християнина — це те, що у Святому Письмі називається духом. Саме дух насичує людину та Світ; людина знає про те, що є добро, а що є зло, закони Небесної Правди протилежні законам земної вигоди. Земні закони усвідомлює та людина, яка все своє життя збирала для себе. Вчення Божої, Небесної Правди здобуває та людина (для вічності), яка в земному житті роздає та робить благодіяння. Тому ті люди, які були першими на землі, на Небі будуть останніми, і навпаки, хто був останнім тут, на Землі, буде першим на Небі. У видатному творі староукраїнської культури «Сказання про Бориса та Гліба» невідомий автор устами князя Бориса каже, що «щастя в цьому світі не дають ні срібло, ні золото, ні швидкі коні, ні вино...»¹⁶. Це може бути розумінням людського щастя в суто, так би мовити, матеріальному його змісті. Але людина ніколи не була і не може бути по-справжньому щасливою тільки завдяки задоволенню її матеріальних потреб. І ніколи матеріальні потреби (як це весь час розумілося в марксизмі) не переростають у духовні потреби.

Людське щастя — це духовне життя кожної людини, це відчуття нею гармонії між духом, душею та тілом, відчуття своєї цілісності, свого поєднання з усім Світом. Людське щастя виявляється у ставленні «я» до інших людей, і в цьому ставленні кожна людина повинна знайти в собі людину, яка створена Богом¹⁷. Людське щастя не може бути свавіллям

¹⁵ Володимир Мономах. «Поучення». Молитва, ст. 464.

¹⁶ «Сказання про Бориса та Гліба». «Пам'ятки літератури стародавньої Русі». (кінець XI-початок XII ст.), 1980, ст. 280, 282.

¹⁷ Пізніше ця думка розгортається українським філософом Г. Сковородою в його концепції про три світи. Розкриття невидимої сили в людині приводить її до розуміння власної нескінченної сили.

людини, не може спиратися і здійснюватися тільки на ґрунті її власних бажань. Людське щастя — це відчуття гармонії Світу, відчуття своєї гармонії з іншими людьми. Тому, однією з найважливіших рис людського життя староукраїнська культура вважала лагідність, покору. Покора — це від Бога, протилежне їй — гордість, гордіня, яка від диявола. Християнська мораль розуміє те, що духовний жебрак (а таким повинен усвідомлювати себе кожен справжній християнин), відчуває те, що все, що є добре в людині — те від Бога, повинен відчувати покору, якщо немає покори, немає в людському житті й доброчесности. Духовні сльози — це внутрішня, духовна покора, це сльози за свої гріхи та чужі, це любов до Бога, до Світу, до людей, це людське співчуття. Одержати перемогу над злом, над диявольською спокусою — ненавистю, гнівом, злими думками, злими словами, злими вчинками, можливо тільки каяттям, сльозами і милостиною: «Як отець, що, чадо своє люблячи, поб'є його і знову пригорне його до себе, так ото і Господь наш навчив нас, як добути над врагом-дияволом побіду: трьома ділами добрими можна позбутись його і побідити його — покаянням, сльозами і милостиною. І то вам, діти мої, не тяжка заповідь Божа, бо тими ділами трьома можна позбутися гріхів своїх і Царства Небесного не лишитися»¹⁸. Людина повинна пам'ятати про свою душу, про її нескінчене існування, молитися про Боже Царство і правду Його, звертаючись до Бога як до Отця Небесного, щоб ім'я Боже просвітлювало її особисте життя та життя всього людства в цьому світі. Творіння добрих діл робить дійсним, справжнім життя кожної людини, добрі діла дарують спасіння людській душі, вічне життя, Вічну Духовність. Розуміння Володимиром Мономахом про добрі діла є свідченням про його глибоке розуміння того, що є моральністю людини. Реальне життя людини, конкретні події в її житті, її вчинки, думки, наміри, почуття, їх спрямованість до добра чи зла, мають набагато більше значення для становлення її духовности, ніж навіть самотність, чернецтво або голод: «ні самотина, ні чернецтво, ні голод, як інші добрії люди терплять, а малим ділом сим (тобто покаянням, сльозами та милостиною, — Л. К.) досягти можна милости Божої»¹⁹.

Виникає питання: чому Володимир Мономах ці добрі діла, добрі вчинки людини ставить вище, ніж чернецтво, самотність, хоча загальновідомим є те, що ідея чернецтва та самотности як справжнього шляху до Бога, як можливості наближення до Бога, теж існувала в староукраїнській культурі, про що свідчать такі пам'ятки, як «Поучення Феодосія Печерського», «Ізборник 1076 р.», «Києво-Печерський Патерик»?

Перш за все, на нашу думку, потрібно проаналізувати, як розуміється ідеал чернецтва у староукраїнській культурі цього періоду. Про засновника Києво-Печерського монастиря у літописі говориться, що Великий

¹⁸ Володимир Мономах. «Поучення», ст. 456.

¹⁹ Там же.

Антоній «став ... жити тут, молячи Бога, їв хліб сухий, і того через день, а води в міру заживаючи, і копаючи печеру, і не даючи собі покою ні вдень, ні вночі, — в трудах пробуваючи, і в неспанні, і в молитвах»²⁰. Взагалі, Києво-Печерський монастир відігравав у цей час ведучу роль в ствердженні ідеї пріоритету церковної влади над світською: «Коли ж монастир Печерський було споруджено, а ігуменство держав Варлаам, Ізяслав теж поставив монастир святого Дмитрія Солунського і вивів Варлаама на ігуменство до святого Дмитрія, бо хотів зробити його вищим од сього монастиря, надіючись на багатство. Многі бо монастирі цесарями, і боярами, і багатством поставлені, та не такі вони, як ті, що поставлені сльозами, і постом, і молитвою, і неспанням. Антоній бо не мав ні злота, ні срібла, а досягнув усього постом і сльозами...»²¹.

Це розуміння того, якою повинна бути Церква, на що вона повинна спиратись, нагадує нам приклад з іншої культури — з розподілу буддизму на дві течії, «хінаяну» та «махаяну» — бідну та багату.

Шлях аскези вважався дійсним, справжнім шляхом до життя, наповненого змислом і таке ставлення до цієї проблеми дійсно існувало в староукраїнській культурі. Але, на наш погляд, лінія аскези не була домінуючою у менталітеті українського народу, вона існувала як один із можливих варіантів людського життя. І правила аскетичного життя були важливими, але розумілися вони в культурі Київської Русі-України як ґрунт, як початок становлення духовної людини. Так, наприклад, Теодосій Печерський, як і його попередник Антоній Великий, не тільки закликали інших людей творити добро, а прикладом власного життя підтверджували це і надихали інших людей на реалізацію суто духовного початку в людському житті. Ставлення до інших людей — це ставлення як до себе, розуміння людини в її власному змислі, ставлення до інших людей з любов'ю — це, на наш погляд, головні риси розуміння проблеми людського життя у староукраїнській культурі. Теодосій Печерський закликав: «Паче ж усього — мати в собі любов до менших і покору та послух перед старшими. Старшим же — до менших мати любов і поучати їх, бути собою за приклад здержливістю, і неспанням, і ходінням до церкви, і смиренням, — і так научати й менших, і піддержувати їх»²².

Однією з перших заповідей Антонія Великого була поміркованість, яку і він, і Теодосій Печерський розуміли як одну з головних рис людського життя, а змістом поміркованости для них було почуття міри і духовного такту в людських відносинах. Антоній Великий, перебуваючи у Святому Атоні, познайомився з багатьма вченнями різних народів світу, з вченням саме морального пляну і він уважав, що найважливішим у

²⁰ «Повість минулих літ. Виникнення Києво-Печерського монастиря». «Літопис Руський», Київ, 1989, ст. 96.

²¹ Там же, ст. 97.

²² «Кончина Феодосія Печерського». «Літопис Руський», Київ, 1989, ст. 112.

людському житті є піст та праця. Цю традицію Антоній Великий сприйняв від арабської філософії. І Антоній Великий, і Теодосій Печерський працюючи, не забували й про духовне життя — про звернення до Бога, про постійну присутність Бога в душі людини, про молитву. Молитва до Бога поєднується з покорю перед Богом, поєднується і з великою любов'ю до інших людей. Цієї традиції дотримується і Стефан, послідовник Теодосія Печерського: «А Стефан правив монастирем і блаженним стадом, що його зібрав було Теодосій. Такі чорноризці, яко світила, в Руській землі сіяли. Бо ті були пісники, а ті — тверді на неспання, а ті — на колінопоклоніння, а ті — на пощення через день і через два дні: одні ото їли хліб з водою, інші ж — зілля варене, а другі — сире. *В любові пробуваючи* (курсив наш, — Л. К.), *менші покорялися старшим, не сміючи перед ними говорити, а все сповняючи з покорю і послухом великим. І так само й старші мали любов до менших, поучаючи їх і піддержуючи, яко чаг волелюбних*»²³.

Антоній Великий, Теодосій Печерський — це святі люди, життя яких стало прикладом для багатьох християн, це життя в Любові, Правді та Красі. Староукраїнська культура свідчить про велике значення таких історичних постатей для індивідуального людського життя. У цьому зв'язку О. Кульчицький підкреслює те, що «історія діє на психіку людини чи не найсильніше шляхом прикладів, шляхом впливів історичних постатей як зразків для живучих. Від Ярослава Мудрого почерез Хмельницького і Мазепу аж до Шевченка і Петлюри тягнеться низка постатей, що стають для кожного покоління предметом ідентифікації, психічного утотоження. Понад усе виростають з народньої туги історично обумовлені ідеали княжого дружинника, козацького борця за волю в подвійній постаті січовика-запорожця і козака-хлібороба, січового стрільця і українського повстанця, народнього діяча в постаті каменяра і грекосія. Всі вони в меншій або більшій мірі стають схемами недосяжних українських індивідуальностей»²⁴.

Такими недосяжними українськими індивідуальностями були, безперечно, і Антоній Великий, і Теодосій Печерський. Вони вважали найголовнішим для людини турбуватися про інших людей, допомагати іншим людям. Ця підтримка, допомога, як свідчить літопис, розповсюджувалась не тільки на ченців, але і на всіх людей, тобто монастир не був замкненим у своєму духовному житті, а був центром Любови, Покори, Правди та Краси, які простягалися на всю спільноту: «Якщо ж коли хто приносив слабу дитину, або іншого кого, болящого якою-небудь недугою, приносили в монастир, або коли доросла людина, маючи яку-небудь недугу, приходила в монастир до блаженного Теодосія, то повелівав він сьому Дем'яну молитву творити над болящим. І як тільки він учиняв

²³ «Повість минулих літ. Подвижники Печерські». «Літопис Руський», Київ, 1989, ст. 115.

²⁴ О. Кульчицький. «Персоналізм». ... ст. 27-28.

молитву і оливою святою мазав, то відразу зцілювалися ті, що приходили до нього»²⁵.

Шлях аскези як шлях до справжнього життя розумівся в староукраїнській культурі як шлях до себетворення, формування власного духовного світу, світу любови, правди і краси, на ґрунті якого і виникає суто людське, духовне ставлення до Світу в цілому. Це одна з головних рис української ментальності, яка ґрунтовно розробляється у філософії українського персоналізму. Життя й розуміється як *себетворення*, як *осмислене буття*, як *становлення «Я»*, сприймання Світу як прояву Вищої Духовності, а звідси й ставлення до Бога, до людей на підставі власної духовності, формування вміння кожної людини зрозуміти іншу людину в її власному змісті. Йдеться не про так зване «солодке» ставлення однієї людини до іншої, а про суто людську можливість сприйняти *духовний зміст* іншої людини. Йдеться не про те, що я все люблю в іншій людині, а про те, що я сприймаю її як духовну істоту, яка має своє власне «Я», має свій, особливий, духовний світ. Саме на цій підставі, на нашу думку, розвивається духовність спільноти в цілому, сумісне буття людей за законами Добра, Істини та Краси. Українська культура виробляє саме цей зміст; керуючись суто людським ставленням до Світу. І коли хлібороб щось вирощує, то він вирощує не тільки для того, щоб задовольнити свої потреби матеріального характеру, хоча, звичайно, хліб він вирощує для того, щоб нагодувати своїх дітей та себе, але в процесі своєї діяльності він починає розуміти гармонію Світу, його закони і відтворює красу Світу в творіннях своїх рук. Це цілісне ставлення до Світу, яке вміщує і естетичне, і етичне, і практичне ставлення. Саме тому, в цьому розумінні ми й підкреслювали значення хліборобської діяльності у процесі формування української культури, її головних цінностей. Це та головна риса української духовності, яку І. Мірчук назвав *українським антеїзмом*. Не може бути змагання з природою, може бути тільки ставлення до Природи, Світу, яке містить у собі власний зміст цього Світу. Як підкреслює І. Мірчук, «найбільше зло страшної большевицької дійсності було роздвоєння, — антагонізм між внутрішнім та зовнішнім світом, між суб'єктом та об'єктом, між природою та людиною, якого ціллю була *перемога над природою, а не її повне зрозуміння*. І тут виринає перед українським народом *роля світового масштабу, а саме привернення цієї світової гармонії, згоди між одиницею та її оточенням*, як підстави дальшого розвитку культури»²⁶. Цю думку І. Мірчука розвинули такі відомі дослідники української культури та філософії, як О. Кульчицький і Є. Сверстюк²⁷.

²⁵ «Повість минулих літ», ст. 115.

²⁶ І. Мірчук. «Месіанізм Липинського», ст. 45. Цит. за текстом: О. Кульчицький. «Іван Мірчук — дослідник української духовності». Збірник на пошану Івана Мірчука. Мюнхен-Париж-Нью-Йорк-Вінніпег, 1974, ст. 54-66.

²⁷ О. Кульчицький. «Іван Мірчук — дослідник української духовності». Збірник на пошану Івана Мірчука. Мюнхен-Париж-Нью-Йорк-Вінніпег, 1974, ст. 54-66; Є. Сверстюк. «Собор у риштованні». Париж, Смолоскип, 1970.

Цінності, змісл кожної культури утворюються, формуються на ґрунті певної діяльності, а ставлення до Світу саме в розумінні сприйняття його власного зміслу, свідчить про розуміння людини та її життя не як вічної боротьби зі Світом (що ми бачимо в російській культурі, і взагалі, боротьба — це вже не життя), а як обережне, тактовне, любовне ставлення до Світу, а саме й тому людина розуміється як індивідуальна істота, яка в цьому ставленні реалізує та формує свій власний змісл.

Продовжуючи думку про значення духовної діяльності Києво-Печерської Лаври, слід підкреслити і вміння духовних осіб віддавати матеріальні блага. Теодосій Печерський уважав, що монастир, існуючи завдяки «милостині світу»²⁸, повинен віддавати людям не тільки матеріальні блага, але й духовні, насичувати людське життя вищим, духовним зміслом. «Все віддавати Богові, всього чекати від Бога» — це головний принцип духовного життя не тільки окремої людини, але й усієї спільноти.

Це розуміння святости — «все віддавати Богові, всього чекати від Бога», розповсюджується в житійній літературі доби Київської Руси-України. Різного роду «Патерики» (від старогрецького слова «патерікон», тобто Книга Батьків), і «Житія» — це гагіографічна література, яка й формує нашу уяву про те, яким був посередник між Богом та людьми, між Небом і Землею. Не тільки Син Божий виступає як посередник між Богом і людьми в староукраїнській літературі, а й святі, які поєднують Небо і Землю, а приклад їх життя — це ідеал людського життя, це мрія кожної людини про те, як найкраще можна прожити своє життя.

Продовження буде

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

«ВЗАЄМОЗБАГАЧЕННЯ» МОВ У ДРУКОВАНИХ ТЕКСТАХ

Мовні процеси в Україні століттями підлягали клясичній схемі: мова колонізаторів витискає з усіх сфер мову автохтонів. Крім того, сама мова автохтонів зазнає постійного стихійного впливу мови метрополії. В Україні такий вплив підсилювано ще й державною русифікаторською політикою.

Найкраще цей процес можна спостерігати на конкретних лексичних прикладах.

У нашій мові існує слово **обділяти**. Як свідчить Б. Грінченко, це слово — синонім слова **наділяти, обдаровувати**. Цитую приклад: «Як таки можна таким маленьким кусочком та всю вашу громаду **обділити**» (Квітка-

²⁸ «Патерик Києво-Печерского монастыря». Киев, 1911, ст. 28.

Основ'яненко). Ніяких інших значень цього слова Грінченко не наводить. Так само пояснює слово **обділити** «Малорусько-німецький словник» Є. Желехівського, виданий у Львові 1884 р. Можна навести ще приклади з класиків: «Коли б лишень Терлецький не **обділив** і сина таким приданим, як нас оцією вечерєю» (Нечуй-Левицький).

Відоме це слово і росіянам. Звучить воно в російській мові **обделять**. Проте значить це слово у росіян не те, що у нас, а саме: дати менше, ніж іншим, або зовсім не дати чогось під час дільби, тобто відповідає нашим словам **обходити, недоділяти, несправедливо ділити**.

Колись і росіяни вживали слово **обделять** у значенні **обдаровувати**, але з бігом часу значення слова **обделять** трансформувалося, набравши майже протилежного значення. Як відбувалися такі трансформації, можна зрозуміти з такого жарту: «Росіянин і узбек опинилися в безводній пустелі. І раптом натрапляють на флягу з водою. Росіянин вхопив флягу і каже: «**Я поділю по-братерськи**». А узбек упав навколішки і благає: «**Не треба по-братерськи, діли по половині**». Жарт, мабуть, усі знають, але я розглядаю його з мовознавчого боку.

Слово **по-братерськи**, вживане московською пропагандою для маскування хижацької тактики у свідомості узбека дістало протилежне значення — **по-хижацьки**. Аналогічно несправедливе **обділювання** змінило значення російського слова **обделять** на протилежне: **недодавати, недоділяти**.

Під впливом російського значення слова **обделять**, поширюваного через школу, пресу, радіо, армію, судівництво тощо, і в Україні десь у кінці XIX століття слово **обділяти** стало вживатися у цих двох значеннях: 1. **наділяти, обдаровувати**, 2. **недоділяти, несправедливо ділити**. Так уже Панас Мирний вживає це слово і так, і так: «**Не на те тебе родили, не такою долею обділяли**». Тут слово **обділяти** вжито у своєму основному значенні.

А от друга цитата: «... Ваша ... душа не **обділить** нас своєю ласкою». Тут уже слово **обділяти** вжито на російський копил. Слово **обділить** можна замінити словом **обійде**: «... Ваша ... душа не **обійде** нас своєю ласкою».

Сучасні словники фіксують обидва ці значення. Але жива практика йде далі. Фактично у свідомості українського загалу перше значення слова **обділяти** вивітрилося. Бо, наприклад, я зустрічаю у статтях навіть знавців української мови вираз **обділений долею** у значенні **обійдений долею**. Якби у свідомості людей співіснували обидва значення слова **обділяти**, то автори не вживали б виразу **обділений долею** до безталанної особи, бо можна було б зрозуміти, що **обділений долею** це **обдарований долею**. Але такого сумніву в сучасних авторів не виникає, і це значить, що вони цілком усвідомлюють лише те значення слова **обділяти**, яке відповідає російському слову **обделять**, тобто **недоділяти, несправедливо ділити**.

Трансформація значення слова **обділяти** — це яскрава ілюстрація до процесу ерозії української мови під впливом мови держави-колонізатора. Приклади такої ерозії на кожному кроці.

1. Розгляньмо термінологію. Знову таки на прикладах.

Українські джерела фіксують слова **швайкуватий**, **швайковитий** зі значенням як **швайка**, на взір **швайки**. Російська мова вживає у цьому разі слово шилообразний. Перекладаючи це російське слово, словники УССР, видані під пильним наглядом асиміляторів, не згадують української форми, а творять штучну форму-кальку **шилоподібний**, **шиловидний**, а також наводять форму **шилуватий** (наголос на а), тоді як правильна українська форма **шилуватий** (наголос на и). Таке вільне поводження з українською лексикою — це свідомо заміна її на форми, скопійовані з російських. Відступати від зафіксованої у «нормативних» словниках УССР лексики було рівнозначне антисоветській діяльності. І таким «добровільним» шляхом в Україні поширювано штучно створену лексику.

2. Цей процес зачепив і стилістику.

Українській мові властиві безособові дієприслівникові звороти:

Ой, убито, вбито,
Затягнуто в жито...

Не скажу, що цих зворотів не вживають. Їх уживають. Та все таки у друкованих текстах переважають особові звороти, і то там, де безособові аж просяться:

Варіант з текстів

крок зроблений правильний
тут чітко сформульована мета

Кращий варіант

крок зроблено правильний
тут чітко сформульовано мету

3. Модні запозичення.

У сучасних друкованих текстах часом натрапляєш на вирази, які можна зрозуміти лише знаючи російську мову. Так, деякі автори полюбують вираз **за великим рахунком**. Узятий окремо вираз годі зрозуміти. Наведу речення, де його вжито:

«Ідеології комунізму була протиставлена ідеологія свободи, що, **за великим рахунком**, сприяло розвитку технології виробництва».

З цього речення, можна зрозуміти, що вираз **за великим рахунком** вжито тут у значенні **великою мірою**. Такий логічний шлях до зрозуміння цього виразу. Той же, хто знає російську мову, зрозуміє його скоріше, згадавши російський, модний тепер, вираз по **большому счёту**. Саме з цього виразу і «здерто» українську кальку. Іншими словами, «збагачення» української мови іде коштом бездарних перекладів російських ідіом та прищеплення їх на український ґрунт. Вираз **за великим рахунком** не будить у нашій свідомості жодного образу, він геть незрозумілий тим,

хто не знає «общепонятної» мови, він змушує нас для зрозуміння вдаватися до російської мови, заразом навіюючи думку, що українська мова нездатна розвиватися без копіювання російських мовних зразків.

4. Новітні «інтернаціоналізми».

Не бракує в сучасній українській мові і новоспечених «інтернаціоналізмів»: **ноу-хау**, **уїк-енд**, **паркінг**, **медія**, **імідж** тощо. Узагалі кажучи, жодна мова не може обійтися без запозичень, і запозичення — коли їхній вжиток виправдано — збагачують мову. Але горе усіх новоспечених в Україні «іншомовних слів», що вони приходять в українську мову через російську. Коли «чужака» акцептують у російській пресі, радіо тощо, тоді він дістає права громадянства і в українських «медіах». Такі слова як **ноу-хау** ніколи не стануть надбанням нашої мови, бо вони нічого не говорять нашій свідомості, вони не несуть ніякого образу. Загал ніколи не зрозуміє до кінця значення слова **ноу-хау**, бо ті, хто його вживає, і самі до кінця не розуміють. Якби вони розуміли, то переклали б це англійське слово зрозумілим і читачеві, і слухачеві словом **досвід**, або, щоб якось пожвавити мову, словами **секрети виробництва**, або **секрети технології**, або **секрети ремесла**, або **секрети майстерности**. Насправді ж промотори «модних слів» просто копіюють російський мовний брак так само, як копіюють вираз за великим рахунком.

Якщо ж відійти від калькування, то можна знайти власні вдалі форми. Так, слово **паркінг**, скопійоване з російської преси, прекрасно можна передати нашою мовою як 1. **парковище** (площа), 2. **паркування** (дія). Практика калькування кінець кінцем — це паразитування на іншій культурі. Слово «паразитування» найкраще відбиває сучасний стан розвитку нашої мови у засобах гласности та в політично-державному вжиткові.

5. Зигзаги моди.

З другого боку, в окремих випадках незрозуміло як і хто благословив псевдопуристичну тенденцію вживати форми, які хай там що різняться від російських. Усяка сліпо виконувана тенденція завжди спотворює, а не збагачує мову. Жертвою цієї тенденції став сполучник **щоб**. Його майже цілком витіснило у друкованих текстах слово **аби**. Тут важко не вдаватися до емоцій. Люди добрі! Таж сполучник **аби** має у мові зовсім інше призначення! Це синонім до лексичної пари слів **тільки б**:

Хоч гірше, **аби** інше = Хоч гірше, **тільки б** інше

Оце головне значення сполучника **аби**. Часом, коли треба уникнути повторення, його можна вживати зі значенням **щоб**. Але не можна всі чисто **щоб** замінити на **аби**. Виходить якась суцільна тарабарщина. Крім того, така практика витискає вживання сполучника **аби** у традиційному значенні. Я зустрів у «Літературній Україні» в перекладі з російської мови сполуку **лиш би**. Саме тут мало стояти **аби**. Перекладачі — а надто молоді — втрачають орієнтир, де, як і що вживати.

Отже, тенденційне псевдопуристичне вживання української лексики так само веде до її спотворення.

Ще один модний вжиток — це слово **вочевидь** замість слова **очевидно**. Слово **очевидно** цілком українське слово, і наявність його в російській мові, дуже можливо, є наслідком українського впливу на російську мову. Але коли вже воно комусь цілком безпідставно псує нерви, то хай цей «хтось» шукає справжніх синонімів, а не штучно вигаданих. Такими синонімами можуть бути **як видно**, **видати**, **очевидячки**, **безперечно**, **певно**, **мабуть**, **правдоподібно** (у галицькому варіанті), а не **вочевидь**. **Вочевидь** (в **очевидьки**, в **очевидячки**) — самобутня українська форма, яку в офіційній мові тепер заступило слова **наяву**. І в цьому можна переконатися з таких прикладів, наведених у словнику Грінченка:

«Не приснилось, а в **очевидячки** явилось» (П. Куліш).

«Христі, мов живе, усе те стало в **очевидячки**» (П. Мирний).

Форми **вочевидьки**, **вочевидячки** у процесі спілкування скоротилися до форми **вочевидь**. І коли ще перші варіанти записувано як два слова в **очевидьки**, в **очевидячки**, то варіант **вочевидь** уже ніхто не пише окремо. Це суцільна однослівна форма. Ось її вжиток у сучасників: «За чотири роки я **вочевидь** пересвідчився, що Григорій напрочуд доброго серця людина» (О. Копиленко). З цього прикладу видно, що **вочевидь** це не **очевидно**, бо підставивши **очевидно** замість **вочевидь**, дістанемо неокорисний вираз: «За чотири роки я **очевидно** пересвідчився, що Григорій напрочуд доброго серця людина». Так само не можна підставити **очевидно** і в наведені цитати з П. Куліша та П. Мирного. Зате там можна підставити слово **наяву**.

6. Далі в ліс — більше дров.

Наведені приклади можна доповнити низкою інших мовних фактів, котрі інакше як мовною залежністю і мовним мавпуванням назвати годі. Тут і любов до форм **відступаючий**, **вражаючий**, **координуючий** тощо. Тут і неправильне керування дієслів: **нехтувати** ким/чим замість **нехтувати** кого/що. Тут і мовні динозаври **блискавковидний**, **комахозапилювальний**, **увійти в становище**, **впадати в дитинство**, **придбати з виплатою в розстрочку**, **у якості шефа**.

Більшість цих витворів узяті із сучасної преси, почуто на радіо. Гадаю, не треба пояснювати, що наведені зразки — це незграбне копіювання російських форм.

Чому не можна толерувати такої мови у періодичних виданнях? Бо те, що сьогодні вживано у пресі, завтра стане нормою, знайде до словників, а наведені мовні зразки не поліпшують нашу лексику, а навпаки. Позатим, вони відштовхують тих, хто призабув рідну мову, від її вивчення. Нашу мову характеризує образність, влучність виразу, зрозумілість, внутрішня гармонійність. Засмічення мови бездарними кальками з чужих мов або й копіями на зразок **ноу-хау**, ставить нашу мову в залежність

від інших мов: щоб до кінця зрозуміти слово **ноу-хау**, треба знати англійську мову, а щоб зрозуміти вираз за **великим рахунком**, треба знати російську. А що для багатьох наших земляків українське мовне середовище створює преса, то можна собі уявити, якою стане наша мова за яких навіть не 100, а за 30-40 років.

Усяка хвороба вимагає лікування. Коли нічого не робити, то хвороба зайде в невиліковну стадію.

Починати треба з видання «некастрованих» російсько-українських словників і то з усіх галузів знань. І тут натрапляємо на проблему. Той, хто мав би дати Україні такі словники — аж два мовознавчі інститути Академії Наук — пропагує і далі «лексику», розроблену за рецептами Кагановича й Постишева. Жодних змін у напрямі перегляду скаліченого мовного господарства ці інстанції не роблять. Виданий НАНУ України «Російсько-український словник наукової термінології» вражає своєю примітивністю та безпорадністю.

Отже, треба шукати самодіяльних шляхів. Треба заохочувати студентську та наукову молодь працювати над словниками, які дійсно будуть збагачувати нашу мову, а не дискредитувати нашу культуру такими слівцями, як **променепереломлювальний, блискавковідвід, гірничорятувальний**.

Треба скликати газетярів, редакторів, письменників, мовознавців на конференції, присвячені питанням лексики. Обговорювати стан слововжитку на шпальтах газет, залучивши до цього обговорення широкий загал. І коли таких конференцій не скликають ті, хто мав би це робити, то треба скликати такі конференції зусиллями громадськості.

Держава і міністерство культури в першу чергу має дбати про створення мовних консультацій на державному бюджеті. Нищили ж українську мову державними заходами. І коли держава не хоче дбати про свою державну мову, то рух за якість мовного господарства має очолити громадськість, і насамперед — товариство «Просвіта». Саме цьому товариству треба творити — спочатку на громадських засадах — групи боротьби за чистоту мови у пресі, на радіо, у навчальних закладах. І коли ці групи розвинуть свою діяльність, підносити питання про їхнє фінансування з державного бюджету.

З історії ми знаємо, що українську мову досліджували й розвивали ентузіясти самодіяльними силами, без жодної помочі ворожої до українства держави. Як бачимо, історія повторюється. Уся надія сьогодні не на державу, а на громадськість. І коли громадськість не перебере сьогодні на себе цю функцію, то наслідки можуть бути дуже прикрі.

Щоб не кінчати на такій сумній ноті, висловлю надію, що українська слово-любна громадськість — і насамперед т-во «Просвіта» — перейметься долею рідної мови і залучить до її оборони належне число ентузіястів-словолубів, яким удасться виправити сучасні негаразди на мовному фронті України. ■

Федір ПОГРЕБЕННИК

ПОЕМА ОЛЕСЯ БАБІЯ «ГУЦУЛЬСЬКИЙ КУРІНЬ»

Слово і зброя завжди були поруч: кожен знаменний військово-героїчний чин відлунювався, закарбовувався у літературі і мистецтві, золотими літерами вписувався в історію, в духове життя нашого народу.

Особливо глибоке втілення в художньому слові, в живописі, скульптурі і музиці знайшов національно-визвольний зрив, пов'язаний з виникненням загонів Українських Січових Стрільців, Української Галицької Армії, армії Української Народної Республіки, звитяжні подвиги яких, їх тріумфи і трагедії перевтілили в мистецтво когорти національно свідомих письменників, художників, скульпторів, композиторів, значна частина яких брала безпосередню участь у боротьбі «За Україну, за її волю, за честь, за славу, за народ». Не один з них поклав свою голову за неї...

Серед мистців, які у військовому ранці воїна Української Галицької Армії носили одухотворене перо письменника, що чекало слушної години, щоб творити літопис визвольної боротьби народу, відображати багатий і тривожний світ вірних оборонців рідної землі, був і Олесь Бабій (1897-1975). Уродженець прикарпатського села Середнє біля Калуша, він у цвіті життя, здобувши середню освіту в гімназіях Чорткова та Львова, зголосився добровольцем до Українських Січових Стрільців, але замість до легіону, потрапив до цісарської армії, оскільки чисельність українських загонів була обмежена. Довелося побувати навіть на італійському фронті, зазнати жорстокостей війни. Після розвалу Австро-Угорської імперії вступив до Української Галицької Армії, воював у військових формуваннях Симона Петлюри. З Українською армією пройшов усі її нелегкі дороги, перебув з нею радощі і болі, надії і сподівання. На обпалених вогнями шляхах війни його, молодого, сповненого патріотичних почуттів юнака, зустріла поетична українська Муза. Кажуть: коли говорять гармати, тоді мовчать музи. Але в українській історії багато мистців старшого і молодшого покоління заговорили під тривожний акомпаньямент гармат і вогнистий дзенькіт шаблук. До військової зброї треба було ще додати не менш могутню духову зброю — слово, яке б насаждало борців за волю України. 1919 р., коли з'єднані українські армії йшли на Київ, О. Бабій написав свої перші стрілецькі вірші, що того ж року з'явилися у військовій українській пресі. Так у битвах і походах, на військових маршах народився молодий поет, який згодом виступив і як прозаїк, для якого військово-патріотична тематика стала провідною у літературній творчості.

Згодом, у 1920-30 роки, живучи і працюючи у Празі та Львові, О. Бабій, крім літературної творчості, займався політичною діяльністю як член Організації Українських Націоналістів. 1931 р. він був заарештований польською владою і засуджений за участь у Конгресі УВО-ОУН, але це не зламало його, поет не припиняв ні літературної, ні підпільної політичної

праці. Виступав з публіцистичними статтями, художніми творами, видав збірки поезій «Ненависть і любов», «Шукаю людину» (1912), книжку оповідань «Гнів» (1922), повісті з життя стрілецтва «Перші стежі» (1930), «Дві сестри» (1936), «Останні» (1937) та інші.

У післявоєнний час, проживаючи в еміграції, опублікував багато художніх книжок, серед яких віршований роман «Повстанці» (1956), космічна поема «Гімн землі» (1962) тощо.

І в перший період творчості, і в післявоєнний еміграційний час головною визначальною тематикою його творчості була тема національно-визвольних змагань українського народу, його відвічне стремління здобути волю і незалежність, якою б ціною за них не довелося заплатити. Ідеологічно літературна діяльність письменника пов'язана з народженням, розвитком, визвольними пориваннями Українського Січового Стрілецтва, повстанської підпільної боротьби. Як мистець О. Бабій спочатку тяжів до модернізму (деякий час належав до групи письменників, яка гуртувалася навколо журналу «Митуса»), згодом, розробляючи військово-патріотичну тематику, виявив себе як політично заангажований мистець націоналістичного напрямку, чуйний до злободенних національних проблем життя народу.

Значне місце в художній спадщині О. Бабія займає військово-революційна патріотична поема «Буковинський курінь», написана на початку 1920 років і вперше видана окремою книжкою у Празі 1927 р. за кошти колишніх учасників визвольних змагань. Письменник підтримував з ними тісні взаємини, навчаючись протягом 1924-1928 рр. в Українському Вільному Університеті, де в той час багато з них здобували вищу освіту. В основу поеми лягла історія формування, бойових дій, долі й недолі одного куреня УГА, який як її складова частина пройшов бойовий шлях від Карпат до широких степів Наддніпрянської України. Цей курінь складався з нащадків славного Довбуша — переважно з гуцулів-верховинців, тому називався Гуцульським. Але події, змальовані автором, виходять за рамки діяльності однієї бойової одиниці української армії, охоплюють події, що відбувалися на різних теренах нашої Батьківщини у час її визвольних змагань, стосуються різних сторінок історії України, українсько-польських та українсько-російських конфронтацій і бойових баталій, тобто відображають широкий спектр тогочасної напружено-тривожної дійсності, в центрі якої — люди в українських військових одностроях: їх поривання до боротьби за волю рідної землі, їхня бойова діяльність на полі бою, у наступах і відступах, звиятах і поразках, вимушених компромісах. Поема О. Бабія, що має у своїй основі реальні історичні явища, факти і події недалекого минулого, водночас спрямована проти тогочасних зазіхань польських шовіністичних кіл на західно-українські землі, проти антиукраїнської політики, яку вони проводили на цих землях. Саме тому польська влада заборонила поширювати поему в Галичині, поляки переслідували і суворо карали тих, хто її пропагував.

Відомі факти, коли за читання поеми «Гуцульський курінь», що була видана за кордоном, а в межах польської держави, до якої були насильно приєднані західньо-українські землі, поширювалася нелегально, притягали до кримінальної відповідальності. Так, відомий художник і мистецтвознавець І. Кейван у своїх спогадах, вміщених у колективній збірці «У лузі над Прутом» (Торонто, 1962) згадує: «У серпні (1929 р. — Ф. П.) дістав я акт обвинувачення. Приналежність до УВО мені не доказали, зате вліпили параграф 65 — порушення публічного спокою, — за деклямацію, що я її виголосив у Карлові в часі Різдвяних свят. Це був уривок з поеми Олеса Бабія «Гуцульський курінь». Прокурор Блаженські відмітив в акті обвинувачення, що ця поема дійшла до вершин ненависти до Польщі. Коли я продеклямував цей уривок співмешканцям моєї келії, бо пам'ятаю його до сьогодні, — як всі вони дивувалися моїй відвазі».

Не лише польський, а й советський режим засуджував за такі твори, як поема «Гуцульський курінь», тим більше, що вона має яскраво виражене антибольшевицьке спрямування, викриває підступну діяльність в Україні червоних комісарів.

Треба було докласти великих зусиль, щоб у Києві знайти «Гуцульський курінь». Зрештою, серед раніше заборонених, кинутих у спецфонди видань, я натрапив на цю рідкісну книжку. Гортаю сторінки книжки, а точніше — нашої історії, і перед очима постають мов живі незабутні події у їх героїчно-трагічному вимірі. Ідея національного визволення, незламності людського духу в боротьбі за свободу, прагнення до об'єднання обидвох частин України, возвеличення героїчного чину в ім'я України, осуд слабодухости, роздвоєности, зрадництва проймає всі частини великого епічного твору. Згруповані в окремі завершені розділи розрізнені фрагменти творять єдине ціле, відбиваючи складний шлях Гуцульського куреня від Верховин до Києва і далі до Чорного моря. У поетичній мові автора вловлюємо і відгомін історичних пісень і дум, і мотиви новітніх патріотичних пісень, що народилися в середовищі національно свідомої молоді, зокрема стрілецької. О. Бабій досить переконливо, художньо емоційно передає динаміку військових подій, психологічні переживання воїнів Гуцульського куреня, одержимих ідеєю визволення народу, відтворює той високий патріотизм, який опанував синів Галичини, які в здружених лавах, з пісню на устах ішли на Велику Україну визволяти рідних братів-наддніпрянців з московських кайдан. У розділі «За Збруч» западають у душу рядки, сповнені поваги до самопожертви воїнів:

І не спинились на хвилину:
Марш, марш, степами! Ні спочинку!
Не в силі руки кріс держати.
Стрільці падають на шлях з утоми.
Та що ж? Зі Сходу грають громи,
Спочинку хлопці і не ждять,

Аж біля Золотих Воріт
Угасимо ми спрагу нашу,
Як над Славутом, над Дніпром
Води зачерпне наш шолом.
Ідуть вночі. Над Смотрич-річку,
Співаючи ціліську нічку,
Що марширують стрільці в тан
Визволяти братів-українців із московських тих кайдан...

Далі проходять нові кадри, йдуть нові загони воїнів-наддніпрянців:

— Котра бригада? Гей, ви звідки?
— Із Криворівні. Бригада Микитки!
Ідуть гуцули. З ними в парі
Йдуть гайдамаки у рядах:
В них синьо-жовті шаровари,
По п'ять тризубів на шликах.

У поважну розповідь про різні сторони життя куреня час від часу вплітає автор гумористично-іронічні, а то й сатирично-саркастичні нотки, але домінуючим є мажорно-патріотичний тон, особливо в тих строфах, де йдеться про прихід до Києва загонів Січових Стрілецьців:

Гуде, гуде в Соборі дзвін —
То нашим хлопцям на поклін.
І весь Київ — грім органу:
Принесли волю галичани!

О. Бабій — учасник визвольної боротьби, який добре знав перипетії подій того часу, складну долю Січового Стрілецтва в різні періоди його історії, поетичною мовою торкається і тих протиріч, які були в його середовищі, зокрема в образі хорунжого показує прихильника примирення і поєднання з більшовиками, мовляв, «Святі є там борці комуни». Але основна маса стрілецтва не піддається на приманку агітатора, відкидає його гасла, залишається вірною національному пропорові. Нелегко складається доля Гуцульського куреня: його воїни з регулярної військової частини стають повстанським загonom, а в скрутну годину входять у тимчасове вимушене порозуміння з червоними частинами, переконуючись, що з такими співниками їм не по дорозі.

«На чорта вам та Україна!
Россия будет вновь єдина, неделима»,

проголошують вони. Та душа стрілецька не змогла терпіти наруги, не бажала коритися комісарам-словоблудам. Сотник Чабан — втілення національної чесності — викриває їхню підступність, кидаючи у вічі своїм нібито союзникам:

«Даєте нам про волю мрію,
Самі ж будуйте Росію,
Говорите про мир, любов,
А в чрезвичайках ллється кров!»

На приказ комісара:

«Молчать! Контрреволюционери,
Над вами стяг червоний нині,
Але серце в вас жовто-синє!
В тюрму Чабан!» —

стрілецтво відповідає грізно: «Беріть і нас! І блиснули в руках багнети». Останні розділи поеми О. Бабія відтворюють повернення Гуцульського куреня на Прикарпаття для боротьби з польськими окупантами рідної землі. З огляду на польсько-українське військове замирення стрільці потрапляють у табори полонених, зазнають моральних і фізичних мук. З боєм автор говорить про Семена (мається на увазі Симон Петлюра), який «Прогнав у край чужий Павла-гетьмана», а сам пішов на злагоду-порозуміння з Варшавою на тяжких умовах для стрілецтва. Виразний осуд дій головнокомандувача Українською армією Симона Петлюри звучить у рядках поеми, що відображають невдоволення, жаль і скаргу галичан. У стилі народніх дум-голосінь автор поеми передає осудливі думки народу:

Не на те ми синів своїх
В бій за Збруч послали,
Щоб їх власні отамани
В ясир польський гнали.

Як відомо, союз С. Петлюри з Польщею викликав гостру реакцію з боку широких верств західньо-української громадськості, зокрема Січового Стрілецтва, яке знову опинилося під польським ярмом. Цей осуд О. Бабій відбив у поемі як свідок і учасник тих подій, не ставлячи перед собою мету обмірковувати всю складність тодішньої політичної і військової ситуації, яка змусила Петлюру піти на цей крок, щоб врятувати частину своєї армії, сподіваючись, що вона при допомозі союзників зможе відвоювати втрачене.

Чималої художньо-емоційної сили досягає автор поеми в останніх розділах, розкриваючи трагізм ситуації воїнів, які опинилися в неволі. Одні з них занепали духом, зневірилися, впали у відчай, інші навпаки — вірять, що, мовлячи словами Шевченка, «стане Україна і розвіє тьму неволі». Перші доходять до тяжких, безнадійних думок:

Нема вже нашого народу
Ніде на світі, на землі.
Є лиш руснак, хохол, вандал,

Москви і Польщі провансал.
Нема у нашому народі
Ума, ні правди, ні краси,
Є зграї тих, що в злій пригоді
Жеруться, як скажені пси.

Настроям зневіри і відчаю протистоять голоси «тих, що вірять». Саме їх устами поет висловлює свою віру у відродження народу, в незгасність ідеї національного визволення, яка окрилятиме нові покоління борців:

Скінчиться горе!
Прийде пора і Чорне море
Затопить ці тюремні мури,
Де в'яне цвіт Галичини.
За нашу Галицьку Вкраїну,
За Холм, Волинь, Буковину
І Закарпатську землю золоту
Пічне ще Київ у слухну годину
Війну святу.

А сотник Чабан у передсмертному своєму зверненні до побратимів висловлює віру в незламність народу, закликає до згоди і єдності дій в ім'я найвищих ідеалів свободи:

Нас визволить з тюрми, з недолі
Лиш чин. Лиш згода! Меч і кріс!
Гей обдурив нас чорний Захід,
І обдурив червоний Схід,
Лиш не обдурить власний нарід.
.....
Ви тямте: все для України,
А Україна понад все!

Хоч поема закінчується сумним акордом:

— Чому самі вернули ви?
Питає вітер Чорногори,
Де ваша воля? Хоругви?
І ніби шепчуть всі потоки:
Ми вас чекали аж три роки!
.....
Тінь Довбуша іде верхами,
Ридає ревними сльозами.
Ідуть гуцули. Ось і місто,
Вістун відозвався по-старому:
Гей, хлопці-молодці! Під Львів ішли ви триста,
А тридцять вертається додому..., —

то висловлені в попередніх строфах думки вселяють надію, що жертви, принесені на вівтар Батьківщини, героїчні зусилля синів України не пропадуть марно, що «з ярем страшніших, як татарські, з ярем шляхетських і боярських» вирветься народ на волю, здобуде кращу долю.

«І всіх, усіх тоді пригорне
Народня, Вільна і Соборна».

Поема «Гуцульський курінь» — своєрідна народня епопея, в якій на підставі пережитого і передуманого автором у роки визвольного зриву відтворено піднесення і спад патріотичного пориву української молоді у переломний період історії України. Це художній з публіцистичними відступами літопис військових діянь однієї з бойових частин Січового Стрілецтва, на долю якого випали тяжкі випробування у роки його самовідданої боротьби за волю і незалежність рідної землі.

Оцінюючи поему як художній твір, слід враховувати, що вона писалася у незвичайних умовах, складних обставинах стрілецького життя, скомплікованих моральних переживань молодим мистцем, що тільки виходив на літературний шлях. Перші частини «Гуцульського куреня» постали під час українсько-польських боїв у Галичині, наступні — у Великій Україні, а останні на еміграції у Празі. Задумана як стрілецька епопея, поема нерівна в художньому пляні: відчувається невикінченість її окремих частин, подекуди дається взнаки перевага публіцистичного елементу над поетичним. Але треба віддати належне поетові, який, будь-що-будь, домігся чималих успіхів у відтворенні належними художніми засобами історично важливого періоду нашої історії, зобразив складну долю однієї з частин Української Галицької Армії, яка на вівтар Батьківщини принесла свій молодечий запал, засвідчивши, що ідеали України їй справді понад усе. До речі, саме завдяки «Групі національної молоді», що об'єднала свої зусилля для видання поеми, «Гуцульський курінь» вийшов друком. Розшукані автором цієї статті серед матеріалів колишнього, вивезеного з Праги Музею визвольної боротьби України документи засвідчують, що публікація цього твору розглядалася як актуальна громадсько-політична акція, як підтримка національно-визвольного руху на українських землях, що опинилися під різними поневолювачами.

...Пройдуть три десятиліття, і в чикагському «Літературному видавництві» з'явиться ще одна поема-епопея О. Бабія «Повстанці», в якій на ширшому тематичному видноколі, у досконалішому художньому вислові знову оживе тема національно-визвольних змагань українського народу.

Володимир СЕРГІЙЧУК,
доктор історичних наук

ІЗ СПАДЩИНИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ

Як не парадоксально, але події національно-визвольних змагань українського народу за свою державну незалежність у 1917-1921 роках значною мірою повторюються сьогодні — в той історичний період, коли ми маємо самостійну Україну, ствердивши її проголошення Всеукраїнським референдумом 1 грудня 1991 року. Знову, як і понад три чверті століття тому, певна частина суспільства, зіткнувшись з труднощами перехідного етапу, готова повірити відвертим ворогам української державности, що добробут можливий лише за умов союзу з Росією, забуваючи при цьому, що повторення вже пройденого спільно з імперським північним сусідом — це нові жакливі нещастя майбутнім поколінням не лише власної нації, але й іншим етносам, котрі зазнають їх разом з нашими дітьми і внуками.

Ось чому саме сьогодні ми мусимо звернутися до спадщини одного з найвидатніших патріотів України — Симона Петлюри, який поклав життя в боротьбі за неї на далекій чужині, де його наздогнала куля підступного ворога. Людина, що в смертельний час для української державности змушена була опинитися у вигнанні, до останніх хвилин свого життя завжди думала про долю України, про майбутнє її синів і дочок.

Нині ми можемо лише уявляти, яку трагедію відчував Голова Директорії і Головний Отаман військ Української Народньої Республіки, коли залишав рідну землю восени 1920 року, — після того, як здеморалізований український народ не відгукнувся на його заклик звільнитися від большевицької агресії, піднявшись у кожному куточку власної етнічної території.

Але, прийнявши у своє серце біль українських патріотів за тих, хто загинув у боротьбі за незалежність України, хто залишався на батьківських землях під новим імперським ярмом, Провідник нашого народу продовжував змагання за визволення його та утвердження в сім'ї вільних і самостійних народів. Голова Директорії і Головний Отаман не переставав клопотатися про це буквально кожної миті, про що засвідчують документи Уряду УНР в екзилі, які після Другої світової війни потрапили до рук НКВД і на півстоліття були заховані від дослідників.

Симон Петлюра прагнув найперше об'єднати українську еміграцію, аби спільними зусиллями прискорити час визволення рідного народу — ось чому він так різко реагує на спроби дезертирів, як він їх називає, з фронтів національно-визвольної боротьби, що, прикриваючись ідейними розходженнями, прагнуть розколоти спільний порив українства до відродження Української Держави.

Голова Директорії і Головний Отаман військ УНР свято вірить у це. А тому він турбується про те, щоб український народ як справжній і єдиний господар на своїй землі не потрапив у залежність від західних

капіталістів, яких заманюють в Україну вигідними концесіями й орендами російські окупанти з метою визнання і узаконення згодом анексії України в міжнародно-правовому пляні. Це застереження, до речі, є актуальним і сьогодні, коли через різні фінансово-промислові групи наш північний сусід намагається привласнити багатство українського народу.

Творча спадщина Симона Петлюри, що стосується державного будівництва в Україні, надзвичайно важлива для нас сьогодні. Використати її — своєрідний наказ Того, Хто завжди хотів добра українському народові.

ДОКУМЕНТИ

Мова оригіналів збережена

НАКАЗ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ

Знову здійснюються ваші мрії.

Без огляду втікає ворог — московський комуніст, який давив вас, нищив ваші сім'ї і руйнував ваше хазяйство, який не давав вам жити по-людському.

Наперед посувається Українська армія і знову визволяє вас від московського ворога.

Несе вам ваші бажання.

Дає вам змогу очистити хати від большевицького бруду та насильства і мирно працювати та жити.

За нею йде ваша рідна влада — влада Українського люду.

Вона докончить те, що почала армія.

Вона заведе постійний порядок і лад.

Готуйтеся ж до цього!

Зміцняйте роботу вашого війська й допомагайте йому.

Робіть, як добрі господарі.

Я ВИМАГАЮ ЦЬОГО.

Кожне село, кожна волость, кожний хутір, не чекайте, поки прийде стала влада, а відразу ставте над собою голову — старшину або старосту.

Людину розумну і чесну.

На кожні десять дворів ставте десятського чи сторожа, щоб охоронятись од злодіїв та грабіжників.

Хай охороняють лад, хай бережуть державне і громадське майно: гуральні, цукроварні, фабрики та заводи.

Ніщо не мусить згинuti — ні зброя, ні машини, ні коні, ні інші річі.

Хай виловлюють провокаторів та шпівнів, злочинців, бандитів і большевиків-комуністів, що грабують по селах та дорогах.

Прийде влада, і кожний получе те, що заслужив.

Складайте списки чужинців.

Направляйте мости й дороги. Справедливо поділіть поміж собою цю працю. Хто з підводою, хто з лопатою, хто з киркою в руках.

Розсудіть про харч для свого війська — що кожне село може дати.

Готовте до армії своїх синів.

Вже правительством призначена, а мною затверджена **МОБІЛІЗАЦІЯ** козаків, що народились від 1 січня 1890 року по 31 грудня 1895 року, до бойових частин, і з 1 січня 1896 року по 31 грудня 1900 року до запасових.

По мойому наказу поволі переведе її сама армія.

Звільнятимуться лише одиняки.

Доволі безпорядків та большевицького безладдя!

Працуйте, слухайте і підтримуйте свою владу!

ВОНА НЕСЕ ВАМ ЛАД І СПОКІЙ!

Вірю в ваш здоровий розум.

Сподіваюсь, що не знайдеться між вами недбалих та шкідливих.

Справедливим, але твердим буде закон на них.

До діла!

До праці!

На добро нашої Рідної України.

21 вересня
Року Божого 1920
Ставка.

*ГОЛОВНИЙ ОТАМАН ВІЙСЬК
УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ
ПЕТЛЮРА.*

* * *

Копія
ГОЛОВА ДИРЕКТОРІЇ
У.Н.Р.
Червня 29 дня 1921 р.
Ч. 883
м. Постою

Тасмне

ГОЛОВІ РАДИ МІНІСТРІВ

В доповнення до листа свого з 28 червня ц. р. за ч. 873 вважаю за потрібне звернути Вашу, пане Прем'єр-Міністре, увагу на те, що серед українських емігрантів, які перебувають в різних державах, є багато осіб, що відірвалися від державного центру і зачисляють себе до табору наших противників.

Прикриваючись різними ідеологічними розходженнями з напрямками діяльності державного центру, вони проводять шкідливу для УНР антидержавну роботу в пресі та всяких організаціях.

Здебільшого цей антидержавний елемент комплектується з морально несталих осіб, що або завчасу дезертирували зі своїх становищ перед небезпекою від ворога, або покинули державний центр в результаті своєї злочинної діяльності та в надії замести в такий спосіб сліди своїх злочинів.

Завданнями нашого Уряду є всіма засобами паралізувати антидержавну роботу цього елемента. Виявлення правдивої моральної вартості таких осіб шляхом розкриття фактичної обстановки та справжніх причин переходу їх до емігрантського ворожого табору було би одним з кращих засобів нашого їм протиділання.

Рівночасно учот та систематизування відомостей про минулу та сучасну злочинну чи шкідливу діяльність цих елементів послужило б матеріалом Генерал-Прокуророві для притягнення винних до суду в майбутньому.

Отже, я гадаю, що аналогічно до вказівок, зроблених мною в листі з 28 цього червня Міністерство Справ Закордонних повинно запропонувати представникам нашим за кордоном негайно приступити до реєстрації та складання відповідних реєстрів про всіх осіб, що, залишивши державний центр, перебувають в тих державах, в яких ці представники акредитовані. Всі матеріали, що могли б послужити для звинувачення тих чи інших осіб, мають негайно пересилатись Міністерством Закордонних Справ Генерал-Прокуророві, а відомости, що свідчать про шкідливу чи взагалі компромітуючу діяльність таких осіб, надсилались би до Політичного Департаменту Міністерства Внутрішніх Справ.

ПЕТЛЮРА (р. в.).

*Посвідчую. За Керуючого Справами Директорії
М. Крижанівський.*

З оригіналом згідно:

За начальника Канцелярії Директорії
Иножарський.

* * *

Копія

Таємно

П. Міністру Закордонних Справ
копія: Прем'єр-Міністру

Шановне пане Міністре.

З приводу подорожі відомих представників німецького фінансового та промислового капіталу — дд. Ратенау і Стінеса до Лондону ходять уперті чутки про те, ніби подорож ця мала своєю метою закінчити та оформити прелімінарні переговори німецьких промислових кол з аналогічними англійськими в справі експлоатації багатств бувшої Росії і навіть відновлення її економічного добробуту, порушеного большевицькою владою та господаркою. З тих відомостей випливає, що умови Гуго Стінеса та Ратенау з англійськими капіталістами включають також експлоатацію і багатств України на довготерміновій орендній основі, вироблених совітською владою в порозумінні з представниками чужоземного капіталу. На підставі того, як сильно поширюються ці чутки, можна думати, що в кожному разі певний ґрунт для них в дійсності мається.

Прошу Ваших заходів пильних, щоб перевірити ці чутки, всебічно в'яснити дійсні підстави їх.

Припускаючи, що вони мають певний ґрунт, я би прохав Вас, п. Міністре, порушити на Раді Міністрів справу в'яснення та усталення тої позиції, яку мав би зайняти наш Уряд до тих умов, які заключили представники совітської влади з представниками чужоземного капіталу і які тичаться чи то концесій чи то довготермінових орендних експлоатацій фабрик та заводів чи якихось інших промислових підприємств українських територіяльно. Очевидна річ, що в разі занепаду совітської влади на Україні, кожній іншій, що повстане на її місці, прийдеться мати діло з тими зобов'язаннями, яких може в великому числі попідписувати совітська влада і які можуть страшним тягарем впасти на новий уряд, зв'язавши по руках і ногах його діяльність по відновленню економічного добробуту України.

Наш Уряд не раз декларативно зазначав, що подібні зобов'язання не будуть обов'язковими для нього. Але я бажав би більш всебічного в'яснення цієї справи з погляду міжнародного права і реальних можливостей майбутнього правомочного уряду України подібні зобов'язання зігнорувати, не наражаючись на певні наслідки, яких можна чекати од зацікавлених закордонних груп, а може й урядів у справі примусу Українського Уряду виконати ці зобов'язання, яких так багато може попідписувати совітський уряд.

Прошу цю справу в'яснити, притягнувши до неї знавців і компетентних експертів, а про висновки мені повідомити.

6/XII-1921 року.

ПЕТЛЮРА.

«Настала друга половина 1920 року, і московський окупант почав закріплюватися на Україні. П'ятого серпня (ст. ст.) до Медвина прибули „пітерські комісари“, скликали загальні збори селян і оголосили мобілізацію на колчаківський фронт, програму „продразв'орсткі“ та почали погрожувати розправою „петлюрівської контрреволюції“ та зневажати українську мову, називаючи її „контрреволюційним язиком“. Не стерпіли медвинці такої зневаги й образи, заарештували комісарів і 6 серпня оголосили повстання проти „совітської влади“. Вся молодь взялася за зброю. З усіх сіл прибувала підмога...»

Уривок із статті «Зламання нескоординованого партизанського опору», що знаходиться у книжці Дмитра Соловєя «ГОЛГОТА УКРАЇНИ», виданої в Дрогобичі 1993 року

Огляди, рецензії

Володимир ЖИПА

ДОСЛІДЖЕННЯ, ДОСКОНАЛЕ ФОРМОЮ І ЗМІСТОМ

К. Волинський. «Яр Славутич: Літературний портрет». Наукова думка, Київ, 1994. Стор. 236.

«Яр Славутич: літературний портрет» — літературознавче дослідження, в якому вперше широко розглядається самотність поета і вченого з діаспори та його внесок в українську літературу ХХ сторіччя. У ньому Кость Волинський виявляє неабияку ерудицію, і то не тільки як літературознавець, але і як історіограф, поєднуючи її з добрим відчуттям тих особливостей літературних творів, що роблять їх явищем мистецтва.

Книжка складається з таких розділів: «Знайомство. Відкриття», «Невтомний трудівник української ниви», «Першосвідчення про страхітливий злочин», «На поетичних гонах» і «Замість висновків». К. Волинський використовує широкий літературний матеріал, розповідаючи про Славутича як поета-правдоносця, літературознавця, тонкого знавця людської душі та гарячого оборонця прав українського народу. Щоб розкрити згадані зацікавлення поета, пише автор, «треба не тільки бути найкраще обізнаним з творчістю письменника, відчувати її неповторні особливості, але й самому мати тонкий естетичний смак...» (с. 49).

Тут хочемо впевнено сказати, що К. Волинський всебічно обізнаний з творчістю Славутича, він має витончений естетичний смак і напрочуд глибоке відчуття літературно-мистецьких особливостей. Творчість поета він розглядає в дослідженні не тільки під кутом зору історичної і мистецької правди, але й глибокого духового зв'язку з Україною. Адже ж Україна для Славутича «була і лишається його незрадливою головною любов'ю, болем, радістю, життям». Тому «їй, духовому пробудженню і національно-державному відродженню її, здобуттю незалежності віддавав він усе, що міг — енергію, сили, здібності, душу» (с. 31).

Таким чином, пише автор, ставлення поета до минулого України глибоко повчальне. Воно є зразком високої вимогливості, логічної принциповості, як це вже підтвердила громадськість України. Славутич перший у світі розгорнув інтенсивну працю над мартирологом культурних діячів України, «одержимих ідеєю відкрити світові страшну правду про заплановане жорстоке і нещадне нищення української літератури». В цій галузі, на думку К. Волинського, поет «назавжди посів чільне місце». Автор пише: «Книжка Яра Славутича «Розстріляна муза» стала першим конкретним (і яким вражає переконалим!) зразком того, як вільне українське слово, маючи можливість пролунати в діаспорі, сповняло свій синівський патріотичний обов'язок: зривало машкару лукавої засекреченості, викривало безпардонну брехню, котрими большевицький режим старався за всяку ціну закамуювати, приховати і від власного народу, і від усього світу нечувані криваві злочини, вчинені ним над українським народом, його інтелігенцією, його літературою» (с. 43-44).

Обговорюючи книжку «Розстріляна муза», автор зветься пильну увагу на три переважливі чинники: її викривально-звинувачувальний характер, процес виві-

рення правди, щоб виявити істину та силу наукової виважености «у доборі, аналітичному препаруванні та осмисленні життєвого матеріалу в поєднанні з внутрішньою емоційною напругою викладу...» Все це, — пише Волинський, — поет робить спокійно — по-науковому, виважено (с. 45). А тут з лиця землі зникає большевицька «імперія зла», і то безславно, проклята людьми і світом, а дослідження Славутича залишається дієвим і широко сприймається громадськістю. Хіба ж це не іронія долі!

Вивчаючи творчість поета, автор приходять до переконання, що твори його за своїм змістово-образним ладом, жанром «принципово різнопланові». Його світосприймання козацько-степове, хліборобське, тому і його ранні поетичні збірки захоплено сприймалися діяпотною літературною критикою.

Перша збірка Яра Славутича «Співає колос» (1945; друге доп. вид., 1994), — пише Волинський, — була близькою діяспорі і своєю тематикою, і наскрізним українським патріотичним духом. Друга збірка «Гомін віків» (1946) принесла багаті національні образи, створені на основі стародавніх народніх пісень, балад, дум, віддзеркалюючи український національний характер і дух української історії та сучасності.

«Дальшим продовженням і розвитком ідей та мотивів, що сумарно поєднуються великою темою визвольної боротьби України, — пише Волинський, — стала збірка «Правдоносці» (1948). Діяспорна критика зустріла її зі щирим захопленням. Вона стала «збіркою збірок» (с. 155). Читачі захоплювалися не лише ставленням поета до нашої доби, підсумками її жорстокости, але передусім динамічним виваженням поклику духових цінностей, що були загнані війною в глибину української душі, як утвердження ідеалів Шевченка, Франка, Лесі Українки та інших подвижників свого часу.

За своїм характером цей твір програмовий, тому і зробив на автора виняткове враження, коли він уперше познайомився з ним в 1990 роках. Враження було «надзвичайне (насамперед своїм «несподіваним» контрастним зіставленням трагічного, геройського і подвижницьки високого)» (с. 156), що «фактично стало зброєю» для української визвольної справи. «Це добре відчув і збагнув, — пише Волинський, — молодий поет з когорти національно-визвольних бійців Яр Славутич — і фактично перший (!) своєю збіркою «Правдоносці» таке слово сказав» (с. 157).

Чимало уваги присвячує автор термінам «правдоносці» і його протиставленню «прапороносці». Цікаво тут звучать його логічні й щирі роздуми з минулого, коли він брав участь у звільненні Польщі, зокрема бранців страшного Освенціма. Він пише: «Тож уважайте, що був я одним з прапороносців. І тоді ми справді відчували себе визволителями — і рідного народу, і інших народів Східної Європи... Розплатившись такою дорогою ціною за перемогу, ми не тільки визволення принесли народам, але й нове (большевицько-імперське) ярмо. Своєму народові в тім числі» (с. 162). Слова ці звучать гірко, але наскрізь правдиво, бо автор виступав щиро, нічого не приховуючи.

Загалом у творчості Яра Славутича ідея нести правду та її подвижників, яких поет називає правдоносцями, є жертовно-подвижницькою. До цієї категорії людей він свідомо підносить і тих героїв з прадавніх часів, які виступали за рідну землю, за національне самовизначення, за державотворчі зусилля.

Особливого характеру і значення набирає тема правдоносців у поемі «Моя доба» (1993). Автор готовий уважати її своєрідною мистецькою прелюдією до теми правдоносців. Бо тут читач має змогу побачити, відчувати й уявити, з кого, чому і

Проф. Одарченко з особливою увагою поставився до оригінальної природи Лесиною, взагалі українського, генія, спонтанного, самобутнього, вічно творчого, що радше запліднював культуру й письменство сусідньої Росії, ніж підлягав їй впливам. У статті про намагання советської критики фальшувати історичну правду, а зокрема узалежнювати українських письменників від літературних надбань російських («Дві інтерпретації творчості Лесі Українки») Одарченко пише: «Найвидатніші українські письменники-клясики — Шевченко, Франко, Леся Українка, Коцюбинський — у різні часи різно інтерпретувалися в советській історії літератури та в критиці. Останніми часами у зв'язку з різким націоналістичним російським курсом у советській політиці ця інтерпретація клясиків української літератури зводиться до ось яких основних пунктів: 1. намагання довести, що українські письменники любили Росію і були прихильниками „єдиної, неділимої Росії“; 2. довести, що українські письменники не любили Західної Європи і західно-європейської культури; 3. довести, що творчість українських письменників розвивалася виключно „під благотворним впливом передової російської літератури“, і що тільки братній допомозі „великого російського народу“ треба завдячувати, що наші письменники написали якісь твори». Дійсність заперечує облудність усіх тих брехливих тез, що насправді повинні звучати в одному короткому реченні: поневолена російським імперіялізмом Україна змагала завжди до визволення з нищівного затиску деспотичного російського давуна, що постійно заглушував її голос, збороняючи українському народові доступ до свободи і людських прав просвіченої Західної Європи.

Про неправдивість советських великоросійських тез вказує також рідна, самостійницька, глибоко національна, оригінальна змістом і формою, незалежна від російських вимушуваних зразків Лесина творчість. Спроба представити Лесю як марксистку, що співпрацювала з ленінською газетою «Искра», співчувала російським соціялістам, — і це доведена брехлива вигадка, як і вся нерозбірлива маса советських стереотипів.

Якщо і йдеться про якісь впливи російської літератури на її творчість, то отаке вилучення советською цензурою в офіційному виданні «Творів Лесі Українки» (1977 р.) критичної, осудної Лесиної статті на тему роману Чернишевського «Что делать?», вказує на недоречність подібних інсинуацій. Вилучено з підсоветських публікацій творів Лесі Українки (1956 і 1965 pp.) і лист Лесі до її матері на тему «Влади темряви» Толстого, де Леся з'ясовує, чому їй саме цей твір потрібен: «Власть тьмы» мені теж зовсім не подобається, отже, я й просила прислати її не для того, щоб я так уже кохалась у Толстому, а для того, щоб побачити, як може вийти така крайня кацапщина у французькому перекладі...».

Лесине листування, вільне від російської цензури, має особливу цінну у виявленні її справжнього світогляду, суто національного, незалежницького, непофальшованого советською методом підробок під їхні панівні ярлики. Проте навіть не Академія Наук УРСР спромоглася на видання листів Лесі Українки, а доручено це завдання більш відданому владі центрові в Москві, де обкороєна епістолярна Лесина спадщина появилась у 1950 р. в російському перекладі зі значними пропусками та режимною інтерпретацією.

Щойно тепер, у незалежній від Росії Україні, можливе видання монографії П. Одарченка, що спростовує викривлені російсько-советською ідеологією події та факти і зображає у справжньому світлі життя і творчість нескореної, одержимої вільним духом Прометей, вірної доньки України і славної берегині її невмирущої національної традиції — Лесі Українки. За безприкладну посвяту проф. Петра Одарченка нашій геніяльній поетці протягом усього його творчого життя — належна йому честь і слава! ■

Степан СЕМЕНЮК

ДОЗВОЛЬТЕ НА СЛОВО В ДИСКУСІЇ

«Чи історія України — бездержавність?»

Л. Лук'яненко. «Кур'єр Кривбасу», 37-38/95.

Із зацікавленням взявся читати статтю Левка Лук'яненка, очікуючи чогось цікавого довідатися. Признаюся, що розчарувався, хоч у статті є кілька мудрих думок. Як на лицаря, то треба сказати, що лицарство дуже рано вигоріло в пана Лук'яненка. Прослідкуймо, отже, за деякими його твердженнями і висновками.

Л. Лук'яненко пише, що «Бездержавність починається з татарської навали». Гаразд, а Галицько-Волинське князівство, яке проіснувало ще сто років, не було українською державою? Адже король Данило панував не лише над Києвом і Холмом, а також над Люблином. А Холмське князівство коли перестало існувати? А Київське князівство не було українською державою? В Київському князівстві ще бодай у XV ст. карбовано власні гроші, а це один з атрибутів державного суверенітету. Нагадаймо собі, що перші російські гроші побачили світ у XV ст., їх карбували окремі міста й обов'язково зі знаком монгольського хана як суверена. Але це були російські гроші російської держави, хай і васальної. Не перекреслюймо нашої державної історії, радше усвідомлюймо її. На історію взагалі, а на політичну зокрема, належить дивитися з точки зору тодішніх реалій. Ольга Кобилянська писала: «Діла батьків ваших згадуйте і золотої нитки не губіть». Пам'ятаймо про це.

Не можна також погодитися, що від XVI ст. у нас нічого не було, і ми нічого не творили; так, наша провідна вертва в більшості перейшла до завойовників, і ми не мали загальноукраїнських «владоможців», але змагання за відбудову державности продовжувалися. Вже польський король Стефан Баторій на початку XVII ст. з острахом висловив думку, що козацтво, зміцнівши, сягне по владу, що, зрештою, незабаром і сталося. Навіть у повстанні «розбійників» гайдамаків лежала державницька ідея і чин¹. Прочитаймо апостольського нунція в Польщі Юлія Рудджеро, Й. Г. Коля, Е. Седлячка, листи гетьмана Острянці до Папи²; згадаймо діяльність Капніста; щось мусіло спонукати польський повстанчий уряд у 1863 році визнати Україну рівноправною частиною Речі Посполитої з Кораною³; чим була Гайдамачина, якщо для її приборкання треба було союзу двох великих і ворожих собі держав — Польщі та Росії? А погляньмо на розвиток в Україні культури, письменства, друкарства, освіти тощо в XVI-XVIII ст. То нам втовкмачували, що у нас були тільки селянські повстання, підґрунтям яких були соціальні питання, (хоч цього теж не можна обминати); що ми були тільки «гречкосіями» і бунтівниками. Історії не треба кольоризувати, але не треба й зачорнювати чи перекреслювати. Так, нам на певних порах бракувало політичної еліти — вона перейшла на службу до завойовників і змосковщилась або сполонізувалась, але ж не вся, і народ видавав усе нову, егоїзм магнатів довів нас до втрати державности, і не треба за все звинувачувати чужих. З другого боку, не

¹ Розмова сп. Мокрицького з Гонтою викладена в листі з 9.11.1769 р.

² Юлій Рудджеро. Опис Королівства Польського. 1565 р. Й. Г. Коля. Росія. 1845 р.

Е. Седлячек. Спогади консула Австрії, 1893 р. Лист. гетьмана Острянці до Папи з 1638 р.

³ Декрет про Національний Уряд, 10.5.1863 р.

можна нехтувати брутальної імперської сили сусідів, яка звалилася на Україну. Тільки при такому підході до питання нашої державності можна зрозуміти наші невдачі і робити відповідні висновки сьогодні.

Не будемо сперечатися з теоретичними роздумами Л. Лук'яненка, що «люди, що стають на прю з чужоземцями, вже від початку свого особистого опору починають відчувати себе винятковими особистостями». Скажімо щиро, що таке «відчуття», немудре й егоїстичне, довело ті «особистості» до альєнації з суспільства і поразки. А в шановного автора — до бездіяльності навіть у ВРУ. Болючий факт...

Ні, пане Л. Лук'яненку, не «Слава (або прагнення її) надихнуло багатьох на героїчні подвиги задля свободи України», а безмежна любов до України і жертвенність у змаганнях за Українську державність казала нам змагатись і тоді, коли ніхто про нас (правдивих наших імен) не знав, коли ми вмирили безіменно у відкритому бою чи в тюрмах.

Незнання історії каже Авторіві приписувати Богунові, Кривоносіві, Дорошенкові, Залізнякаві і Гонті тільки руйнування ворожих держав, а не будовання власної. До речі, не знищивши чужої державності на рідній землі, не можна збудувати власної. Така логіка державотворення. Сьогодні про це треба пам'ятати.

Політичним невіглаством треба визнати твердження, що «В підневільних умовах розмірковувати про політичний лад самостійної України було заборонено (ким? — С. С.), і доки не було самостійності, доти такі розмірковування виглядали б мрійництвом». Хоч не можна дивуватися цим «наукам», якщо згадаємо, що автор був одним із тих, хто спротивився вставити до програми УГС пункт про незалежність України. Постає питання: про що ж тоді розмірковували лицарі в підневільних умовах, якщо не про політичний лад самостійної України? Чи не про поліпшення совєтсько-окупаційного ладу в Україні? Марні тоді були труди...

Кожна політична партія, а національно-визвольна зокрема, мусить мати політично-соціальну програму майбутньої незалежної держави і довести її до свідомості суспільства. Мала таку програму, напр., ОУН та інші. Хто не має такої програми, той приречений на політичну невдачу, на поразку. Питання полягає в тому, як та програма відповідає політично-соціальним потребам суспільства в даний час. З цього виникає, що Автор не дуже розрізняє суспільний рух від організованого політичного опору. У кожного з цих рухів є свої вимоги та цілі.

Також годі погодитися з Автором, що в 1917 році нам ніхто не хотів допомогти, бо УНР визнали понад 30 країн. То ми самі собі не дуже хотіли допомогти через соціалістичну зорієнтованість тодішніх наших лідерів, які задля своїх соціалістично-комуністичних ідей розпустили українське військо і не розуміли хвили часу — з ким треба йти.

«Чому ми не вміємо реформувати економіку і налагодити добре управління нею?», — наївно запитує Л. Лук'яненко. Бо хто це ми? — ВРУ, Президент, КПУ, СПУ, УРП, Рух?.. По-друге, ми не вміємо, чи не хочуть владні сили? Як на народного депутата, який повинен знати закулісну працю ВРУ (і брати активну участь у її діяльності), питання видається дитячим. Хто винен, що ВРУ досі не прийняла путнього закону про реформування й управління економікою? Філософічні розмірковування тут нічого не пояснять, треба глянути правді в очі і сказати народів правду.

Не будемо сперечатися про ролі «славетної київської четвірки», бо треба віддати належне кожному, хто вніс щось до проголошення нашої незалежності, але треба запитатися: що, властиво, зроблено за чотири роки? Запитати себе також...

Як виходить з викладу Л. Лук'яненка, то перед «славетними лицарями» і «загоном національно-визвольної боротьби — УГС, УРП, Рухом» — нікого і нічого в Україні не було. «Славетні лицарі» були Альфою і Омегою — крапка. Тоді з чого і на чому ті лицарі зростали?

Скажімо виразно і відразу — справа побудови Української держави є справою всіх українців і кожного зокрема на своєму місці, де він найкраще може себе проявити. Використання старих досвідчених кадрів у державному апараті та в економіці не підлягає сумнівам. В устаткованих державах адміністративний апарат зверху донизу майже не змінюється, хоч уряди і парламенти змінюються. Але цей досвідчений постійний апарат там є апаратом німецьким, французьким і т. д. і здійснює державно-національну політику свого уряду (німецького, французького, японського...), політику господарчу, культурну, освітню, військову, релігійну тощо. Але політику в усіх галузях державного життя усталює уряд — (німецький, французький, японський...), а не досвідчені кадри. А тому політична влада у нас теж повинна бути в руках українських самостійників-державників, тобто — в руках українського уряду. Чи треба розводитися про те, що сьогодні ми маємо в Україні? І до чого закликає пан Л. Лук'яненко? Той, хто віддає, або закликає до того, щоб передати владу в руки інших, несамостійників, — робить національну зраду. Ідеї, голошені Л. Лук'яненком, є нічим іншим, як тільки дефетизмом. Тут не важливо, чи це робиться з доброю вірою, а чи ні. Розмірковування Лук'яненка можна порівняти до змагуна, який біг першим і за сто метрів перед метою затримується, щоб пропустити свого суперника. Тоді пощо бігли? Пощо змагалися століттями і гинули?

«А позаяк за нами пішли і йдуть все більше, то ми лицарі»... Гмм?

Зовсім дивним у світлі вище наведених «наук» автора видається закінчення викладу Л. Лук'яненка, коли він пише: «Пазаяк і державні верхи в основній своїй масі не пройшли національного виховання [...] то сама незалежність не гарантована». Хто зрозуміє? Виходить, що треба віддати владу досвідченим кадрам, що не пройшли національного виховання, для того, щоб незалежність України була негарантована? Де тут логіка політично-державного мислення?

Так, до ВРУ треба провести якнайбільше, але українських послідовних державників, власне — українських державників-самостійників без жодних «хвиль». А що робилося, пане Левку, в цьому питанні на останніх виборах? Не треба затемнювати справи роздумами дефетизму. Пригадую, як на III З'їзді УРП Л. Лук'яненко мотивував свій відхід від чинної політичної діяльності, зрікаючись посади голови УРП: «Хочу зайнятися теоретичними питаннями» (?). А нам тоді були так потрібні державні мужі в дії! А як було далі ... знаємо...

Я не маю наміру применшувати будь-чий заслуги перед Україною, а тим більше Левка Лук'яненка. Навпаки, хочу очистити їх від різного роду недержавотворчого кон'юктуралізму, щоб заслуги були більше яскравими і ... лицарськими в державотворенні.

*Луцьк,
грудень, 1995 р.*

НЕ ДАЙМО СЕБЕ ОШУКАТИ

Важко передати ці почуття, які охопили мене 28 червня, коли о 9 год. 20 хв. Верховна Рада прийняла Конституцію України. На все життя запам'яталися бурхливі оплески і вигуки «Слава Україні!» у сесійній залі, обійми і сльози депутатів, поздоровлення Президента, завітчанний у синьо-жовті прапори Золочів, щасливі обличчя золочів'ян. Збулося, звершилося те, про що мріяли, до чого прагнули цілі покоління українців, за що проливали свою кров вірні сини і дочки України. Скільки їх не дожило до цього доленосного дня, не дочекалося цієї щасливої хвилини. Тож схилимо свої голови у пошані і в глибокій вдячності перед тими, хто наблизив цей день, хто вірив в Україну і жив для неї.

Нарешті законодавчо затверджено державну символіку, державний статус української мови, положення про рівноправність усіх форм власності.

Звичайно, мене, як вчителя-словесника найбільше тішить стаття № 10, у якій говориться про те, що українська мова є державною, її розвиток і функціонування забезпечується державою на всій території України. Отже, нарешті ми маємо право не випрошувати, а вимагати від усіх належного, пошанного ставлення до української мови, до її розвитку і вживання.

Тому звертаюся до кожного із вас, дорогі мої країни, із такими проханнями:

1. Мова — запорука існування народу. Захищаючи рідну мову, ти захищаєш свій народ, його гідність, його право на існування, право на майбутнє. Не ухиляйся від цього обов'язку!

2. Захист рідної мови — найприродніший і найпростіший, найлегший і, водночас, найнеобхідніший спосіб національного самоутвердження і діяльності в ім'я народу. Маєш нагоду бути борцем за свій народ — будь ним!

3. Розмовляй рідною мовою скрізь, де її розуміють. Не поступайся своїми мовними правами заради вигоди, привілеїв, лукавої похвали: це зрада свого народу. Ставлення до рідної мови має бути таким, як до рідної матері: її люблять не за якісь принади чи вигоди, а за те, що вона — мати.

4. Розмовляй у сім'ї мовою свого народу. Не вмійш — учись! Прищеплюй дітям ставлення до мови як до святині, найдорожчого скарбу.

5. Допмагай кожному, хто хоче вивчити українську мову.

6. Не будь байдужим до найменших виявів обмежень чи зневаги української мови.

7. Ніколи не зупиняйся у вивченні рідної мови. «Усі основні європейські мови, — писав Вольтер, — можна вивчити за 6 років, свою ж рідну — треба вчити ціле життя».

Мій добрий, лагідний, талановитий, роботящий, співучий народе! Досить Тобі гнути спину на своїх і чужих панів і підпанків, досить Тобі проливати сльози і кров. Прийшла довгождана пора творити, будувати свою Державу, наповнювати кожен рядок Конституції конкретним змістом. Не даймо ошукати себе!

Нашому поколінню випало складне і відповідальне завдання — відродження української мови, державности, нації. За нас цього ніхто не зробить. Це наш історичний обов'язок, виправдання нашого перебування на цьому світі. Не перекладаймо цього тягару на плечі наших дітей, бо може бути запізно. Діймо! В ім'я нашого народу, в ім'я України, в ім'я найвищих ідеалів людства — свободи і справедливості.

Дарія Сухецька

(Цю коротку статтю ми взяли зі сторінок одержаної газети Золочівського р-ну Львівської області «Народне Слово»).

Підписано до друку — 3.8.1996; формат — 154 x 216 мм;
папір — книжково-журнальний; друк — офсетний;
умовно друк. аркушів — 8; замовлення ч. 8/96